

ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΣΧΟΛΗ: ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ & ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΤΜΗΜΑ: ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ, ΜΑΡΚΕΤΙΝΓΚ &
ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

ΔΙΕΘΝΕΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΕΛΛΑΔΟΣ

ΘΕΜΑ: Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟ
ΖΗΤΗΜΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΛΕΣΒΟΥ: ΟΙ
ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΕΙΣ ΚΑΙ ΟΙ ΜΟΡΦΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Π Τ Υ Χ Ι Α Κ Η Ε Ρ Γ Α Σ Ι Α

Πηνελόπη ΘΩΜΑΪΔΟΥ του Αντωνίου

(Α.Μ. 018/16)

Μυρσίνη ΜΥΛΩΝΑ του Δημητρίου

(Α.Μ. 120/16)

Επιβλέπουσα:

Ανθία Μπακάλμπαση

Καθηγήτρια

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2020

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Για την ολοκλήρωση της πτυχιακής μας εργασίας θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε θερμά την επιβλέπουσα καθηγήτρια κ. Ανθία Μπακάλμπαση για την πλήρη καθοδήγηση, την πολύτιμη βοήθεια της και τον χρόνο που διέθεσε για την εκπόνηση της εργασίας μας.

Επίσης θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε όλους εκείνους τους ανθρώπους που με την συμμετοχή τους υποστήριξαν την προσπάθειά μας και συνέβαλλαν στην ποιοτικότερη παρουσίαση του θέματος.

Με εκτίμηση

Πηνελόπη Θωμαΐδου

Μυρσίνη Μυλωνά

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο τουρισμός αποτελεί ένα αναπόσπαστο κομμάτι της Ελλάδας ο οποίος συνεχώς εξελίσσεται, δημιουργώντας έτσι νέες εμπειρίες για τους ταξιδιώτες της. Ιδιαίτερα στη Λέσβο, ένα νησί του βορειοανατολικού Αιγαίου, η τουριστική δραστηριότητα αποτελεί τον βασικό πυλώνα καθώς διαθέτει πληθώρα εναλλακτικών μορφών τουρισμού για κάθε είδος επισκέπτη. Διαθέτοντας πλούσιο φυσικό περιβάλλον και έντονο πολιτισμό, συνθέτει ένα μοναδικό τουριστικό προϊόν που την καθιστά ελκυστική στα μάτια των ανθρώπων.

Ωστόσο το μέγεθος των διακυμάνσεων που βιώνει δεν είναι και απαρατήρητο. Το 2015 έκανε την εμφάνιση της η μεγαλύτερη μεταναστευτική και προσφυγική κρίση που θα μπορούσε να αντιμετωπίσει μια χώρα και πόσο μάλλον ένα νησί. Το πρόβλημα αυτό συνεχίζει να υπάρχει μέχρι και σήμερα με έντονες διάστασεις όμως υπάρχει περιθώριο βελτίωσης και ανάπτυξης του τουρισμού για την επανένταξη της Λέσβου στο χάρτη της τουριστική αγοράς.

Στόχος της παρούσας εργασίας είναι να μελετήσει τον ήδη υπάρχοντα τουρισμό στη Λέσβο, να αναλύσει το πολυδιάστατο φαινόμενο του μεταναστευτικού και να διερευνήσει το πως μπορεί να αναπτυχθεί εξ' ολοκλήρου το νησί. Ιδιαίτερα, η έρευνα θα πραγματοποιηθεί μέσω ερωτηματολογίων στους κατοίκους του νησιού ή σε άτομα που έχουν άμεση ή έμμεση επαφή με τον τόπο και μέσω συνεντεύξεων σε αμόδιες οργανώσεις που θα συνδράμουν στην καλύτερη ανάδειξη της Λέσβου σαν τουριστικό προορισμό.

Λέξεις-κλειδιά: Λέσβος, τουρισμός, μεταναστευτική κρίση, μορφές ανάπτυξης

ABSTRACT

Tourism is an integral part of Greece which has always been developing, creating new experiences for the travelers. In Lesvos, a northeastern island of the Aegean sea, the tourist sector is fundamental offering various alternative forms of tourism for each type of visitor. Having a lush natural environment and a vivid culture, Lesvos constitutes a unique tourist product making it an attractive destination.

Nevertheless, the problems that Lesvos has been facing cannot be ignored. In 2015, the greatest immigration and refugee crisis erupted, being to manage difficult especially when it comes to a small island in Greece. The problem is still current and the island is perhaps the most heavily affected in Greece, however there are possibilities of improvement and development regarding the field of tourism and more specifically the reintegration of Lesvos into the tourist market.

The main purpose of this study is to examine the tourism in Lesvos, analyse the multidimensional phenomenon of immigration and examine how Lesvos island could start developing again. Specifically, questionnaires for the residents of the island have been developed and interviews of the organizations in charge have been conducted, as part of this study, with a view to promoting Lesvos as a tourist destination.

Key words: Lesvos island, tourism, immigration crisis

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	3
ABSTRACT	4
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ	7
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ	7
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ	8
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 : Ο Τουρισμός	11
1.1 Ο ορισμός του τουρισμού	11
1.2 Οι μορφές του τουρισμού	12
1.3 Ο τουρισμός στην Ελλάδα	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 : Ο Τουρισμός στη Λέσβο	15
2.1 Το νησί της Λέσβου	15
2.2 Τα είδη του τουρισμού	16
2.3 Το Τουριστικό Προϊόν	24
2.3.1 Οι διακρίσεις των τουριστικών προϊόντων	25
2.4 Οι Τουριστικές Αγορές	30
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 : Οι Διακυμάνσεις	33
3.1 Τα Προβλήματα του νησιού	33
3.1.1 Οι υποδομές	33
3.1.2 Η εποχικότητα	34
3.1.3 Η οικονομική κρίση	35
3.1.4 Το μεταναστευτικό	36
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 : Το Μεταναστευτικό Ζήτημα	37
4.1 Έννοιες	37
4.2 Το ιστορικό της Μετανάστευσης στην Ελλάδα	40

4.3 Ύπαρξη μεταναστών στην Λέσβο	42
4.3.1 Δομές Φιλοξενίας μεταναστών στην Λέσβο	44
4.3.2 Δράση Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων και Συνέντευξη	45
4.4 Πως επηρέασε τον τουρισμό της Λέσβου	51
4.4.1 Η εικόνα της Λέσβου στην Διεθνή Αγορά	53
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 : Η Ανάπτυξη της Λέσβου	54
5.1 SWOT Analysis	54
5.2 Ο κύκλος ζωής του νησιού	57
5.3 Νέα μορφή ανάπτυξης	59
5.3.1 Ανάπτυξη υποδομών	59
5.3.2 Ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού	62
5.3.3 Μέσα και προβολή ανάδειξης	64
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 : Μεθοδολογία Έρευνας	68
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7 : Αποτελέσματα Έρευνας	70
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8 : Συμπεράσματα	81
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	83
ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	83
ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	84
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ	84
ΠΤΥΧΙΑΚΕΣ/ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ	89

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1: Ο χάρτης της Λέσβου	15
Εικόνα 2: Η σκαλιστή εικόνα του Ταξιάρχη	17
Εικόνα 3: Η Παναγία της Πέτρας στο βράχο	18
Εικόνα 4: Η Παναγία η Γοργόνα πάνω στο βράχο	18
Εικόνα 5: Η προκυμαία της Μυτιλήνης με τον Άγιο Θεράποντα	18
Εικόνα 6: Ο υγροβιότοπος της Καλλονής	21
Εικόνα 7: Το απολιθωμένο δάσος στο Σίγρι	25
Εικόνα 8: Το κάστρο της Μυτιλήνης	27
Εικόνα 9: Το κάστρο του Μολύβου	27
Εικόνα 10: Ο πύργος της Μυτιλήνης	27
Εικόνα 11: Αρχοντικό στη Μυτιλήνη	27
Εικόνα 12: Οι πρώτες αφίξεις στο χώρο του λιμανιού	36
Εικόνα 13: Αφίξεις με φουσκωτές βάρκες από Τουρκία στη Λέσβο	43
Εικόνα 14: Οι δομές φιλοξενίας της Μόριας	44
Εικόνα 15: Swot Analysis	54
Εικόνα 16: Η προκυμαία με το λιμάνι της Μυτιλήνης	60
Εικόνα 17: Η μαρίνα της Μυτιλήνης	65

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Βασικά μεγέθη του ελληνικού τουρισμού (SETE)	14
Πίνακας 2: Χώρες επίσκεψης στην Λέσβο	30
Πίνακας 3: Αφίξεις τουριστών τα τελευταία 3 έτη	31
Πίνακας 4: Συνολικές ετήσιες αφίξεις μεταναστών και προσφύγων στην Ελλάδα ...	41

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

Γράφημα 1: Αριθμός Επισκεπτών με βάση την εποχικότητα ζήτησης το 2019	35
Γράφημα 2: Ετήσιες Αφίξεις Τουριστών την περίοδο των μεταναστευτικών ροών ...	52
Γράφημα 3: Φύλο ερωτηθέντων	70
Γράφημα 4: Ηλικία ερωτηθέντων	70
Γράφημα 5: Μορφωτικό επίπεδο ερωτηθέντων	71
Γράφημα 6: Μονιμότητα κατοίκων Λέσβου	71
Γράφημα 7: Προτίμηση ερωτηθέντων Λέσβου για διακοπές	72
Γράφημα 8: Επιθυμία αλλαγών στον τουρισμό	72
Γράφημα 9: Επιθυμία αεροπορικών συνδέσεων με Λέσβο	73
Γράφημα 10: Ποια η προτίμηση σε αεροπορικές συνδέσεις	73
Γράφημα 11: Ξενοδοχεία και κάλυψη αναγκών	74
Γράφημα 12: Ξενοδοχεία και ανακαίνιση	74
Γράφημα 13: Καλή φήμη Λέσβου στην τουριστική αγορά	75
Γράφημα 14: Διαφήμιση για προβολή και ανάδειξη	75
Γράφημα 15: Social Media για ανάδειξη προορισμού	76
Γράφημα 16: Τοπικά προϊόντα στο εξωτερικό	76
Γράφημα 17: Διοργάνωση πολιτιστικών δρώμενων	77
Γράφημα 18: Γνώση ύπαρξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού	77
Γράφημα 19: Προτίμηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού	78
Γράφημα 20: Οι εναλλακτικές μορφές ως ελκτικό στοιχείο τουριστών	79
Γράφημα 21: Επιρροή μεταναστευτικής-προσφυγικής κρίσης στον τουρισμό	79
Γράφημα 22: Αλλαγή κρίσης σύντομα	80
Γράφημα 23: Προώθηση Λέσβου για διακοπές σε τρίτους	80

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να μελετηθεί η Λέσβος ως τουριστικός προορισμός και να αναλυθεί το πρόβλημα του προσφυγικού-μεταναστευτικού ζητήματος, που τα τελευταία χρόνια έχει επηρεάσει άμεσα ή έμμεσα την τουριστική ανάπτυξη του νησιού. Κύριοι στόχοι της εργασίας αυτής είναι: α) η ανάλυση του φαινομένου του τουρισμού και συγκεκριμένα των εναλλακτικών μορφών τουρισμού στην Λέσβο, β) η παρουσίαση της προσφυγικής-μεταναστευτικής κρίσης από την αρχή της εμφάνισής της στο νησί και γ) η εξέταση όλων των πιθανών τρόπων ανάπτυξης για την βελτίωση του τουρισμού.

Η επιλογή του θέματος της εργασίας έγινε με γνώμονα την επικαιρότητα του ζητήματος στη Λέσβο και λόγω του ενδιαφέροντος των δύο ατόμων, που εργάστηκαν για την εκπόνηση της, για τον τόπο καταγωγής τους. Η συλλογή υλικού μέσω βιβλιογραφίας ήταν σχετικά δύσκολη καθώς έπρεπε να βρεθούν πρόσφατα στατιστικά στοιχεία σχετικά με τον τουρισμό. Για αυτό το λόγο η συλλογή και η άντληση πληροφοριών έγινε κυρίως από το διαδίκτυο.

Συγκεκριμένα, το θεωρητικό μέρος της εργασίας πραγματοποιήθηκε με δευτερογενής έρευνα από ελληνόγλωσσες και ξενόγλωσσες ιστοσελίδες από ήδη δημοσιευμένο υλικό, καθώς και από αρθρογραφίες σε περιοδικά και εφημερίδες. Για το πρακτικό μέρος της εργασίας χρησιμοποιήθηκε η πρωτογενής έρευνα και συγκεκριμένα η δημιουργία συνέντευξης και η χρήση ερωτηματολογίου.

Η εργασία αυτή χωρίζεται σε οχτώ κεφάλαια. Τα τέσσερα πρώτα κεφάλαια περιλαμβάνονται στο θεωρητικό μέρος της εργασίας, ενώ τα τέσσερα επόμενα περιλαμβάνονται στο πρακτικό μέρος της. Έτσι λοιπόν, στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζεται μια γενική εικόνα του φαινομένου του τουρισμού στην Ελλάδα μέσα από ορισμούς και σχετικές έννοιες.

Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύεται ο τουρισμός στη Λέσβο και συγκεκριμένα αναφέρονται λεπτομερώς όλες οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού, τα όσα περιλαμβάνονται στο σύνθετο τουριστικό προϊόν καθώς και οι τουριστικές αγορές που αναπτύσσονται τα τελευταία χρόνια στο νησί.

Το τρίτο κεφάλαιο, αφορά όλα εκείνα τα προβλήματα που καλείται να αντιμετωπίσει η Λέσβος με κυρίαρχο ζήτημα το μεταναστευτικό. Αυτό σχετίζεται και με το τέταρτο κεφάλαιο, στο οποίο γίνεται μια εκτενής ανάλυση του φαινομένου αυτού. Αρχικά αναλύονται σημαντικές έννοιες για την καλύτερη κατανόηση του κεφαλαίου καθώς και μια ιστορική ανασκόπηση για την ύπαρξη μεταναστατών στην Ελλάδα. Στη συνέχεια αναφέρονται οι συνθήκες διαβίωσης και η ύπαρξη των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων μέσα από μια συνέντευξη ενός ιδρυτή μιας τέτοιας οργάνωσης. Το κεφάλαιο αυτό κλείνει με την συσχέτιση της προσφυγικής-μεταναστευτικής κρίσης με τον τουρισμό και την διεθνή εικόνα του νησιού.

Στο πέμπτο κεφάλαιο ξεκινάει το πρακτικό μέρος της εργασίας καθώς αναλύεται ο κύκλος ζωής και η swot analysis της Λέσβου. Επίσης γίνεται μια μελέτη ιδεών για την ανάδειξη και ανάπτυξη του τουρισμού μέσα από κάποιους τρόπους που αναλύονται.

Στο έκτο και έβδομο κεφάλαιο μελετάται η μεθοδολογία έρευνας της παρούσας πτυχιακής εργασίας και δημιουργείται ένα ερωτηματολόγιο με βάση τις αλλαγές στο κομμάτι του τουρισμού της Λέσβου. Στην συνέχεια του έβδομου κεφαλαίου παρουσιάζονται και αναλύονται τα αποτελέσματα της έρευνας.

Τέλος, στο όγδοο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα γενικά συμπεράσματα της εργασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Ο Τουρισμός

1.1 Ο ορισμός του τουρισμού

Αν επιλέξει κάποιος να ψάξει για τον ορισμό του τουρισμού στην ελληνική και διεθνή βιβλιογραφία, θα βρεθεί με μία πληθώρα αποτελεσμάτων σχετικά με την έννοια που αναζητεί καθώς ο τουρισμός είναι ένα πολυδιάστατο φαινόμενο. Η λέξη τουρισμός προέρχεται από τη γαλλική λέξη *tour* και σημαίνει μετακίνηση ατόμων ή ομάδων ανθρώπων από την περιοχή στην οποία κατοικούν σε μια άλλη, με σκοπό την ψυχαγωγία, την εξερεύνηση και την εκμάθηση νέων αντικειμένων, όπως επίσης και τη σύναψη εμπορικών και επαγγελματικών συμφωνιών (Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού, 1997). Ο τουρισμός ανέκαθεν αποτελούσε τον βασικό πυλώνα για την ανάπτυξη ενός τόπου διότι είναι η μεγαλύτερη βιομηχανία σε όλο τον κόσμο.

Στην συνέχεια παρατίθενται κάποιοι από τους βασικότερους ορισμούς για την πλήρη κατανόηση και σημασία του τουρισμού.

Ο πρώτος ορισμός δίνεται από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (ΠΟΤ) και περιγράφει πως ο τουρισμός αποτελείται από μια σειρά δραστηριοτήτων των ανθρώπων που ταξιδεύουν και διαμένουν από μια περιοχή σε μία άλλη εκτός από το συνηθισμένο περιβάλλον τους για ένα χρονικό διάστημα (το οποίο δεν ξεπερνά το ένα έτος) με σκοπό την αναψυχή ή την ικανοποίηση των επαγγελματικών τους αναγκών. Έτσι, σύμφωνα με τα παραπάνω, τουρίστας θεωρείται ο προσωρινός επισκέπτης που διαμένει στη χώρα προορισμού του για τουλάχιστον 24 ώρες με λόγο επίσκεψης την αναψυχή, την επιχειρηματικότητα, την οικογένεια ή ακόμα και τη συνάντηση.

Σύμφωνα με τους Mill and Morrison (1991) ο τουρισμός ορίζεται ως εξής: «Ο τουρισμός είναι μια δραστηριότητα η οποία λαμβάνει χώρα όταν κάποιος ταξιδεύει και εμπεριέχει δράσεις που σχετίζονται με την προετοιμασία και υλοποίηση του ταξιδιού, καθώς επίσης και με τη διαμονή και την επιστροφή του ταξιδιώτη. Επιπλέον, με την έννοια του τουρισμού μπορούν να περιγραφούν και οι δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα όσο το ταξίδι βρίσκεται σε εξέλιξη, όπως είναι για παράδειγμα τα ψώνια, οι

γνωριμίες με κατοίκους από τον τόπο προορισμού καθώς και οι πιθανές επιπτώσεις που μπορεί να προκύψουν από το ταξίδι» (Βαρβαρέσος, 2008)

Το 1942, οι Ελβετοί καθηγητές Hunziker και Krapf προσέγγισαν την έννοια του τουρισμού ως εξής: «Ο τουρισμός συνιστά την πραγματοποίηση μιας σύντομης χρονικής διάρκειας διακοπών που μέσα απ' αυτή την εμπειρία αποκομίζεται ένα σύνολο σχέσεων και φαινομένων από τους τουρίστες και δεν καθορίζεται από την άσκηση κάποιας δραστηριότητας από τους ίδιους, ώστε να ανταμειφθούν με ένα αντίστοιχο χρηματικό ποσό». Σύμφωνα με αυτόν τον ορισμό, οι καθηγητές υποθέτουν ότι ο τουρισμός πρέπει απαραίτητα να περιλαμβάνει το ταξίδι αλλά και τη διαμονή, επομένως αποκλείονται εντελώς οι ημερήσιες περιηγήσεις, δηλαδή οι εκδρομές. Επίσης, ο ορισμός αυτός δεν περιέχει αναφορές στα επαγγελματικά ταξίδια που πραγματοποιούνταν την περίοδο εκείνη με στόχο την ενίσχυση της οικονομικής ανάπτυξης. (Λαγός, 2005)

Σύμφωνα με τους Makintosh & Goeldner (1990) ο τουρισμός ορίζεται ως «ένα κοινωνικό, ψυχολογικό και οικονομικό φαινόμενο που προκύπτει από την δράση και την αντίδραση των παραγόντων: τουρίστας-επισκέπτης, κοινωνία-προορισμού, τουριστική επιχείρηση-κράτος». (McIntosh & Goeldner, 1990)

Όπως υποστηρίζει ο Theobald (1994) «ο τουρισμός είναι ένα κοινωνικό φαινόμενο που παράλληλα μπορεί να θεωρηθεί ως μια διαδικασία ή εμπειρία και όχι ως ένα απλό προϊόν ή υπηρεσία, παρέχοντας μια ποικιλία εμπειριών στους ταξιδιώτες». Ενώ, σύμφωνα με τους Held et. al. (2000) «ο τουρισμός μπορεί να χαρακτηριστεί ως ένας υπερπαγκοσμιοποιητής εφόσον αποτελεί μία από τις σημαντικότερες δυνάμεις ομογενοποίησης του κόσμου». (Βελισσαρίου, 2015)

1.2 Οι μορφές του τουρισμού

Λόγω ότι ο τουρισμός αποτελεί ένα πολυδιάστατο φαινόμενο, αυτό από μόνο του τον καθιστά να εξελίσσεται συνεχώς και να παίρνει διάφορες μορφές. Κάποιες από τις μορφές είναι ο μαζικός τουρισμός, ο τουρισμός ειδικού ενδιαφέροντος και ο εναλλακτικός τουρισμός. Ο τουρισμός ειδικού ενδιαφέροντος σχετίζεται άμεσα με τον εναλλακτικό τουρισμό και έτσι θεωρείται η ίδια μορφή.

- ο Μαζικός Τουρισμός: Είναι η μορφή τουρισμού κατά την οποία οι τουρίστες διακινούνται μαζικά,επιζητούν απόλυτα οργανωμένες διακοπές (κυρίως χαμηλού κόστους) και η δε επαφή τους με τον τόπο προορισμού είναι ελάχιστη έως ανύπαρκτη.Είναι η κυρίαρχη μορφή του τουρισμού παγκοσμίως.
(Κιλιπίρης,2009)

Μια άλλη οπτική γωνία για τον μαζικό τουρισμό θεωρείται πως είναι η παραδοσιακή αγορά διακοπών,η οποία περιλαμβάνει και το μεγαλύτερο τμήμα τουριστών, που στο ταξίδι τους αναζητούν κυρίως την ξεκούραση και τη διασκέδαση.(Λαγός,2008)

- ο Εναλλακτικός Τουρισμός: Σχετίζεται με ένα πλήθος επιμέρους μορφών τουρισμού,όπου οι άνθρωποι αναζητούν ένα διαφορετικό τρόπο διακοπών,που συνδέεται με την προστασία της τοπικής κουλτούρας,την προστασία του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος και την αναζήτηση νέων τρόπων ζωής.(Λαγός,2008)

Καθώς ο εναλλακτικός τουρισμός σχετίζεται με τον τουρισμό ειδικών ενδιαφερόντων μπορούμε να πούμε ότι περιλαμβάνει ένα πλήθος επιμέρους μορφών τουρισμού,οι οποίες διαμορφώνονται από τα κοινά ειδικά ενδιαφέροντα των ανθρώπων που τις προτιμούν.(Λαγός,2008)

1.3 Ο τουρισμός στην Ελλάδα

Τα τελευταία χρόνια η Ελλάδα είναι ένας από τους πιο δημοφιλείς προορισμούς καθώς χαρακτηρίζεται από την πλούσια πολιτισμική κληρονομιά της,την φυσική ομορφιά και την γεωγραφική ποικιλομορφία της.Το ήπιο κλίμα,τα βουνά που καλύπτουν το μεγαλύτερο μέρος του εδάφους της και η μεγαλύτερη ακτογραμμή στον κόσμο την κάνουν ξεχωριστή και ιδανική για όλων των ειδών τουρισμού όλο τον χρόνο.Οι θησαυροί της ελληνικής φύσης είναι ένας μοναδικός συνδυασμός δραστηριοτήτων και ομορφιάς που προσφέρει ανεπανάληπτες εμπειρίες.Ο τουρίστας δεν επιζητά μόνο τον μαζικό τουρισμό αλλά ψάχνει συνεχώς τις διάφορες μορφές εναλλακτικού τουρισμού.Ο τουρισμός αυτός καλείται να εκπληρώσει συγκεκριμένες επιθυμίες και ανάγκες των τουριστών,οι οποίες μπορεί να βασίζονται σε διάφορα

κίνητρα ή να μην μπορούν να εκπληρωθούν από τις τουριστικές υποδομές που προσφέρει ο μαζικός τουρισμός. Επομένως, η Ελλάδα έχει ότι χρειάζεται για να προσφέρει στους επισκέπτες της ότι επιθυμεί.

Ο τουρισμός στην Ελλάδα καθιστά μια μεγάλη πηγή πλούτου για την χώρα μας και συνδέεται με ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων σε πολλούς κλάδους. Συγκεκριμένα, αποτελεί έναν κεντρικό πυλώνα που στηρίζει την ελληνική οικονομία καθώς απαρτίζει το ένα τέταρτο του ελληνικού ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος (ΑΕΠ)^[1]. Αναλυτικά στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται κάποια από τα στοιχεία του ελληνικού τουρισμού για το έτος 2018 σε σύγκριση με το έτος 2017.

Πίνακας 1. Βασικά μεγέθη του ελληνικού τουρισμού (SETE)

	2017	2018
Συνολική συμμετοχή στο ΑΕΠ	27,3%	30,9%
Συνολική συμμετοχή στην απασχόληση	24,8% (της συνολικής απασχόλησης)	25,9% (της συνολικής απασχόλησης)
Έσοδα από εισερχόμενο τουρισμό	14,2 δις ευρώ (εκτός εσόδων κρουαζιέρας)	15,6 δις ευρώ (εκτός εσόδων κρουαζιέρας)

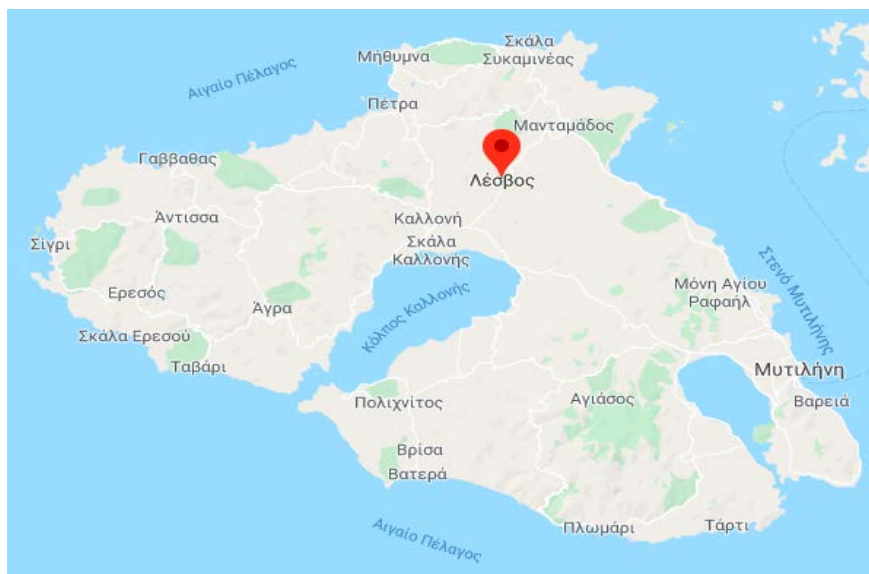
Πηγή: SETE (Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων)

^[1] Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν: το σύνολο των προϊόντων, υλικών και άυλων, που παράχθηκαν μέσα στην επικράτεια μιας χώρας σε διάστημα ενός έτους, εκφρασμένο σε χρηματικές μονάδες

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Ο Τουρισμός στη Λέσβο

2.1 Το νησί της Λέσβου

Η Λέσβος είναι ένα ελληνικό νησί του βορειοανατολικού Αιγαίου και είναι το τρίτο μεγαλύτερο σε μέγεθος νησί μετά την Κρήτη και την Εύβοια. Πρωτεύουσα της είναι η Μυτιλήνη και σύμφωνα με την απογραφή του 2011 το νησί έχει πληθυσμό 85.330 κάτοικους. Βρίσκεται στο ανατολικό τμήμα του Αιγαίου Πελάγους, απέναντι από τα τουρκικά παράλια από τα οποία απέχει λιγότερο από 10 χλμ. Η Λέσβος σχηματίζεται από δύο μεγάλους κόλπους, τον κόλπο Γέρας και τον κόλπο Καλλονής οι οποίοι καθορίζουν το σχήμα του νησιού ως τριγωνικό.

Εικόνα 1. Ο χάρτης της Λέσβου

Το κλίμα της Λέσβου χαρακτηρίζεται ως ήπιο μεσογειακό με πλούσια βλάστηση το οποίο δημιουργεί ένα όμορφο και πολυποικίλο τοπίο. Τα δάση και οι ελαιώνες καλύπτουν ένα πολύ μεγάλο μέρος της επιφάνειας του νησιού με ποικιλίες από πευκοδάση, βελανιδιές, καστανιές και εκατομμύρια ελαιόδενδρα. Σε αντίθεση με το δυτικό μέρος του νησιού που είναι κυρίως ξερό και άγονο λόγω των έντονων ηφαιστιακών δραστηριοτήτων που σκέπασαν όλη την βλάστηση με μεγάλες ποσότητες λάβας και στάχτης. Η κίνηση του υλικού σε συνδυασμό με τις βροχοπτώσεις που ακολούθησαν κάλυψαν αμέσως τους κορμούς, τα κλαδιά και τα φύλλα των δέντρων

δημιουργώντας έτσι το απολιθωμένο δάσος του Σιγρίου το οποίο αποτελεί ένα εκ των δύο μεγαλύτερων απολιθωμένων δασών στον κόσμο (το άλλο είναι το Εθνικό Πάρκο Απολιθωμένου Δάσους στην Αριζόνα των ΗΠΑ). Το 2011, ο Δήμος Λέσβου κατέθεσε φάκελο στην UNESCO, με σκοπό όλο το νησί να ενταχθεί στο Παγκόσμιο Δίκτυο Γεωπαρκών και το 2012 η UNESCO το πραγματοποίησε.

Ο τουρισμός στο νησί έκανε την εμφάνιση του στα τέλη του 1980 και είχε περιοριστεί κυρίως σε μικρές οικογενειακές επιχειρήσεις, είτε με την μορφή δωματίων είτε ξενοδοχείων, και αυτό σε συγκεκριμένες περιοχές που πλέον είναι και οι πιο τουριστικές της Λέσβου. Ο τουρισμός στο νησί της Λέσβου συνδυάζει την φύση με τον πολιτισμό, την γαστρονομία με την ήρεμη διασκέδαση και τα καταγάλανα νερά με τις φιλόξενες εγκαταστάσεις.

2.2 Τα είδη του Τουρισμού

Τα τουριστικά αξιοθέατα του νησιού είναι ποικίλα και καλύπτουν το ενδιαφέρον διάφορων ομάδων στόχου. Το νησί διαθέτει μαζικό και εναλλακτικό τουρισμό ταυτόχρονα. Στον μαζικό, πλήθος κόσμου επισκέπτεται τους καλοκαιρινούς μήνες το νησί για ξεκούραση και πλήρη απόλαυση της θάλασσας. Παράλληλα η Λέσβος προσφέρει μια ποικιλία εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Πολλοί τουρίστες έρχονται για να απολαύσουν την πλούσια και σπάνια χλωρίδα και πανίδα του τόπου αλλά και για να ζήσουν αξέχαστες εμπειρίες μέσα από διάφορες ειδικές μορφές τουρισμού που προσφέρει τα τελευταία χρόνια. Ο εναλλακτικός τουρισμός στη Λέσβο συνεχώς εξελίσσεται και ενδεικτικά κάποιες από τις μορφές είναι:

i. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ο θρησκευτικός τουρισμός στην Ελλάδα αναπτύσσεται με γρήγορους ρυθμούς τα τελευταία χρόνια, γεγονός που τον καθιστά μια ενδιαφέρουσα μορφή εναλλακτικού τουρισμού, επειδή συνδέεται με τις επισκέψεις σε μνημεία ή χώρους θρησκευτικής σημασίας (Πολύζος, 2010).

Στη Λέσβο ο θρησκευτικός τουρισμός αποτελεί την νούμερο ένα μορφή εναλλακτικού τουρισμού καθώς συμβάλλει δυναμικά στην τουριστική ανάπτυξη του νησιού. Οι επισκέπτες που αναζητούν χριστιανικά μνημεία, θα βρουν μεγάλο ενδιαφέρον

στους ναούς και τα μοναστήρια που είναι διάσπαρτα στο νησί. Κάθε χρόνο πλήθος κόσμου από Ελλάδα και εξωτερικό επισκέπτονται την Λέσβο με σκοπό να προσκυνήσουν στα διάφορα θρησκευτικά μνημεία. Από τα πιο γνωστά μοναστήρια είναι:

Ο Ταξιάρχης στο Μανταμάδο ο οποίος θεωρείται προστάτης του νησιού, συγκεντρώνει πλήθη πιστών από όλο τον κόσμο. Η μορφή του Ταξιάρχη στην Μονή είναι μία ανάγλυφη εικόνα που σύμφωνα με την παράδοση αναφέρεται ότι το μοναστήρι λεηλατήθηκε από Σαρακηνούς πειρατές και ενώ όλοι οι καλόγεροι σφαγιάστηκαν, ο δόκιμος μοναχός Γαβριήλ γλίτωσε χάρη σε ένα θαύμα του Αρχαγγέλου. Ο Γαβριήλ αφού μάζεψε το αίμα των σφαγιασμένων συντρόφων του και το ανακάτεψε με πηλό, σκάλισε τη μορφή του Ταξιάρχη.

Εικόνα 2. Η σκαλιστή εικόνα του Ταξιάρχη

Η Μονή του Αγίου Ραφαήλ στην Θερμή είναι ένα μεγάλο μοναστηριακό συγκρότημα στο οποίο βρίσκονται τα λείψανα των Αγίων Μαρτύρων Ραφαήλ, Νικολάου και Ειρήνης που μαρτύρισαν στα χέρια των Τούρκων.

Η Παναγιά της Αγιάσου η οποία στεγάζει εκκλησιαστικό μουσείο με μια σημαντική συλλογή χειρογράφων, σκευών και άλλων αντικειμένων, είναι το πιο γνωστό προσκύνημα την περίοδο της Κοίμησης της Θεοτόκου (15 Αυγούστου).

Η Παναγιά της Πέτρας η Γλυκοφιλούσα βρίσκεται χτισμένη πάνω σε ένα πελώριο βράχο όπου έχουν λαξευτεί 114 σκαλοπάτια και οδηγούν στην εκκλησία.

Εικόνα 3. Η Παναγία της Πέτρας στο βράχο

Η Παναγία η Γοργόνα στη Σκάλα Συκαμινιάς είναι χτισμένη πάνω σε έναν παραθαλάσσιο βράχο και έχει γίνει γνωστή από το μυθιστόρημα του Στρατή Μυριβίλη.

Εικόνα 4. Η Παναγία η Γοργόνα πάνω στο βράχο

Ο Άγιος Θεράποντας αποτελεί επιβλητικό σημείο στην περιοχή του λιμανιού της Μυτιλήνης και είναι ο μεγαλύτερος Ναός της πόλης. Η εκκλησία αυτή αποτελεί ένα μικρό αριστούργημα αρχιτεκτονικής.

Εικόνα 5. Η προκυμαία της Μυτιλήνης με τον Άγιο Θεράποντα

ii. ΠΕΡΙΠΑΤΗΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ο περιπατητικός τουρισμός ορίζεται ως η πραγματοποίηση τουριστικών δραστηριοτήτων, που αφορούν τη διενέργεια περιπατητικών εκδρομών διαμέσου περιοχών αξιόλογης αισθητικής, περιβαλλοντικής και πολιτιστικής αξίας. Η πεζοπορία σαν φυσική σωματική δραστηριότητα είναι συμφυής της ανθρώπινης σωματικής οντότητας, εύκολη στην εξάσκησή της και προσιτή σε όλους. Σήμερα στη Λέσβο έχει αναπτυχθεί ένα ολοκληρωμένο δίκτυο περιπατητικών διαδρομών από την Εταιρεία Τοπικής Ανάπτυξης Λέσβου (ΕΤΑΛ Α.Ε) με ιδιαίτερη σήμανση και προσεκτικές παρεμβάσεις σε κάθε δήμο του νησιού, αναδεικνύοντας τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους. Η εξερεύνηση του νησιού, πέρα από την κλασσική ομορφιά που προσφέρει σε όσους επιδιώκουν τις διακοπές στις παράκτιες περιοχές, επιφυλάσσει πολλές εκπλήξεις για τους επισκέπτες του.

Μερικά από αυτά τα μονοπάτια είναι το μονοπάτι του Δήμου Μανταμάδου, τα μονοπάτια του Δήμου Μήθυμνας, το μονοπάτι του Δήμου Αγίας Παρασκευής, το μονοπάτι του Δήμου Πολιχνίτου, τα μονοπάτια του Δήμου Αγιάσου τα οποία είναι πολλά και διασχίζονται μέσα από ατελείωτους καστανιώνες, ελαιώνες και πευκοδάση και τέλος το μονοπάτι του Δήμου Πλωμαρίου. Οι διαδρομές διαθέτουν σήμανση ανά 500 μέτρα, ενημερωτικές πινακίδες και έχουν κατασκευαστεί θέσεις ανάπαυσης.

iii. ΠΟΔΗΛΑΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Τα τελευταία χρόνια ο ποδηλατικός τουρισμός αναπτύσσεται θεαματικά στην Ευρώπη και καταλαμβάνει ένα όλο και μεγαλύτερο μερίδιο της διεθνούς τουριστικής αγοράς. Η στροφή στην προτίμηση αυτού του τύπου διακοπών συνδέεται με το ενδιαφέρον των επισκεπτών για το περιβάλλον, την ποιότητα ζωής και την υγεία.

Στην Λέσβο υπάρχουν οργανωμένες ποδηλατικές εξορμήσεις ορεινής ποδηλασίας με έμπειρους ποδηλάτες-οδηγούς που δίνουν της ευκαιρία σε πολλούς επισκέπτες να γνωρίσουν τις ομορφιές του νησιού. Ακόμη κάποιοι μπορούν να ανεβάσουν τον πήχη της έντασης και να βγουν έκτος δρόμου διαλέγοντας μια μέτριας δυσκολίας εκδρομή που θα τους οδηγήσει σε μέρη που η πρόσβαση με μηχανοκίνητο μέσο είναι αδύνατη.

Παράλληλα ο ποδηλατικός τουρισμός αναπτύσει την τουριστική περίοδο, μιας και οι ποδηλάτες προτιμούν εποχές που το νησί δεν είναι γεμάτο,καλύπτοντας έτσι όλους τους αδύναμους τουριστικά μήνες του χρόνου κι ενισχύοντας οικονομικά την τοπική αγορά.

iv. ΘΑΛΑΣΣΙΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ο θαλάσσιος τουρισμός είναι ο τουρισμός ο οποίος σχετίζεται με την πραγματοποίηση δραστηριοτήτων στη θάλασσα.Η Ελλάδα είναι ιδανικός προορισμός για την ανάπτυξη δραστηριοτήτων θαλάσσιου τουρισμού.Καλοκαίρι για τους τουρίστες της Λέσβου σημαίνει δραστηριότητες όλων των ειδών.Πιο συγκεκριμένα η ακτογραμμή της Λέσβου σε συνδυασμό με τον πλούτο του βυθού της,δημιουργούν τις κατάλληλες προϋποθέσεις για όσους αναζητούν τη μαγεία της υποβρύχιας εξερεύνησης.Υπάρχουν διάφορες καταδυτικές ομάδες με τις οποίες μπορεί κάποιος να εξερευνήσει τα ναυάγια, τα πολύχρωμα κοράλλια και τη μοναδική μορφολογία του βυθού.

Επιπλέον στο νησί υπάρχουν διάφορες θαλάσσιες δραστηριότητες όπως η ιστιοπλοΐα,το καγιάκ,σπορ όπως θαλάσσια σκι και ιπτάμενο αλεξίπτωτο και τέλος wind surf όπου οι λάτρεις του αθλήματος θα το βρουν στους ανεμοδαρμένους όρμους του Σιγρίου.Η πιο γνωστή θαλάσσια περιήγηση είναι στο θαλάσσιο τμήμα του Απολιθωμένου δάσους όπου οι επισκέπτες έχουν την ευκαιρία να μεταβούν με ειδικό σκάφος στην νησίδα Νησιώπη και να παρατηρήσουν μοναδικά ευρήματα.

v. BIRDWATCHING

Η μεγάλη ποικιλία των βιοτόπων της Λέσβου,καθώς και η θέση της στην ανατολική Μεσόγειο την καθιστούν μοναδική ως προς την ποικιλία της ορνιθοπανίδας. Τα τελευταία χρόνια στη Λέσβο έχει αποκτήσει μεγάλη σημασία η παρατήρηση των πουλιών,που ελκύει επιστήμονες και επισκέπτες κυρίως από το εξωτερικό αλλά και όλους τους φυσιολάτρεις.Ο υγροβιότοπος που έχει ενταχθεί στο Δίκτυο Προστασίας Natura 2000^[2], εκτός από το θαλάσσιο χώρο του κόλπου, περιλαμβάνει και μεγάλο αριθμό χερσαίων υγροτόπων.Επιπλέον στις όχθες του Κόλπου Καλλονής υπάρχουν και αλυκές με ετήσια παραγωγή αλατιού που ξεπερνάει τους 40.000 τόνους.

Οι εύκολα προσβάσιμες περιοχές, είναι οι υδροβιότοποι της Αγίας Παρασκευής, του Ντιπίου-Λάρσου και της Σκάλας Καλλονής. Εδώ εμφανίζονται πουλιά από την Ευρώπη, την Ασία και την Αφρική. Σίγουρα εντυπωσιακή είναι η θέα την άνοιξη, κατά τη μετανάστευση των πουλιών από την Αφρική με κατεύθυνση προς την Ευρώπη.

Τα πτηνά που συναντάμε είναι το Φοινικόπτερο (φλαμίνγκο), που εντυπωσιάζει με τα ροζ φτερά του, ο Μαυροπελαργός, η Αβοκέτα, ο Καλαμοκανάς, η Καστανόχηνα, ο Λευκοπελαργός και πολλά άλλα. Η ιδανική περίοδος για την παρατήρηση πουλιών είναι από το Μάρτιο έως τα τέλη του Μαΐου και ξανά από τα τέλη του Σεπτεμβρίου έως τα τέλη Νοεμβρίου. Η παρατήρηση και φωτογράφιση πουλιών είναι από τις πιο δημοφιλείς δραστηριότητες στη Λέσβο.

Εικόνα 6. Ο υδροβιότοπος της Καλλονής

^[2]Natura 2000 : είναι ένα δίκτυο προστατευόμενων περιοχών που προστατεύει τα απειλούμενα είδη, τους οικοτόπους της Ευρώπης και συμβάλλει στην διατήρηση της βιοποικιλότητας.

vi. ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ο Αγροτουρισμός είναι ειδική μορφή του Τουρισμού Υπαίθρου, η οποία συνίσταται στο σύνολο των δραστηριοτήτων που συνδέονται με την αγροτική παραγωγή και το πολιτιστικό περιβάλλον των αγροτικών περιοχών, τις αγροτικές ασχολίες, τα τοπικά προϊόντα, την παραδοσιακή κουζίνα και τοπική γαστρονομία, καθώς και την παροχή υπηρεσιών φιλοξενίας και εστίασης σε χώρους ενοποιημένους ή μη με αγροτικές εγκαταστάσεις.

Για την περίπτωση της Λέσβου η υπάρχουσα ανάπτυξη του Αγροτουρισμού στηρίζεται σε αγροτουριστικές εκμεταλλεύσεις και σε Γυναικείους Αγροτουριστικούς Συνεταιρισμούς. Δύο από τις σημαντικότερες αγροτουριστικές επιχειρήσεις είναι «Η Εδέμ του Μπέη» και το αγρόκτημα «Eco Toumpa Farm» στις οποίες ο επισκέπτης μπορεί να απολαύσει τις ομορφιές της φύσης και απόλυτες στιγμές χαλάρωσης.

Οι Γυναικείοι Αγροτουριστικοί Συνεταιρισμοί δραστηριοποιούνται από τη δεκαετία του '90, και συμβάλλουν στη διατήρηση του γαστρονομικού πολιτισμού και την προβολή του τόπου, καθώς και στην οικονομική ανάπτυξή του. Ειδικεύονται στην παραγωγή παραδοσιακών εδεσμάτων (αλμυρών και γλυκών), σε μια προσπάθεια να προσφέρουν ό,τι αγνότερο παράγει η λεσβιακή γη. Ενδεικτικά αναφέρονται τα γλυκά κουταλιού, οι μαρμελάδες, οι πίτες, τα ζυμαρικά, τα αρτοπαρασκευάσματα, τα ηδύποτα, όλα χειροποίητα και φτιαγμένα με μεράκι. Οι Συνεταιρισμοί διατηρούν δικό τους εργαστήριο, καθώς και εκθετήριο-πωλητήριο. Αναλαμβάνουν την τροφοδοσία σε διάφορες εκδηλώσεις πάνω στο νησί αλλά και σε πολλά ξενοδοχεία και ενοικιαζόμενα δωμάτια.

vii. ΓΑΣΤΡΟΝΟΜΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Τα τελευταία χρόνια ο γαστρονομικός τουρισμός όπως και ο οινοτουρισμός προσελκύουν εκατομμύρια τουρίστες ανα τον κόσμο οι οποίοι επιδιώκουν να συνδυάσουν την ταξιδιωτική εμπειρία με την αναζήτηση γαστρονομικών γεύσεων και απολαύσεων. Η Λέσβος, εκτός από τις φυσικές ομορφιές και τον πολιτισμό της, είναι ένα

νησί που παράγει ελληνικά παραδοσιακά προϊόντα και έχει να επιδείξει μοναδικά εδέσματα, τα οποία περιστρέφονται γύρω από τα κύρια διατροφικά αγαθά της.

Τα βασικά προϊόντα της Λέσβου είναι το ελαιόλαδο, τα τυροκομικά με τρία ΠΟΠ τυριά (φέτα, κασέρι, λαδοτύρι), το κρασί, το μέλι, καθώς και μια ευρεία ποικιλία από παραδοσιακά εδέσματα που φτιάχνονται με σπιτικές συνταγές όπως μαρμελάδες, γλυκά του κουταλιού, γλυκά ταψιού, ζυμαρικά, χυλοπίτες, αμυγδαλωτά και άλλα πολλά. Βασικό διατροφικό στοιχείο της γαστρονομικής κουλτούρας της Λέσβου αποτελούν τα ψάρια και τα οστρακοειδή, που ψαρεύονται στις καθαρές θάλασσες του νησιού. Κάποια από αυτά αποτελούν σπάνια είδη όπως τα χτένια, οι σαρδέλες Καλλονής και τα χταπόδια της Λέσβου.

Από το τραπέζι δεν θα μπορούσε να απουσιάζει το φημισμένο ούζο που συνδυάζει την διατροφή με την κουλτούρα και την παράδοση, δημιουργώντας μια μοναδική γαστρονομική εμπειρία (Greek Gastronomy Guide, 2016). Κάθε χρόνο διοργανώνονται Φεστιβάλ σε όλο το νησί με προσκεκλημένους διάσημους σεφ για να μαγειρέψουν με τα προϊόντα της λεσβιακής γης και να διασκεδάσουν μέσα από τις διάφορες εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται.

viii. ΙΑΜΑΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Από τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού του νησιού δεν θα μπορούσαν να λείπουν τα διάσημα Ιαματικά Λουτρά που αποτελούν σταθερό πόλο έλξης πολλών τουριστών κάθε ηλικίας όλο τον χρόνο. Η Λέσβος είναι νήσος ηφαιστειογενής και συνεπώς είναι εμπλουτισμένη σε όλη της την έκταση με πλήθος ιαματικών πηγών διαφόρων φυσικοχημικών συνθέσεων και θερμοκρασιών. Οι θερμές πηγές του νησιού είναι τα Θέρμα Κόλπου Γέρας με θερμοκρασία νερού 39,7 C, η θερμοπηγή της Ευταλούς με θερμοκρασία νερού 46,5 C, η θερμοπηγή του Πολιχνίτου με θερμοκρασία να κυμαίνεται μεταξύ 62,0 C με 86,0 C και τέλος οι θερμές πηγές του Λισβορίου στους 69,0 C.

Οι επισκέπτες έχουν την ευκαιρία να δοκιμάσουν τις θεραπευτικές και ευεργετικές ιδιότητες των πηγών όπου συμβάλλουν στην καταπολέμηση διάφορων παθήσεων. Τα διάφορα λουτρά που είναι διάσπαρτα επάνω στο νησί είναι εύκολα

προσβάσιμα για πολλούς επισκέπτες και αρκετά οικονομικά σε σχέση με άλλες πηγές της χώρας αλλά και του εξωτερικού. Έτσι βοηθάνε και στην ανάπτυξη της οικονομίας της Λέσβου.

2.3 Το Τουριστικό προϊόν της Λέσβου

Η Λέσβος παράγει και προωθεί ένα σύνθετο τουριστικό προϊόν, το οποίο συντίθεται από ένα μείγμα υλικών αγαθών και άυλων υπηρεσιών αλλά και φυσικών στοιχείων που καταναλώνονται ή χρησιμοποιούνται σε ποικίλους βαθμούς από τους τουρίστες. Είναι ένα νησί με ευρύ φάσμα από μοναδικά αξιοθέατα, ενδιαφέροντα μουσεία και μοναστήρια, διάσπαρτα κάστρα από τις εποχές των μεγάλων κατακτητών και πόλεις και χωριά που διατηρούν την πλούσια αρχιτεκτονική τους κληρονομιά. Με τον καιρό έχει γίνει προσπάθεια να δοθούν ορισμοί για το τι ακριβώς είναι το τουριστικό προϊόν. Από τους πιο γνωστούς είναι:

Οι Jefferson και Lickorish (1988) παρέχουν 2 απόψεις για το τουριστικό προϊόν, μία συνοπτική είναι ότι το τουριστικό προϊόν είναι μια δραστηριότητα ικανοποίησης σε ένα επιθυμητό προορισμό και μια δεύτερη είναι ότι το τουριστικό προϊόν είναι μια συλλογή από φυσικά χαρακτηριστικά και υπηρεσίες μαζί με συμβολικούς συνδέσμους, που αναμένεται να εκπληρώσουν τις επιθυμίες και τις ανάγκες των τουριστών.

Ο Smith (1994) κατέληξε τελικά, λαμβάνοντας υπόψην του όλες τις μελέτες που είχαν γίνει τα προηγούμενα χρόνια ότι το τουριστικό προϊόν είναι ένα προϊόν που αποτελείται από 5 στοιχεία. Τα στοιχεία αυτά ήταν α) Το στήσιμο (φυσικοί πόροι, αξιοθέατα, καιρικές συνθήκες, ξενοδοχεία, υποδομές, πληθυσμός κ.α.), β) οι υπηρεσίες εξυπηρέτησης των αναγκών και επιθυμιών (παροχές, φαγητό, εργαζόμενο προσωπικό κ.α.), γ) η φιλοξενία των ντόπιων προς τους τουρίστες, δ) η ελευθερία επιλογής (ένα εύρος επίλογων ανάλογα με το σκοπό του ταξιδιού) και ε) η ανάμειξη (όπου ο επισκέπτης συμμετέχει σωματικά και ψυχικά).

2.3.1 Οι διακρίσεις του τουριστικού προϊόντος

i. Φυσικοί Πόροι

Οι φυσικοί πόροι είναι κυρίως φυσικά αγαθά εύκολα προσβάσιμα και διαθέσιμα τα οποία ο άνθρωπος έχει την ικανότητα να τα χρησιμοποιήσει για την κάλυψη των αναγκών του. Στους φυσικούς πόρους συμπεριλαμβάνονται πολλά τοπία και αξιοθέατα τα οποία είναι πηγή κάλους για πολλούς τουρίστες. Οι περιοχές που συμπεριλαμβάνονται στους φυσικούς πόρους στη Λέσβο είναι:

Παραλίες: Υπάρχει μια πληθώρα παραλιών καθώς η τεράστια ακτογραμμή της Λέσβου εκτείνεται κοντά στα 370 χλμ. Από τις γνωστές παραλίες είναι ο Άγιος Ισίδωρος και το Τάρτι στο Πλωμάρι, ο Άγιος Ερμογένης στην Χαραμίδα, η παραλία του Μολύβου και της Σκάλας Ερεσού, τα Βατερά και τέλος η παραλία του Σιγρίου.

Βουνά: Στη Λέσβο δύο είναι οι ορεινοί όγκοι που δεσπόζουν, ο Λεπέτυμος και ο Όλυμπος. Το ψηλότερο από τα δύο βουνά, ο Λεπέτυμος αγγίζει τα 968 μ. ενώ ακολουθεί ο Όλυμπος με ύψος 967μ.

Απολιθωμένο Δάσος: Όπως έχει αναφερθεί και παραπάνω το Απολιθωμένο δάσος έχει έκταση 150 στρέμματα και έχει χαρακτηριστεί ως ένα «ανοιχτό παράθυρο» στην γεωιστορική εξέλιξη του Αιγαίου τα τελευταία 20.000.000 χρόνια.

Εικόνα 7. Το απολιθωμένο δάσος στο Σίγρι

Υγρότοποι: Όπως είδαμε και στην ανάλυση του εναλλακτικού τουρισμού για το Birdwatching, οι υγροτόποι αποτελούν πόλο έλξης επισκεπτών, επιστημόνων και φυσιολατρών που καταφθάνουν την άνοιξη και το φθινόπωρο για να θαυμάσουν τη χλωρίδα και την ορνιθοπανίδα του νησιού.

Θερμές πηγές: Η Λέσβος, λόγω της έντονης ηφαιστειακής της δραστηριότητας, διαθέτει αρκετές θερμές πηγές, με διάφορες χημικές συνθέσεις και θερμοκρασίες. Κάποιες παραμένουν στη φυσική τους κατάσταση και άλλες έχουν αναπτυχθεί σε ιαματικά κέντρα, τα οποία ο τουρίστας μπορεί να επισκεφθεί καθ' όλη τη διάρκεια του έτους.

Καταρράκτες: Στις φυσικές ομορφιές της Λέσβου περιλαμβάνονται επίσης οι πολλοί και κρυμμένοι καταρράκτες της. Μέχρι σήμερα, έχουν καταγραφεί πάνω από 10 καταρράκτες σε όλο το νησί, τους οποίους ειδικά κατά τους χειμερινούς μήνες που τα νερά τους είναι ακόμη περισσότερα, αξίζει κάποιος να τους εξερευνήσει. Ο πιο γνωστός από όλους με ύψος τα 20 μ. είναι ο καταρράκτης Μαν' Κάτσα που προσφέρει δυνατότητα και για αναρρίχηση.

ii. Τουριστικοί Πόροι

Στους τουριστικούς πόρους συμπεριλαμβάνονται τόποι, κτίσματα, αξιοθέατα, συνήθειες, παραδόσεις, ήθη και έθιμα που μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο προσέλκυσης τουριστών. Οι πιο γνωστοί τουριστικοί πόροι είναι:

Αξιοθέατα: Τα σπουδαιότερα αξιοθέατα του νησιού είναι τα επιβλητικά του κάστρα. Το κάστρο της Μυτιλήνης, το οποίο είναι ένα από τα μεγαλύτερα της Μεσογείου, σήμερα χρησιμοποιείται ως χώρος πολιτιστικών εκδηλώσεων κατά τους θερινούς μήνες και σαν αρχαίο θέατρο, του οποίου η ακουστική θεωρείται εφάμιλλη αυτής του θεάτρου της Επιδαύρου, για πολλές παραστάσεις και συναυλίες. Το κάστρο του Μολύβου είναι σήμα κατατεθέν της περιοχής, αφού δεσπόζει επιβλητικά στον λόφο πάνω από τον οικισμό και η θέα είναι μοναδική. Επιπλέον το ρωμαϊκό υδραγωγείο στην Μόρια είναι ένα από τα σημαντικότερα τεχνικά έργα, το μεγαλύτερο σε έκταση και ίσως το ωφελιμότερο που έγινε στην αρχαιότητα στη Λέσβο.

Εικόνα 8. Το Κάστρο της Μυτιλήνης

Εικόνα 9. Το Κάστρο του Μολύβου

Κτίσματα: Η πρωτεύουσα του νησιού, η Μυτιλήνη είναι γεμάτη από αρχοντικά και πύργους χτισμένα κυρίως στα τέλη του 19^{ου} αιώνα, τα οποία συνδυάζουν την κλασική ελληνική αρχιτεκτονική με ευρωπαϊκά στοιχεία όπως μπαρόκ, αναγεννησιακού και νεοκλασικού ρυθμού.

Εικόνα 10. Ο πύργος της Μυτιλήνης

Εικόνα 11. Αρχοντικό στην Μυτιλήνη

Εκκλησίες: Η Λέσβος με τη μακρά εκκλησιαστική ιστορία της αποτελεί έναν μοναδικό προορισμό για όσους θρέφουν ιδιαίτερη σχέση με τη θρησκεία και τον πνευματισμό, αλλά και για τους ταξιδιώτες που ενδιαφέρονται μέσω των θρησκευτικών μνημείων να μνηθούν στην ιστορία και τον πολιτισμό του τόπου που επισκέπτονται.

Έθιμα & Πανηγύρια: Η Λέσβος είναι ένας τόπος γεμάτος παραδόσεις με μουσικές, χορούς και πανηγύρια. Τα περισσότερα πανηγύρια πραγματοποιούνται προς τιμήν των Αγίων της Ορθόδοξης εκκλησίας, όπως αυτό της Παναγίας της Αγιάσου στις 15 Αυγούστου. Υπάρχουν όμως και πολλά έθιμα που οι ντόπιοι του νησιού τα

διατηρούν μέχρι σήμερα θέλοντας να τα κάνουν ξεχωριστά βιώματα στον κάθε επισκέπτη.

Εκδηλώσεις: Όπως αναφέρθηκε, από έναν τόπο γεμάτο παράδοση δεν θα μπορούσαν να λείπουν και οι διάφορες γιορτές και φεστιβάλ που διοργανώνει κάθε χρόνο. Από τα πιο διαδεδομένα είναι η γιορτή της σαρδέλας στην Καλλονή, η γιορτή του κάστανου στην Αγιάσο, το φεστιβάλ του ούζου γνωστό και ως το «εθνικό ποτό» που έχει τις ρίζες του από την Λέσβο και την Μικρά Ασία, το φεστιβάλ γυναικών στην Ερεσό το οποίο είναι παγκοσμίως γνωστό και τέλος τα φεστιβάλ γαστρονομίας με γνωστούς σεφ να μαγειρεύουν με τα τοπικά εδέσματα.

Τέχνες: Μεταξύ των σημαντικότερων στοιχείων του πολιτισμού της Λέσβου είναι η λαϊκή τέχνη και τα παραδοσιακά επαγγέλματα εκ των οποίων κάποια διασώζονται μέχρι και σήμερα. Στο νησί υπάρχει μεγάλη παράδοση στην αγγειοπλαστική με γνωστά χωριά τον Μανταμάδο και την Αγιάσο. Στην Αγιάσο επίσης θα συναντήσει κάποιος πολλά εργαστήρια ξυλογλυπτικής όπου το ξύλο της ελιάς, άφθονο στο νησί, μετατρέπεται σε έργα τέχνης από τα χέρια έμπειρων τεχνιτών. Άλλη μια τέχνη που διασώζεται σε αρκετούς αγροτικούς οικισμούς είναι η υφαντική, καθώς και η τέχνη της καλαθοπλεκτικής που συνεχίζεται μέχρι σήμερα.

iii. Ανθρωπογενείς & Πολιτισμικοί Πόροι

Οι ανθρωπογενείς πολιτισμικοί πόροι είναι ο συνδυασμός έργων της φύσης και του ανθρώπου καθώς και τόποι όπως αρχαιολογικοί χώροι που έχουν ξεχωριστή σημασία από ιστορική αισθητική άποψη. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι άνθρωποι έχουν δημιουργήσει μέσα στα χρόνια αρκετά θέλγητρα όπως μουσεία και μνημεία που προσελκύουν τους επισκέπτες. Κάποιοι από αυτούς τους πόρους είναι οι εξής:

Μουσεία: Στην Λέσβο υπάρχουν αρκετά μουσεία που αξίζουν τον χρόνο των επισκεπτών της. Κάποια από αυτά είναι το Αρχαιολογικό Μουσείο της Μυτιλήνης, το Μουσείο Έργων Θεόφιλου, η Δημοτική Πινακοθήκη, το Ψηφιακό Μουσείο «Γεώργιος Ιακωβίδης» το οποίο είναι και το πρώτο εξ ολοκλήρου Ψηφιακό Μουσείο Τέχνης και το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Απολιθωμένου Δάσους στο Σίγρι.

Πολλά όμως είναι και τα βιομηχανικά κτίρια στη Λέσβο, γεγονός που μαρτυρά την παλιά εμπορική της άνθιση στην ελαιοτριβεία, την σαπωνοποιεία, την βυρσοδευεία και λοιπά. Σήμερα, κάποια από τα κτίσματα αυτά έχουν αναστηλωθεί και χρησιμοποιούνται ως πολιτιστικοί χώροι και μουσεία, όπως το το Ελαιοτριβείο-Μουσείο Βρανά στον Παππάδο Γέρας, το Μουσείο Σαπωνοποιείας στο Πλωμάρι και το Μουσείο Ούζου Βαρβαγιάννη επίσης στο Πλωμάρι.

Μνημεία: Εκατοντάδες κτίρια υπάρχουν στο νησί που διαφυλάσσονται ως μνημεία από την εποχή της οθωμανικής κατοχής. Τζαμιά, οθωμανικά λουτρά, αρχοντικά και άλλα πολλά κτίρια όπως το οθωμανικό γυμνάσιο, που σήμερα στεγάζει τα δικαστήρια, βρίσκονται στην περιοχή της Μυτιλήνης.

Πνευματική Δημιουργία: Η Λέσβος σ' όλη τη διάρκεια της ιστορίας της παρουσιάζει διαχρονικές πνευματικές προσωπικότητες όπως τον Τέρπανδρο δημιουργό της λυρικής ποίησης, τον Πιττακό έναν από τους επτά σοφούς άνδρες της αρχαιότητας, τον Αρίωνα έναν χαρισματικό λυρικό ποιητή και κιθαρωδό, τον Αλκαίο έναν επίσης εξέχοντα λυρικό ποιητή και την Σαπφώ την μεγαλύτερη ποιήτρια της αρχαιότητας, της οποίας τα ποιήματα διακρίνονται για το πάθος και την αισθαντικότητά τους.

Οι μεγάλοι πεζογράφοι Στρατής Μυριβήλης και Ηλίας Βενέζης προσφέρουν με το έργο τους αντιπολεμικά και ανθρωπιστικά ερεθίσματα σ' ένα παγκόσμιο αναγνωστικό κοινό. Ο Νομπελίστας Οδυσσέας Ελύτης με την ποίηση του έκανε γνωστή σε όλο τον κόσμο την μοναδική και ιδιαίτερη φύση της Λέσβου. Η ζωγραφική επίσης έχει να παρουσιάσει τις δικές της προσωπικότητες. Κάποιοι από αυτούς ο Φώτης Κόντογλου, ο Γεώργιος Ιακωβίδης, ο λαϊκός ζωγράφος Θεόφιλος Χατζημιχαήλ και ο εμπνευσμένος εκδότης βιβλίων τέχνης Στρατής Ελευθεριάδης-Τεριάντ. Μέχρι σήμερα η πνευματική ζωή στο νησί συνεχίζεται από πολλούς αξιόλογους ανθρώπους των Γραμμάτων και πολιτιστικούς συλλόγους, που συμβάλλουν στην διαιώνιση μιας ατέρμονης Λεσβιακής πνευματικής Άνοιξης.

2.4 Οι τουριστικές αγορές

Η τουριστική αγορά είναι το μέρος όπου η τουριστική επιχείρηση αναπτύσσει την συναλλακτική της δραστηριότητα με σκοπό την επικερδή διάθεση των τουριστικών προϊόντων της (Ηγουμενάκης, 1997). Πιο συγκεκριμένα, η έννοια της τουριστικής αγοράς μπορεί να αναφέρεται σε ένα ορισμένο τουριστικό προϊόν ή μια κατηγορία ομοειδών τουριστικών προϊόντων. Σε αυτή την περίπτωση αναφερόμαστε στην συνολική ζήτηση ενός προϊόντος που στοχεύει στην αγορά υπηρεσιών φιλοξενίας, τουριστικών πακέτων και πακέτων διακοπών.

Η Λέσβος αν και είναι ένας άγνωστος προορισμός για τις μεγάλες τουριστικές αγορές, είναι πολλά υποσχόμενος λόγω της φιλοξενίας της, των αξιοθέατων, της γαστρονομίας και του καιρού της. Ένας τουρίστας για να προσέλθει στο νησί μπορεί να το κάνει με δύο τρόπους, ακτοπλοϊκώς ή αεροπορικώς. Όσον αφορά την ακτοπλοϊκή γραμμή έρχονται καθημερινά δρομολόγια όλο τον χρόνο από πολλές περιοχές και νησιά της Ελλάδας. Αν κάποιος όμως επιθυμεί να ταξιδέψει με το αεροπλάνο, η άφιξη του γίνεται στο αεροδρόμιο «Οδυσσέας Ελύτης». Τα τελευταία χρόνια το αεροδρόμιο έχει πέρασει στα χέρια της γερμανικής εταιρείας «Fraport» και πρόσφατα ανοικοδομήθηκε εξ ολοκλήρου σε ένα πλήρως ανακαινισμένο κτήριο με όλες τις παροχές και τις ανέσεις των ταξιδιωτών.

Παρατηρείται ότι τα τελευταία χρόνια οι επισκέπτες προέρχονται από τις ακόλουθες χώρες:

Πίνακας 2. Χώρες επίσκεψης στην Λέσβο

Μ. Βρετανία	Ολλανδία	Τουρκία	Αυστρία
Γερμανία	Βέλγιο	Πολωνία	Δανία
Νορβηγία	Φιλανδία	Ρουμανία	Τσεχία
Κύπρος	Αμερική	Ισραήλ	Βουλγαρία

Αναλυτικότερα, το έτος 2018 με το τουριστικό τετράμηνο του 2019 παρατηρήθηκε μια αύξηση των επισκεπτών της διεθνούς και εγχώριας τουριστικής αγοράς. Το 2018 έφθασαν στην Λέσβο με απευθείας πτήσεις εξωτερικού 62.647 επισκέπτες σε σύγκριση με το έτος 2017 που ήταν 43.917 επισκέπτες.

Πίνακας 3. Αφίξεις τουριστών τα τελευταία 3 έτη

	2017	2018	2019
Αφίξεις Τουριστών	43,917	62,923	58,990

Τα σύνολα του έτους 2017 και 2018 είναι πραγματικά ενώ το σύνολο του 2019 είναι προσωρινό.

Πηγή: Στατιστικά στοιχεία Fraport

Οι κυριότερες χώρες που επισκέπτονται το νησί της Λέσβου και αποτελούν πηγή εσόδων για την τοπική οικονομία είναι η Ολλανδία, όπου οι επισκέπτες ήταν εκείνοι που ήρθαν μαζικά στο νησί με πληθώρα τουριστών. Η Πολωνία, στην οποία η Λέσβος έχει αναδειχθεί κορυφαίος προορισμός, είναι μια χώρα με μεγάλο αριθμό επισκεψιμότητας στο νησί λόγω των τουριστικών εκδηλώσεων που οργανώνονται για την διαφήμιση του νησιού.

Επιπλέον, ένα μεγάλο ποσοστό που έρχονται, είναι και οι τουρίστες από την Μεγάλη Βρετανία για να θαυμάσουν τις ομορφιές του νησιού. Η μετάβαση των Άγγλων τους επόμενους μήνες στην Λέσβο θα είναι ευκολότερη καθώς θα υπάρχει απευθείας αεροπορική σύνδεση με την Μεγάλη Βρετανία. Επίσης, η Γερμανία είναι μια χώρα που αποτελεί βασικό κομμάτι για την αύξηση ξένων τουριστών στην Λέσβο.

Αρκετές αφίξεις έχουμε και από την γειτονική Τουρκία. Η προσέλευση τους στο νησί γίνεται ακτοπλοϊκά εφόσον υπάρχουν καθημερινά δρομολόγια που συνδέουν την Λέσβο με τα Τουρκικά παράλια (Η Τουρκία δεν κατατάσσεται στον πίνακα 3, διότι ο πίνακας αφορά τις αεροπορικές αφίξεις). Ωστόσο τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια μικρή μείωση των Τούρκων καθώς η συναλλαγματική ισοτιμία της τουρκικής λίρας έναντι του ευρώ αναγκάζει τους Τούρκους επισκέπτες να περιορίσουν τις διακοπές τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Οι Διακυμάνσεις

3.1 Τα προβλήματα

Κάθε μεγάλη πόλη στην Ελλάδα ανταπεξέρχεται με τα δικά της προβλήματα όμως αυτό δεν σημαίνει ότι διαφέρουν από τις μικρές κοινωνίες που καθημερινά έρχονται αντιμέτωπες με διάφορα ζητήματα που προκύπτουν. Έτσι και η Λέσβος έχει να αντιμετωπίσει κάποια βασικά προβλήματα τα οποία αποτελούν τροχοπέδη στην τουριστική ανάπτυξη. Πιο συγκεκριμένα κάποιες από τις δυσκολίες που υπάρχουν στο νησί της Λέσβου αφορούν τις υποδομές και την εποχικότητα στον τουρισμό. Όμως κατά κύριο λόγο δύο είναι τα μεγάλα ζητήματα τα οποία αμφιταλαντεύουν το νησί τα τελευταία χρόνια. Η οικονομική κρίση που έπληξε όλη την Ελλάδα και το μεταναστευτικό ζήτημα το οποίο το 2015 έκανε την έντονη εμφάνιση του.

3.1.1 Οι υποδομές

Η Λέσβος είναι ένα νησί που έχει μεγάλα ζητήματα στο κομμάτι των υποδομών της. Η κύρια έλλειψη υποδομών που υπάρχει αφορά το λιμάνι της Μυτιλήνης. Το λιμάνι της πόλης, που είναι από τα μεγαλύτερα του Αιγαίου, διαθέτει πρόβλημα συγκοινωνιών μιας και τα μόνα δρομολόγια που εκτελούνται είναι το Πειραιάς-Μυτιλήνη μέσω Χίου και το Καβάλα-Μυτιλήνη μέσω Λήμνου. Παλαιότερα υπήρχε και το Θεσσαλονίκη-Μυτιλήνη που ήταν ένα εξυπηρετικό δρομολόγιο για τους κατοίκους της Βόρειας Ελλάδας. Πλέον αυτό όμως έχει αλλάξει και το δρομολόγιο δεν είναι εφικτό καθώς χρησιμοποιείται μόνο για εμπορευματικούς λόγους, δυσκολεύοντας έτσι την μετακίνηση των επιβατών που επιθυμούν να προσέλθουν στο νησί.

Η Λέσβος διαθέτει ακόμη ένα λιμάνι το οποίο βρίσκεται στο Σίγρι και είναι υπο κατασκευή. Το καινούριο λιμάνι στο Σίγρι θα αποτελέσει πύλη εισόδου στο νησί από τη δυτική του πλευρά και θα εξυπηρετεί κατά κύριο λόγο τα πλοία που θα εκτελούν δρομολόγια από τη Ραφήνα προς το Σίγρι αλλά και από τη Βόρειο Ελλάδα δίνοντας έτσι την αναβάθμιση των ακτοπλοϊκών συνδέσεων.

Τα τελευταία χρόνια η πτώση των κρουαζιερόπλοιων είναι αισθητή καθώς ο αριθμός προσέλευσης των τουριστών αυτού του είδους διακοπών έχει εξαλειφθεί. Οι αεροπορικές συγκοινωνίες πάλι γίνονται όλο ένα και πιο δύσκολες καθώς δεν υπάρχουν συχνές πτήσεις. Οι πτήσεις εντός Ελλάδας συνδέονται με το αεροδρόμιο της Αθήνας και το αεροδρόμιο της Θεσσαλονίκης. Για τους ξένους τουρίστες δεν υπάρχουν απευθείας πτήσεις με σύνδεση στο εξωτερικό παρα μόνο με ανταπόκριση των δυο μεγάλων αεροδρομίων της Ελλάδας.

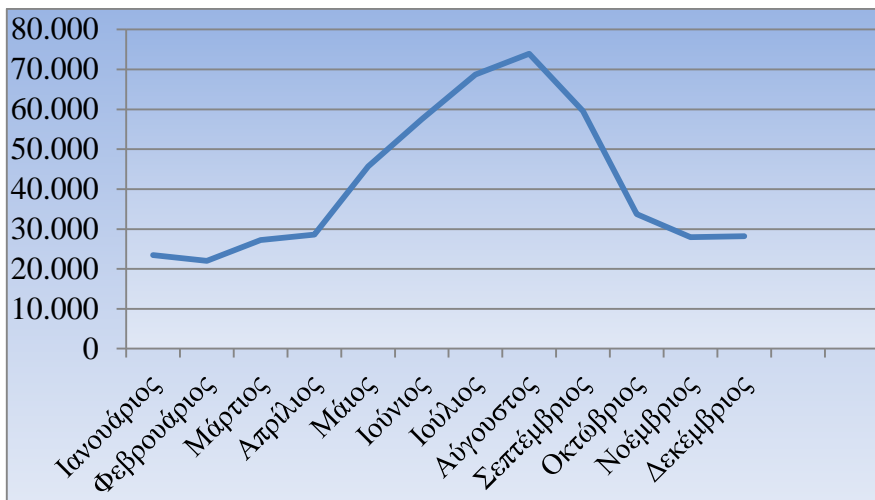
Όσον αφορά το οδικό δίκτυο της Λέσβου υπάρχει μία στασιμότητα καθώς είναι ένα δίκτυο με ελάχιστες σημάσεις για την διευκόλυνση των επισκεπτών, στενοί δρόμοι με περιορισμένη ορατότητα και με κακής ποιότητας ασφαλτόστρωση. Επιπλέον υπάρχει και ο μεγάλος βαθμός επικινδυνότητας λόγω των κατολισθήσεων και των πλυμμήρων λόγω κακού συστήματος ύδρευσης.

3.1.2 Εποχικότητα

Ένα φαινόμενο που απαπτύσσεται τα τελευταία χρόνια είναι η εποχικότητα στον τουρισμό. Τουριστική εποχικότητα σημαίνει η εκδήλωση της τουριστικής δραστηριότητας, σε ορισμένη εποχή του έτους. Οι επισκέπτες προτιμούν κυρίως τους θερινούς μήνες για την περίοδο των διακοπών τους, λόγω των ιδανικών κλιματολογικών συνθηκών που προσφέρει η συγκεκριμένη περίοδος.

Στην περίπτωση της Λέσβου, το φαινόμενο της εποχικότητας είναι πολύ έντονο καθώς οι επισκέπτες επιλέγουν το νησί μόνο τους καλοκαιρινούς μήνες που είναι και οι πιο τουριστικοί αγνοώντας έτσι την υπόλοιπη περίοδο κατά την οποία υπάρχουν πολλές εναλλακτικές μορφές για να περάσει κανείς τις διακοπές του. Παρακάτω παρατίθεται ένα γράφημα που αφορά τις πτώτικες τάσεις το έτος 2019 πέρα από την καλοκαιρινή σαιζόν:

Γράφημα 1: Αριθμός Επισκεπτών με βάση την εποχικότητα ζήτησης για το έτος 2019

Πηγή: Fraport Mjt

3.1.3 Οικονομική κρίση στη Λέσβο

Με τον όρο οικονομική κρίση καλείται μία κατάσταση κατά την οποία έχει προκύψει στο εσωτερικό περιβάλλον της χώρας μία αρνητική πορεία στην οικονομία της. Ο τουρισμός όσον αφορά την ελληνική οικονομία αποτελεί έναν από τους βασικούς πυλώνες της. Στην Ελλάδα, όπου ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια λόγω της οικονομικής κρίσης η ανεργία έχει αυξηθεί σε πολύ υψηλά επίπεδα, ο κλάδος του τουρισμού αποτελεί έναν ίσως από τους λίγους κλάδους που λειτουργεί ανατρεπτικά για την αύξηση αυτή.

Στην περίπτωση όμως της Λέσβου ο τουρισμός δεν είναι ένα πρωτεύον κομμάτι στην ανάπτυξη της οικονομίας. Σήμερα η οικονομία του νησιού είναι κυρίως αγροτική και κτηνοτροφική και λιγότερο εμπορική και τουριστική. Αυτό συμβαίνει καθώς ο κόσμος δεν έχει την νοοτροπία για καινοτόμα πράγματα και εξέλιξη στον τουρισμό και «φοβάται» το ξένο, με σκοπό να μένει πίσω σε αυτά που ήδη γνωρίζει νιώθοντας ασφάλεια όπως για παράδειγμα στις ενασχολήσεις με την γη.

Ένα ακόμη αρνητικό στοιχείο όσον αφορά τον κλάδο του τουρισμού έγκειται στο γεγονός ότι η πλειοψηφία των τουριστικών επιχειρήσεων λειτουργεί εποχιακά άρα η απασχόληση των ατόμων στις συγκεκριμένες τουριστικές επιχειρήσεις είναι

βραχυπρόθεσμη.Μείζον πρόβλημα που έχει δημιουργήσει η οικονομική κρίση στο νησί είναι η μείωση της τουριστικής κίνησης,η αύξηση της ανεργίας καθώς πολλές επιχειρήσεις λόγω της κρίσης αναγκάστηκαν να κλείσουν οριστικά ενώ άλλες να υπολειτουργούν και τέλος η μείωση του εσωτερικού τουρισμού μιας και οι τιμές των εισιτηρίων έχουν αυξηθεί.

3.1.4 Ροές που ξεκίνησαν

Λόγω της μικρής απόστασης του νησιού από τα τουρκικά παράλια(περίπου 10 χλμ) η Λέσβος σήμερα δέχεται μεγάλο αριθμό προσφύγων και μεταναστών καθώς αποτελεί ενδιάμεσο πέρασμα προς την Αθήνα και την υπόλοιπη Ευρώπη.Το 2015 παρατηρήθηκε σημαντική αύξηση του αριθμού των μεταναστών καθώς ήλθαν πάνω από 512,000 πρόσφυγες (σε σύνολο 911,000 περίπου σε όλη την Ελλάδα) σύμφωνα με στοιχεία της Ελληνικής Αστυνομίας.

Οι κάτοικοι του νησιού είναι 85.000 γεγονός που αποκαλύπτει πως εάν συγκρίθουν τα δύο αυτά μεγέθη,δηλαδή ο αριθμός των προσφύγων-μεταναστών που καθημερινά έρχονταν στο νησί με τον αριθμό των ντόπιων κατοίκων,εύκολα γίνεται αντιληπτό πόσο μεγάλο φορτίο σήκωσε και εξακολουθεί να σηκώνει η Λέσβος.Το γεγονός αυτό έχει μεγάλο αντίκτυπο στο νησί της Λέσβου διότι αποτελεί και ένα ισχυρό πλήγμα ιδιαίτερο για τον τουρισμό.

Εικόνα 12.Οι πρώτες αφίξεις στο χώρο του λιμανιού

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Το μεταναστευτικό ζήτημα

4.1 Έννοιες

Τι είναι Μετανάστης;

Μετανάστης ορίζεται το άτομο που επιλέγει να μετακινηθεί από μία περιοχή-χώρα σε μια άλλη, αναζητώντας καλύτερες κοινωνικές και υλικές συνθήκες. Οι μετανάστες διαχωρίζονται σε νόμιμους και παράνομους και αυτός ο διαχωρισμός γίνεται με βάση των κατάλληλων εγγράφων ή απουσία αυτών, που έχει μαζί του ο μετανάστης και φυσικά των μέτρων, κανονισμών και διαδικασιών, που το κάθε κράτος υποδοχής θεωρεί αποδεκτά. (Φίλης, 2017).

Τι είναι Αλλοδαπός;

Ως αλλοδαπό φυσικό πρόσωπο νοείται εκείνο που δεν έχει την ιθαγένεια του κράτους στο οποίο κατοικεί ή που δεν έχει γενικότερα την ιθαγένεια κανενός κράτους.

Τι είναι Παράτυποι Μετανάστες;

Ονομάζονται οι αλλοδαποί που είτε εισήλθαν στη χώρα χωρίς νόμιμα ταξιδιωτικά έγγραφα, οι οποίοι λέγονται και «λαθρομετανάστες», είτε εισήλθαν νόμιμα για τουρισμό σπουδές ή νόμιμη εργασία για ένα ορισμένο χρονικό διάστημα και παρέμειναν παράνομα στη χώρα χωρίς τα απαραίτητα χαρτιά.

Τι είναι Πρόσφυγας;

Η σύμβαση της Γενεύης του 1951 ορίζει τον πρόσφυγα ως ένα άτομο που βρίσκεται εκτός της χώρας καταγωγής του ή του τόπου κατοικίας του, έχει δικαιολογημένο φόβο δίωξης για λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, συμμετοχής σε ορισμένη κοινωνική ομάδα ή λόγω πολιτικών πεποιθήσεων και εξαιτίας αυτού του φόβου δίωξης, αδυνατεί ή δεν επιθυμεί να απολαμβάνει την προστασία αυτής της χώρας ή την επιστροφή σ' αυτήν. (UNHCR, 1951)

Τι είναι η Σύμβαση της Γενεύης;

Η Σύμβαση της Γενεύης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων είναι το βασικό νομικό κείμενο που αποτελεί τη βάση για το έργο της Ύπατης Αρμοστείας^[3]. Η Σύμβαση αυτή υπογράφηκε στην ομώνυμη πόλη της Ελβετίας στις 28 Ιουλίου του 1951 και κυρώθηκε από την Ελλάδα. Η Σύμβαση έχει επικυρωθεί από 145 κράτη και ορίζει ποιος είναι πρόσφυγας, τα δικαιώματά του και τις νομικές υποχρεώσεις των κρατών.

Βασική αρχή στη Σύμβαση είναι η μη-επαναπροώθηση, σύμφωνα με την οποία ο πρόσφυγας δεν πρέπει να επιστρέφεται σε χώρα όπου απειλείται η ζωή ή η ελευθερία του. αρχή της μη-επαναπροώθησης αποτελεί πλέον κανόνα του εθιμικού διεθνούς δικαίου.

Τι είναι οι Αιτούντες Άσυλο;

Αιτούντες άσυλο θεωρούνται όσοι έχουν υποβάλει αίτηση να αναγνωριστούν ως πρόσφυγες και η αίτηση τους δεν έχει εκδοθεί τελεσίδικα. Όταν λάβουν την επίσημη αναγνώριση ως πρόσφυγες μπορούν να απαλλαχτούν από την υποχρεωτική επιστροφή στην πατρίδα τους. Επίσης έχουν το δικαίωμα να παραμείνουν στην χώρα υποδοχής τους και να έχουν πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας και δημόσιας εκπαίδευσης.

Τι είναι ο ΟΗΕ;

Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) ή Ηνωμένα Έθνη (ΗΕ) είναι ένας διεθνής οργανισμός παγκόσμιας εμβέλειας μεταξύ των κρατών του κόσμου με σκοπό τη συνεργασία στο Διεθνές Δίκαιο, την ασφάλεια, την οικονομική ανάπτυξη και την πολιτική ισότητα.

Τι είναι η Διεθνής Αμνηστία;

Η Διεθνής Αμνηστία είναι διεθνής μη κυβερνητική ανεξάρτητη οργάνωση που συνεργάζεται με τον ΟΗΕ και που έχει ως κύριο αντικείμενο την προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως αυτά έχουν θεσπιστεί για όλους τους ανθρώπους της Γης.

^[3] Ύπατη Αρμοστεία: προστατεύει τα δικαιώματα και παρέχει ουσιαστική βοήθεια σε πρόσφυγες

Τι είναι ΜΚΟ;

Οι ΜΚΟ ή αλλιώς Μη Κερδοσκοπικοί Οργανισμοί ορίζονται από την Παγκόσμια Τράπεζα^[4] ως «αδιωτικοί οργανισμοί που ασκούν δραστηριότητα για να προωθήσουν τα συμφέροντα των φτωχών, να συμβάλλουν στην προστασία του περιβάλλοντος, να αναλάβουν την παροχή βασικών κοινωνικών υπηρεσιών και την ανάπτυξη της κοινότητας». Ο όρος ΜΚΟ χρησιμοποιείται για κάθε κοινωφελή οργάνωση που δεν ανήκει στο κράτος.

Τι είναι ΑΜΚΕ;

Η Αστική μη Κερδοσκοπική εταιρεία (ΑΜΚΕ) αποτελεί νομικό πρόσωπο στο οποίο ο πραγματικός της χαρακτήρισμός και οι σκοποί της, να είναι μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Ο χαρακτηρισμός μη κερδοσκοπικός επαφύεται στο γεγονός ότι το συγκεκριμένο νομικό πρόσωπο, όσα έσοδα έχει από εγγραφές μελών ή δωρεές θα πρέπει να είναι με στόχο την ανάπτυξη των σκοπών του καταστατικού. Αν η ΑΜΚΕ έχει έσοδα από διαφορετικές δραστηριότητες τότε πρέπει να φορολογηθεί.

Τι είναι Μετανάστευση;

Η μετανάστευση είναι ένα πολυδιάστατο και πολυεπίπεδο φαινόμενο και ορίζεται ως η γεωγραφική μετακίνηση ανθρώπων από έναν τόπο σε έναν άλλον, εκούσια ή ακούσια, με σκοπό την προσωρινή ή μόνιμη εγκατάστασή τους, αναζητώντας καλύτερες συνθήκες ζωής. (Λιανός & Μπένος, 2003).

Στις δυτικές κοινωνίες, η μετανάστευση αρχικά θεωρήθηκε σαν φυσιολογική μετακίνηση ατόμων για να αναζητήσουν καλύτερη τύχη. Μάλιστα βοηθούσε στην εξεύρεση ανθρωπίνου δυναμικού και εργατικών χεριών, μειώνοντας το κόστος παραγωγής. Στην σύγχρονη όμως δυτική κοινωνία έχοντας λυμένα τα όποια προβλήματα προκύπτουν με την βοήθεια των μηχανών, τα εργατικά χέρια δεν είναι αναγκαία. Έτσι η μετανάστευση θεωρήθηκε κοινωνικό πρόβλημα. Γενικά η μετανάστευση αποτελεί ένα από τα πιο σημαντικά ζητήματα που έχουν να διαχειριστούν τα σύγχρονα κράτη. (Παραδεισάνος, χ.χ)

^[4] Παγκόσμια Τράπεζα: είναι διεθνές χρηματοπιστωτικό ίδρυμα το οποίο παρέχει οικονομική και τεχνική βοήθεια σε αναπτυσσόμενες χώρες με δεδηλωμένο στόχο τη μείωση της φτώχειας.

4.2 Ιστορικό Μετανάστευσης στην Ελλάδα

Η μετανάστευση παρουσιάζεται από την αρχή της ανθρώπινης ύπαρξης, καθώς ο άνθρωπος αναγκαζόταν να μετακινείται από τις πιο κρύες στις πιο ζεστές περιοχές, με σκοπό την εύρεση τροφής και τις καλύτερες συνθήκες επιβίωσης. Οι μετακινήσεις αυτές επηρεάζουν τόσο αυτούς που μεταναστεύουν σε έναν άλλο τόπο, όσο και αυτούς που τους δέχονται στον τόπο τους. Μετανάστευση και λαθρομετανάστευση αποτελούν ένα ενιαίο φαινόμενο, καθώς η ιστορία έχει αποδείξει ότι η λαθρομετανάστευση εμφανίζεται όταν οι χώρες υποδοχής μεταναστών δεν μπορούν να δεχθούν περισσότερους από όσους αντέχουν και χρειάζονται, νόμιμους μετανάστες. (Ναζάκης & Χλέτσος, 2003).

Οι λόγοι που γεννούν το φαινόμενο της μετανάστευσης, τόσο της εκούσιας όσο και της αναγκαστικής, είναι ποικίλοι. Κάποια από τα αίτια είναι η προσπάθεια εκείνων που μεταναστεύουν, να απαλλαγούν από διάφορους παράγοντες που καταπιέζουν τη ζωή και την προσωπικότητά τους. Ωστόσο υπάρχουν και καθαροί οικονομικοί λόγοι για τους οποίους κάποιος μεταναστεύει, όπως η φτώχεια και η πείνα που επικρατεί σε μια χώρα. Άλλος κύριος λόγος για την μετανάστευση είναι κάποιος πόλεμος που τους ανάγκασε να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους.

Στο μακρινό παρελθόν, η Ελλάδα, λόγω της κακής της οικονομικής κατάστασης, δεν προσέλκυε οικονομικούς μετανάστες, αλλά αντίθετα ωθούσε τους Έλληνες στη μετανάστευση για καλύτερες συνθήκες διαβίωσης. Υπολογίζεται πως 500 χιλιάδες Έλληνες έχουν φύγει στο εξωτερικό από το 2010 μέχρι και σήμερα αλλά αρκετοί είναι και οι μετανάστες και οι πρόσφυγες που έχουν εισέλθει στην χώρα.

Ανατρέχοντας λίγο πίσω στην ιστορία, το πρώτο κύμα οικονομικής μετανάστευσης δημιουργήθηκε το 1990 στην Ελλάδα κυρίως με μετανάστες από την Αλβανία, την Βουλγαρία και την Ρουμανία μέσω των βόρειων συνόρων και αργότερα από μετανάστες από την Αφρική και την Ασία. Κατά την δεκαετία 2000 με 2011 η Ελλάδα δέχτηκε χιλιάδες μετανάστες μέσω της Τουρκίας, διαμέσου του Έβρου ποταμού. Καταγράφηκε ότι το 2010 εισέρχονταν παράνομα στην Ελλάδα πάνω από 350 μετανάστες καθημερινώς από τα σύνορα του Έβρου.

Η Ελλάδα θεωρείται ως η κύρια είσοδος μετανάστευσης στην Ευρώπη καθώς η γεωγραφική της θέση, με χερσαία και θαλάσσια σύνορα που φυλάγονται δύσκολα, δημιουργεί προϋποθέσεις ευκολότερης πρόσβασης πληθυσμών από γειτονικές χώρες ενώ παράλληλα αποτελεί ενδιάμεσο σταθμό αρκετών μεταναστών. Η συσσώρευση μεγάλου πλήθους μεταναστών ήταν πρωτόγνωρη για τον ελληνικό πληθυσμό και αυτόματα δημιούργησε μείζον πολιτικό ζήτημα με τελείως διαφορετικές προσεγγίσεις και προτάσεις επίλυσης από τα ελληνικά πολιτικά κόμματα.

Το 2015 ακολούθησε ένα έτος ορόσημο για το μεταναστευτικό στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ήταν το έτος το οποίο ξεκίνησε η συστηματική είσοδος ανθρώπων από τα παράλια της Τουρκίας στην νησιωτική Ελλάδα, κυρίως προσφύγων από την Συρία για λόγους ασφαλείας από τον πόλεμο. Τα κύρια κέντρα υποδοχής ήταν τα νησιά του ανατολικού Αιγαίου όπως η Λέσβος, η Χίος, η Σάμος, η Κως, η Σύμη και το Καστελλόριζο στα οποία έφταναν και συνεχίζουν να φθάνουν μέχρι σήμερα με την καταβολή ενός αντιτίμου σε διακινητές και ΜΚΟ μέσω θαλάσσιων λέμβων. Αυτό δημιούργησε στα νησιά ένα τεράστιο ζήτημα το οποίο ξεπερνούσε κατά πολύ τις υπάρχουσες δυνατότητές τους σε υποδοχή και φιλοξενία.

Πίνακας 4: Συνολικές ετήσιες αφίξεις μεταναστών και προσφύγων στην Ελλάδα

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Θαλάσσιες Αφίξεις	41,038	856,723	173,450	29,718	32,494	59,726
Χερσαίες Αφίξεις	2,280	4,907	3,784	6,592	18,014	14,887
Αγνοούμενοι/ Νεκροί	405	799	441	59	174	70

Πηγή: UNHCR GREECE- The UN Refugee Agency

4.3 Μετανάστευση στην Λέσβο

Η Λέσβος αποτελεί το πρώτο σε βαθμό αφίξεων νησί, που δέχθηκε μεγάλο αριθμό προσφύγων και μεταναστών, κάνοντας την κατάσταση απρόβλεπτη και ανεξέλεγκτη. Λόγω της μικρής απόστασης από τα τουρκικά παράλια οι μεταναστευτικές και προσφυγικές ροές μέσω Τουρκίας αυξήθηκαν κατακόρυφα αφού καθημερινά έφταναν και συνεχίζουν να φθάνουν χιλιάδες στο νησί. Οι ροές δεν παρουσιάστηκαν για πρώτη φορά με τον πόλεμο στην Συρία, αντιθέτως πολλά στοιχεία δείχνουν ότι πολλοί μετανάστες από το Πακιστάν, το Αφγανιστάν και γενικά Άραβες από Ασία και βόρειο Αφρική, επιδιώκουν να μεταναστεύσουν σε χώρες της ΕΕ μέσω της Λέσβου.

Πως ξεκίνησε όμως αυτό φαινόμενο στην Λέσβο; Το 2011 η Ελλάδα πήρε την απόφαση να χτίσει έναν τείχο-φράκτη στον Έβρο μήκους 12,5 χιλιομέτρων στο μοναδικό κομμάτι όπου τα ελληνοτουρκικά σύνορα είναι χερσαία ώστε να αποτραπεί η είσοδος αλλοδαπών στην Ελλάδα από την Τουρκία. Έτσι το 2012 με την ολοκλήρωση του συρμάτινου φράκτη και την τοποθέτηση 1.900 αστυνομικών κατά μήκος των χερσαίων ελληνοτουρκικών συνόρων, συνέβαλλαν στον σταδιακό εκμηδενισμό των μεταναστευτικών ροών στον Έβρο. Αυτό είχε σαν επακόλουθο, τα δίκτυα λαθροδιακίνησης μεταναστών να στραφούν στο Αιγαίο μετατοπίζοντας έτσι το πρόβλημα δημιουργώντας νέους δρόμους.

Η διαφυγή μέσω Αιγαίου φαίνεται να είναι ο συντομότερος δρόμος που επιλέγουν χιλιάδες πρόσφυγες και μετανάστες. Έτσι η διαδικασία για την άφιξη στην Λέσβο πάει ως εξής: Οι μετανάστες φτάνουν πρώτα στην Τουρκία και έπειτα από εκεί με πλαστικές βάρκες, έρχονται στην Ελλάδα μη γνωρίζοντας τους κινδύνους που κρύβει το ταξίδι διαφυγής. Έρχονται αντιμέτωποι με πρωτόγνωρες συνθήκες και με την εκμετάλλευση από τους διάφορους διακινητές. Οι μικτές ροές που συναντώνται στο νησί της Λέσβου αποτελούνται από τους πρόσφυγες της εμπόλεμης ζώνης στη Συρία αλλά και από την ανεξέλεγκτη λαθραία εισβολή διάφορων μεταναστών από χώρες όπως την Λιβύη, το Μαρόκο και το Ιράκ.

Εικόνα 13. Αφίξεις με φουσκωτές βάρκες από Τουρκία στη Λέσβο

Το 2015 ήλθαν πάνω από 512.000 πρόσφυγες στην Λέσβο (σε σύνολο 911.000 περίπου σε όλη την Ελλάδα) σύμφωνα με στοιχεία της Ελληνικής Αστυνομίας. Στην αρχή η εικόνα του νησιού ήταν απερίγραπτη καθώς συσσωρευμένοι μετανάστες όντας κουρασμένοι και εξαθλιωμένοι φιλοξενούνταν σε πρόχειρες σκηές εντός του περιβάλλοντα χώρου του λιμανιού της Μυτιλήνης σε άθλιες συνθήκες. Λόγω των τρικοκοσμικών συνθηκών διαβίωσης στο λιμάνι, ο δήμος παραχώρησε τον χώρο του πάρκου στο Καρά Τεπέ για την στέγαση των προσφύγων και ένα παλιό στρατόπεδο στην περιοχή της Μόριας, όπου τοποθετήθηκαν κοντέινερ και σκηές, για την στέγαση των μεταναστών. Προκειμένου να υπάρξει βοήθεια για την φροντίδα όλων αυτών των ανθρώπων, πολλές ανθρωπιστικές οργανώσεις και μεμονωμένοι εθελοντές από ολο τον κόσμο ήλθαν στην Λέσβο για να βοηθήσουν και να συνδράμουν μαζί τους.

Αξιοσημείωτο είναι να συγκριθεί ο αριθμός των μεταναστών που εισέρχονται καθημερινά στο νησί με τον αριθμό των ντόπιων κατοίκων. Συγκρίνοντας τα δύο αυτά μεγέθη, δηλαδή τον αριθμό των μεταναστών που ανέρχεται πάνω από 500.000 και τον αριθμό των μόνιμων κατοίκων στους 85.000 εύκολα γίνεται αντιληπτό πόσο μεγάλο φορτίο σήκωσε και εξακολουθεί να σηκώνει η Λέσβος. Υπολογίζεται ότι σήμερα εν έτει 2020 ο αριθμός των προσφύγων και μεταναστών μόνο στην δομή φιλοξενίας της Μόριας ανέρχεται στα 20.000 άτομα. Το μοναδικό αίτημα αυτών των ανθρώπων ταυτίζεται με εκείνο της κοινωνίας του νησιού, που είναι η είναι η γρήγορη

ταυτοποίηση και στη συνέχεια η απομάκρυνσή τους από το νησί και πιθανότατα και από τη χώρα σε συνθήκες ανθρωπιάς και υγιεινής.

4.3.1 Δομές Φιλοξενίας

Με το κλείσιμο των συνόρων προς την Ευρώπη και σε συνδυασμό με τον εγκλεισμό όλων των προσφύγων και των μεταναστών που κατέφθαναν συνεχώς στην Ελλάδα, δημιουργήθηκε η ανάγκη για την στέγαση όλων αυτών των ανθρώπων. Έτσι στήθηκαν σε όλη την Ελλάδα διάφορες δομές φιλοξενίας (hotspot) και κέντρα υποδοχής και ταυτοποίησης προσφύγων (ΚΥΤ). Συγκεκριμένα στην Λέσβο υπάρχουν το hotspot της Μόριας το οποίο παλαιότερα ήταν στρατόπεδο και το Καρά Τεπέ που ήταν ένα ανοιχτό πάρκο κυκλοφοριακής αγωγής. Όσον αφορά την φιλοξενία τους σε αυτά τα κέντρα κράτησης, η δυνατότητα και των δύο ήταν να φιλοξενήσουν το πολύ 1.500 άτομα. Ωστόσο λόγω των έντονων και συνεχόμενων μικτών ροών αυτό έγινε αδύνατο καθώς πλέον η δομή της Μόριας φτάνει στο σημείο να φιλοξενεί μέχρι και 20.000 άτομα.

Καταυλισμοί που παραπέμπουν σε αναπτυσσόμενες χώρες, άνθρωποι εξαθλιωμένοι και ταλαιπωρημένοι παντού στο νησί. Επεισόδια, εντάσεις και αψιμαχίες καταγράφονται σιγά σιγά όλο και συχνότερα μεταξύ των προσφύγων αλλά και των αρχών και των μελών της τοπικής κοινωνίας.

Εικόνα 14. Δομές Φιλοξενίας στη Μόρια

4.3.2 Δράση Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων και Συνέντευξη

Στο νησί δραστηριοποιούνται πλήθος οργανώσεων και εθελοντών προκειμένου να συνδράμουν στους πρόσφυγες. Μεταξύ άλλων και οι Γιατροί του Κόσμου, η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες, το Χωριό του Όλοι Μαζί, το Πρόγραμμα Υποστήριξης των προσφύγων στο Αιγαίο κλπ. Όλοι καταβάλλοντας τεράστιες προσπάθειες να ανταποκριθούν στις ανάγκες ενός τόσο μεγάλου πληθυσμού που ξεπέρασε κάθε προηγούμενο.

Στα πλαίσια αναζήτησης για τις δράσεις των ΜΚΟ πάρθηκε η απόφαση να βρεθεί κάποιος αρμόδιος του χώρου στον οποίο να γίνει μια ολοκληρωμένη συνέντευξη για μια πιο σφαιρική εικόνα σχετικά με τις δράσεις των μη κυβερνητικών οργανώσεων αλλά και των δομών φιλοξενίας. Έτσι παρακάτω παρατίθεται η συνέντευξη που έγινε με τον Άρη Βλαχόπουλο, ιδρυτή μιας μη κερδοσκοπικής εταιρείας.

Ερώτηση 1: Πως ονομάζεται η ΜΚΟ που έχετε, από πόσα άτομα αποτελείται, τι σας ώθησε στο να δημιουργήσετε μια τέτοια οργάνωση και χρηματοδοτείται από κάπου;

Απάντηση: Η Αστική μη Κερδοσκοπική Εταιρεία (ΑΜΚΕ) που έχουμε ονομάζεται Attica Human Support. Η οργάνωση Attica αποτελείται από 6 έως 50 άτομα. Δεν είναι συγκεκριμένος ο αριθμός απασχόλησης καθώς μια ΑΜΚΕ μπορεί να λειτουργήσει με 6 άτομα ή και με πολλά περισσότερα. Τα άτομα που είναι ενεργά στην οργάνωση είναι κυρίως εθελοντες από ξένες χώρες πχ (Ολλανδία, Αγγλία, Γερμανία). Αυτό που μας οδήγησε στην δημιουργία της ΑΜΚΕ ήταν οι πολιτικές σκοπιμότητες και η απαίτηση της πολιτείας να ελέγχει κάθε φιλανθρωπική δραστηριότητα. Στις ΑΜΚΕ δεν χορηγείται κάποιους είδους χρηματοδότησης αντιθέτως οι δράσεις της ομάδας ενισχύονται οικονομικά αποκλειστικά από την ιδιωτική πρωτοβουλία πχ δωρεές.

Ερώτηση 2: Ποια είναι η δράση της ΜΚΟ σας και με τι ακριβώς ασχολείται η δική σας οργάνωση; Ποιες οι υποχρεώσεις και τα καθήκοντα της;

Απάντηση: Η Attica Human Support τρέχει 4 προγράμματα, τα 3 από αυτά βρίσκονται στην Λεσβο και το τέταρτο στην Αθίνα. Αυτά τα προγράμματα είναι: α) οι αποθήκες διανομής ανθρωπιστικής βοήθειας σε ευπαθείς ομάδες, β) η φιλοξενία των αιτούντων άσυλο σε σπίτια, γ) η έρευνα και διάσωση στην βόρεια θαλάσσια περιοχή της Λέσβου

και τέλος δ) το γυμναστήριο για τους αιτούντες άσυλο και για οικονομικά αδύναμους στην Αθήνα.

Όσον αφορά τις υποχρεώσεις των ΜΚΟ, αυτές χωρίζονται σε δύο σκέλη. Το πρώτο σκέλος έχει να κάνει με τις υποχρεώσεις που έχουμε απέναντι στους ανθρώπους που παίρνουν βοήθεια από την αποθήκη. Πιο συγκεκριμένα να ακολουθούμε τις ανάγκες τους, που σημαίνει αν είναι χειμώνας να έχουμε χειμωνιάτικα ρούχα και αντίστοιχα αν είναι καλοκαίρι να έχουμε καλοκαιρινά ρούχα. Να ανταποκρινόμαστε στις ιδιαίτερες ανάγκες των ομάδων, όπως για παράδειγμα να δίνουμε καθαρά ρούχα σε αυτούς που παίρνουν ιατρική βοήθεια για την ψωρίαση ή όπως κάνουμε με τις καινούριες αφίξεις που το πρώτο πράγμα που χρειάζονται είναι κάπου να κοιμηθούν. Οπότε την ίδια μέρα που θα φτάσουν δίνουμε sleeping bags και κουβέρτες και μερικές φορές σκηνές όταν μπορούμε και έχουμε απόθεμα. Επίσης, οι υποχρεώσεις μας είναι να καλύπτουμε τις ανάγκες του ντόπιου πληθυσμού σε νοσοκομεία, γηροκομεία και ορφανοτροφεία όσο μπορούμε.

Το δεύτερο σκέλος έχει να κάνει με τις υποχρεώσεις προς τους δωρητές μας. Δηλαδή σε οικονομικό επίπεδο να υπάρχει διαφάνεια και να υπάρχουν οικονομικές εκθέσεις πλήρεις και στηριγμένες από παραστατικά. Σε υλικό επίπεδο, είναι υποχρέωση μας ανα πάσα στιγμή να έχουμε καταλόγους με τις άμεσες ανάγκες ούτως ώστε όταν έρχεται βοήθεια από το εξωτερικό, είτε αυτό είναι ένα κουτί είτε αυτό είναι ένα κοντέινερ, να έχει μέσα υλικά τα οποία μπορούν να διανεμηθούν γρήγορα.

Ερώτηση 3: Με ποια προβλήματα έρχονται αντιμέτωπες οι ΜΚΟ και τι αντίκτυπο έχουν στην κοινωνία της Λέσβου;

Απάντηση: Τα προβλήματα των ΑΜΚΕ είναι πάρα πολλά και ξεκινάνε από την αντιμετώπιση του κράτους προς τις οργανώσεις και κυρίως από την εχθρική στάση που έχει το κράτος απέναντι ουσιαστικά σε ομάδες ανθρώπων οι οποίες προσπαθούν να καλύψουν τα κενά που το ίδιο έχει. Να σας δώσω ένα παράδειγμα, σκεφτείτε τι θα έκαναν 20.000 άνθρωποι που βρίσκονται σήμερα στη Μόρια εάν δεν υπήρχαν οι ΑΜΚΕ να καλύψουν τις βασικές τους ανάγκες. Το μόνο σίγουρο είναι πως θα ξεσικωνόντουσαν και θα είχαμε προβλήματα με τους ντόπιους. Λόγω του ότι η πολιτεία έχει διχάσει για τις δράσεις των ΜΚΟ πολλοί είναι και αυτοί οι οποίοι προβαίνουν σε

πράξεις παράνομες όπως σπάσιμο περιουσίας των ΑΜΚΕ. Αυτό που δεν καταλαβαίνουν είναι πως οι εθελοντές βοηθάνε την ντόπια κοινωνία σε πολλά επίπεδα όπως στο οικονομικό και στο πολιτιστικό, και διατηρούν μια τάξη και κατά συνέπεια μια ηρεμία όσον αφορά τον πληθυσμό των αιτούντων ασύλου.

Αν σκεφτείτε πόσα αυτοκίνητα και σπίτια ενοικιάζονται, πόση βενζίνη πουλιέται, πόσο οι εταιρείες ταξί δουλεύουν και πόσο τα μαγαζιά δουλεύουν ξεκινώντας από τα σούπερ μάρκετ και φτάνοντας στα εστιατόρια και στα μπαρ φαίνεται πως οι εθελοντικές ομάδες βοηθάνε στον κύκλο της οικονομίας, ο οποίος μόνο τον Σεπτέμβριο του 2017 ανέβηκε στο 70% μόνο στην πόλη της Μυτιλήνης. Μετά από κάποια επεισόδια τα οποία γίνανε με την ελληνική αστυνομία τον Φεβρουάριο του 2020, πάρα πολλοί εθελοντές φύγανε, πολλά σπίτια και αυτοκίνητα ξενοικιάστηκαν, τα οποία άνηκαν σε ντόπιες επιχειρήσεις και ιδιώτες, δημιουργώντας έτσι δυστυχώς ζημιές στην οικονομία της Λέσβου.

Ερώτηση 4: Πόσες Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις υπάρχουν στο νησί; Υπάρχουν ΜΚΟ που δρουν παράνομα; Αν ναι, ποια είναι η γνώμη σας πάνω σε αυτό το ζήτημα ως νόμιμη οργάνωση;

Απάντηση: Την τελευταία φορά που κοίταξα στα μητρώα, στο νησί δραστηριοποιούνται 77 ΑΜΚΕ. Όσον αφορά το κομμάτι με τις παρανομίες, η καταγραφή όλων των αστικών μη κυβερνητικών εταιρειών είναι υποχρεωτική. Ο οικονομικός έλεγχος και οι ΑΜΚΕ υπόκεινται στον αστικό κώδικα, που σημαίνει ότι υπάρχουν νόμοι οι οποίοι περιβάλλουν αυτούς τους οργανισμούς. Δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτα το οποίο να είναι εκτός αυτών των νόμων. Αν και όσοι το κάνουν, αυτό είναι κάτι που πρέπει να ελέγχεται από την αστυνομία, στα πλαίσια της οικονομικής δυνατότητας που έχει το κράτος, και πρέπει να αντιμετωπίζεται όπως αντιμετωπίζεται κάθε εταιρεία καθώς εκεί υπόκεινται και οι ΑΜΚΕ, στον αστικό κώδικα.

Ερώτηση 5: Ποια είναι η άποψη σας σχετικά με την εικόνα που επικρατεί στην Λέσβο;

Απάντηση: Εδώ τα πράγματα είναι πολύ άσχημα. Ο πληθυσμός των αιτούντων άσυλο είναι γύρω στους 23.000, από αυτούς οι 20.000 μένουνε στην Μόρια. Αν το πιάσουμε δημογραφικά, 23.000 άνθρωποι είναι το 25% του πληθυσμού της Λέσβου. Δηλαδή 23.000 άνθρωποι είναι ισοδύναμο των μόνιμων κατοίκων της πόλης της Μυτιλήνης.

Όλο αυτό είναι εναντίων των ντόπιων κατοίκων. Αν το δούμε από το θέμα της διαμονής, εδώ η επίσημη χωρητικότητα του ΚΥΤ της Μόριας είναι 2.800 άτομα. Αυτή την στιγμή φιλοξενούνται σχεδόν 20.000. Αυτό σημαίνει ότι κάθε τουαλέτα είναι για 137 άτομα και κάθε ντουζ για 300 άτομα, που σημαίνει ότι όλο αυτό είναι εναντίων της υγιεινής και της κάθε πρακτικής που μπορεί να έχει οποιαδήποτε τουαλέτα ή ντουζ. Η Ύπατη Αρμοστέα αναφέρει στους κανόνες της, ότι σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης κάθε τουαλέτα πρέπει να είναι για 60 άτομα και όταν δεν υπάρχει έκτακτη ανάγκη τότε κάθε τουαλέτα πρέπει να είναι για πολύ λιγότερα άτομα. Αυτή τη στιγμή εγώ δεν βλέπω έκτακτη ανάγκη στη Μυτιλήνη με βάση την αναφορά της Ύπατης Αρμοστέας γιατί πολύ απλά δεν θα έπρεπε να υπάρχουν 23.000 αιτούντες άσυλο στο νησί.

Οι αιτούντες άσυλο θα έπρεπε να ήταν στο μέγιστο αριθμό των ατόμων που μπορεί να φιλοξενήσει το ΚΥΤ της Μόριας συν το μέγιστο αριθμό των ατόμων που μπορεί να φιλοξενήσει το Καρά Τεπέ δηλαδή δεν θα έπρεπε να υπάρχουν περισσότερα από 4.000 με 5.000 άτομα επάνω στο νησί. Όταν μιλάμε για 23.000, τότε καταλαβαίνουμε ότι η ποιότητα της διαμονής αυτών των ανθρώπων είναι πολύ κάτω από οποιαδήποτε ευρωπαϊκά στάνταρ ανθρώπων που αιτούνται για άσυλο. Ας το πάρουμε τώρα από πλευράς κοινωνικής ένταξης. Δεν νοείται να υπάρξει κοινωνική ένταξη. Δεν μπορεί να υπάρξουν δουλειές για όλους αυτούς τους ανθρώπους, δεν μπορούν να υπάρξουν σχολεία για όλα αυτά τα παιδιά που είναι μέσα στη Μόρια, εκτός αν αλλάξει η πολιτική του κράτους και ενισχύσει τις σχολικές δομές, είτε αυτές είναι δημόσιες είτε αυτές λειτουργούνται από τις ΑΜΚΕ.

Βέβαια εδώ μπαίνουν και τα προβλήματα της δημόσιας υγείας, όπου το νοσοκομείο της Μυτιλήνης δεν είναι φτιαγμένο για να καλύπτει 5.000 ανθρώπους μόνο στην περιοχή της Μυτιλήνης. Είναι φτιαγμένο για να προσφέρει υπηρεσίες σε πολύ λιγότερους πληθυσμούς. Τέλος να περάσουμε και στο θέμα της τροφοδοσίας. Η τροφοδοσία ελεγχεται από το κράτος και δυστυχώς είναι πολύ κακής ποιότητας. Κάθε μέρα 23.000 άνθρωποι περιμένουν σε ουρές για να πάρουν το φαγητό τους.

Ερώτηση 6: Ποια είναι τα βήματα που ακολουθούν οι ΜΚΟ με την άφιξη ενός πρόσφυγα/μετανάστη για να ενταχθούν μέσα στις δομές;

Απάντηση: Τα βήματα των ΑΜΚΕ και τα βήματα του κράτους στους νεοαφιχθείς είναι πολύ απλά. Όταν φτάσει μια βάρκα αυτοί οι άνθρωποι παίρνουν ένα χαρτί που λέει ότι «συλλαμβάνονται». Με τον καινούριο νόμο «συλλαμβάνονται» επ' αόριστο ενώ με τον προηγούμενο ήταν για 25 ημέρες. Εκτός του ότι το χαρτί είναι παράνομο, παραβιάζει τους διεθνείς νόμους προστασίας και την ευρωπαϊκή συνθήκη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων την οποία η Ελλάδα έχει υπογράψει. Δυστυχώς οι νομικές υπηρεσίες που έχουμε στις ΑΜΚΕ είναι πολύ λίγες και χρειάζονται όλες για να καλύψουν τις αιτήσεις ασύλου των ανθρώπων.

Τώρα με τον κορονοϊό όσοι φτάσουν στη Λέσβο και συγκεκριμένα όσοι εισέρχονται από την δυτική Λέσβο, πηγαίνουν κατευθείαν σε ένα καμπ που λέγεται Απάνεμο ή Μεγάλα Θέρμα και κάθονται εκεί για 15 ημέρες για απομόνωση μέχρι να πάνε στην Μόρια για να εγγραφούν. Αυτό πρακτικά δεν συμβαίνει γιατί η βάρκα που ήρθε πριν από μια βδομάδα είναι ήδη αρκετές μέρες στο Απάνεμο ενώ η βάρκα που ήρθε εχθές πήγε και αυτή εκεί που σημαίνει ότι για την προηγούμενη βάρκα ξανά πάμε στο όριο των 15 ημερών, άρα θα πρέπει να κάτσουν άλλες επιπλέον 15 μέρες στο Απάνεμο για να απομονωθούν από το υπόλοιπο καμπ. Δηλαδή ο κόσμος που ήρθε χθες, συναναστρέφεται με τον κόσμο που ήρθε πριν μια βδομάδα και βέβαια το θέμα του κορονοϊού είναι μια πολύ μεγάλη συζήτηση και έχει προβληματίσει τους πάντες αλλά είναι σίγουρο ότι όσοι έρχονται από απέναντι πρέπει να απομονώνονται για τουλάχιστον 15 μέρες και μακριά από τον ντόπιο πληθυσμό του νησιού.

Όταν πάρουν λοιπόν το χαρτί και πάνε στο Απάνεμο δεν έχουν καμία καταγραφή. Πρέπει να φτάσουν στη Μόρια όπου είναι το κέντρο υποδοχής και τακτοποίησης για να καταγραφούν και να ζητήσουν άσυλο εάν το θέλουν. Όταν φτάσουν στην Μόρια πηγαίνουν και παραλαμβάνουν ένα σετ από ρούχα και τα βασικά είδη προσωπικής υγιεινής και οι ομάδες τους δείχνουν μια σκηνή στην οποία πρέπει να μείνουν. Λέω σκηνή γιατί πλέον τα isoboxes τα οποία υπάρχουν στη Μόρια με δυνατότητα να φιλοξενήσουν 8 άτομα σε σχετικά ανθρώπινες συνθήκες, φιλοξενούν πάνω από 20. Όταν γίνει η καταγραφή και πάνε στην σκηνή τους, ουσιαστικά είναι μόνοι τους. Θα πρέπει να ρωτήσουν για να μάθουν από που θα πάρουν το φαγητό τους, που θα έχουν ιατρική περίθαλψη και αν τα παιδιά μπορούν να πάνε σχολείο και σε ποιο μπορούν να

πάνε. Φαίνεται λοιπόν πως οι ΑΜΚΕ είναι αυτές οι οποίες προσπαθούν να καλύψουν τα κενά τα οποία το κράτος δεν μπορεί να καλύψει.

Ερώτηση 7: Τι συνθήκες επικρατούν μέσα στις δομές φιλοξενίας; Υπάρχει καθαριότητα και τα είδη των βασικών αναγκών;

Απάντηση: Υπάρχουν δομές όπως το Καρά Τεπέ που φιλοξενεί 1.200 άτομα, που είναι και η μέγιστη δυνατότητα του, και είναι παράδειγμα προς μίμηση καθώς είναι το καλύτερο καμπ που υπάρχει σε όλη την Ευρώπη. Οι ευρωπαίοι έχουν έρθει στη Λέσβο και μαθαίνουν από τον τρόπο δημιουργίας και από τον τρόπο διαχείρισης του Καρά Τεπέ. Αντιθέτως στην Μορια βρίσκεται το χειρότερο καμπ που υπάρχει στην Ευρώπη. Τόσες χιλιάδες άνθρωποι στη Μορια καθιστούν δύσκολη την πρόσβαση των αυτοκινήτων καθαριότητας μέσα εκεί, μιας και ουσιαστικά μιλάμε για άλλη μια πόλη της Μυτιλήνης. Άρα ο καθαρισμός από τον δήμο θα έπρεπε να ανταπεξέλθει και να γίνεται σε δύο πόλεις της Μυτιλήνης. Οι συνθήκες υγιεινής είναι πολύ πιο κάτω από οποιαδήποτε στάνταρ με πολύ λίγες τουαλέτες όπως προαναφέραμε, με ανθρώπους να μένουν στα χωράφια με κινδύνους πανδημίας λόγω του ότι είναι όλοι στριμωγμένοι, με κινδύνους από ζώα όπως τώρα που καλοκαιριάζει να είναι ποντίκια, φίδια, κουνούπια κλπ και με τις βασικές υπηρεσίες να είναι και αυτές πολύ χαμηλότερες του μετρίου.

Ερώτηση 8: Χιλιάδες παιδιά ζούνε μέσα στις δομές φιλοξενίας. Υπάρχει κάποιου είδους εκπαίδευσης ή μόρφωσης για όλα εκείνα;

Απάντηση: Η εκπαίδευση είναι ένα πολύ μεγάλο κεφάλαιο, το οποίο δυστυχώς η πολιτεία αρνείται να καλύψει. Αυτό επίσης είναι μια παράβαση των διεθνών νόμων προστασίας και της ευρωπαϊκής συνθήκης των αθρωπίνων δικαιωμάτων. Εδώ μπαίνουν οι ΑΜΚΕ οι οποίες δημιουργούν σχολεία τα οποία είναι έξω από το ελληνικό σύστημα εκπαίδευσης και το προσαρμόζουν όσο γίνεται και μπορούν αλλά και πάλι δεν αναγνωρίζεται από το κράτος. Εκτός από ένα σχολείο, που μπορεί να έχει κάθε μέρα περίπου 150 παιδιά και αυτά πρέπει να είναι πάνω από 12 χρονών, το οποίο είναι συμβεβλημένο και προφέρει εκπαίδευση ισοδύναμη του ελληνικού κράτους.

4.4 Πως επηρέασε τον τουρισμό της Λέσβου

Οι ανεξέλεγκτες μικτές ροές καθημερινά στην Λέσβο είχαν πολλές αρνητικές επιπτώσεις και κυρίως στην οικονομική δραστηριότητα του νησιού. Η οικονομία είναι άμεσα συνδεδεμένη με τον τουρισμό του νησιού, μιας και ο τουρισμός αποτελεί την κινήτρια δύναμη της Λέσβου. Οι επιπτώσεις που υπέστη το νησί ήταν σημαντικές καθώς επηρεάστηκε η τουριστική ανάπτυξη που φαινόταν ιδιαίτερα δυναμική τα τελευταία χρόνια πριν την προσφυγική κρίση.

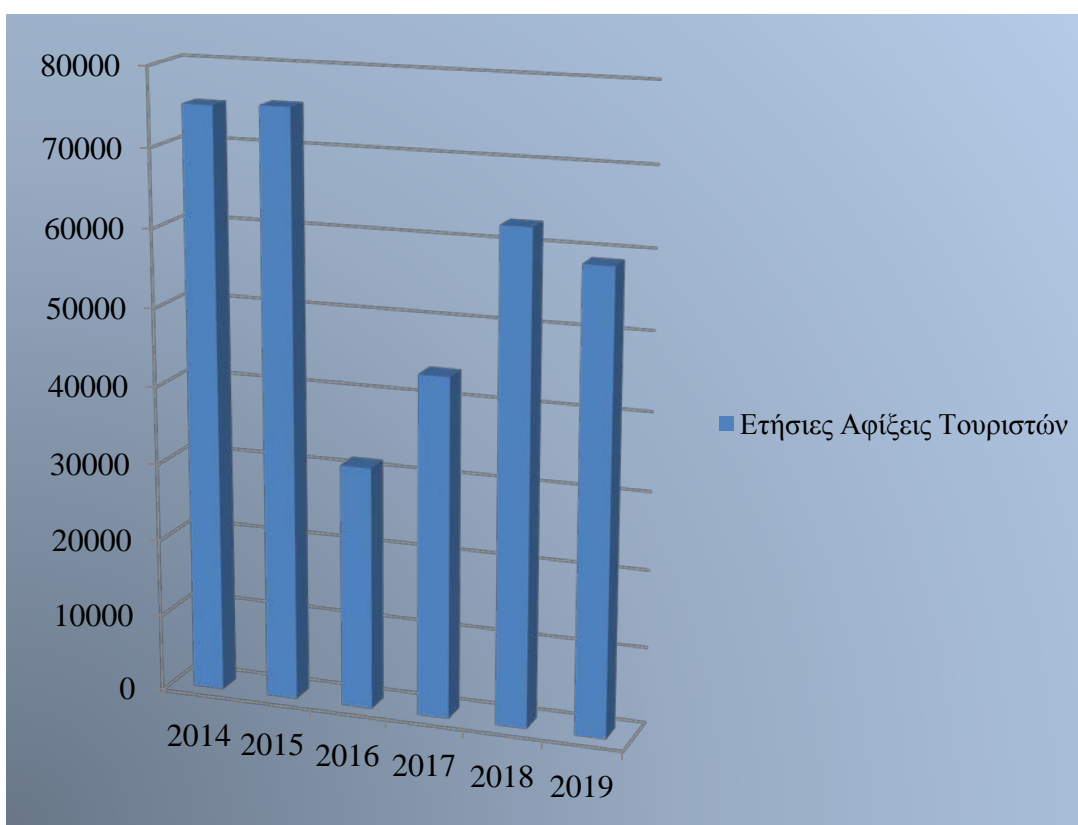
Αρχικά το έτος 2016 ήταν για την Λέσβο μια δύσκολη χρονιά καθώς η τουριστική ζήτηση μειώθηκε και αποτελούνταν μόνο από τουρίστες της τελευταίας στιγμής. Αυτό είχε ως επακόλουθο να υπάρχουν χαμηλές τιμές για τα ξενοδοχεία, μείωση του προσωπικού του κάθε καταλύματος και ανεργία για πολλούς εργαζομένους. Από την άλλη υπήρχαν και τουρίστες οι οποίοι επέλεξαν να προχωρήσουν σε ακυρώσεις των διανυκτερεύσεων που είχαν ήδη κάνει με αποτέλεσμα την μείωση της μέσης κατά κεφαλήν δαπάνης ανά διανυκτέρευση.

Σαν συνέπεια όλων αυτών των αναφορών ο τουρισμός στην Λέσβο είχε κατακόρυφη πτώση και στις αφίξεις πτήσεων charter. Αρκετές χώρες ήταν αυτές που ακύρωσαν τελείως τις πτήσεις τους που είχαν προγραμματίσει. Μια μελέτη του Πανεπιστημίου Αιγαίου, η οποία παρουσιάστηκε στη Μυτιλήνη, αποτύπωσε την κατάρευση της τουριστικής βιομηχανίας των νησιών του Βορειοανατολικού Αιγαίου που προκάλεσε το μεταναστευτικό ζήτημα. Σύμφωνα με τη μελέτη για το έτος 2016 σημειώθηκε μείωση των διανυκτερεύσεων κατά 40,63%, μείωση των επισκεπτών κατά 42,58% και μείωση των εσόδων κατά 35,18%. Η Λέσβος είχε το 2016 τόσες πτήσεις charters όσες είχε παλαιότερα σε μία μόνο εβδομάδα.

Αυτό το μεγάλο ζήτημα που δημιουργήθηκε, είχε ως αποτέλεσμα να δεχτούν τεράστιο πλήγμα και πολλές τουριστικές επιχειρήσεις (πέρα από τα καταλύματα) και πολλοί κλάδοι των χώρων εστίασης. Επιχειρήσεις όπως ενοικιάσεις αυτοκινήτων, τουριστικά γραφεία και εγκαταστάσεις ειδικών μορφών τουρισμού επηρεάστηκαν αρνητικά με αποτέλεσμα να αναγκαστούν να διακόψουν την λειτουργία τους μιας και δεν μπορούσαν να ανταπεξέλθουν στις οικονομικές τους δραστηριότητες.

Μία μεγάλη κρίση μπορεί να καταστρέψει την εικόνα ενός τουριστικού προορισμού σε πολύ σύντομο χρόνο, όμως ο χρόνος ανάκαμψης για τον συγκεκριμένο τουριστικό προορισμό μπορεί να είναι πολύ μεγάλος. Έτσι όσον αφορά στην τουριστική εικόνα της Λέσβου αν και υπάρχει έλλειψη του τουριστικού προφίλ λόγω του ότι βρίσκεται σε αρχικά τουριστικά στάδια ανάπτυξης, θα πρέπει να υπάρξει μια συντονισμένη προσπάθεια από τοπικές επιχειρήσεις και άλλους ιδιωτικούς και δημόσιους φορείς για την καλύτερη προώθηση του νησιού με σκοπό την προσέλκυση περισσότερων τουριστών.

Γράφημα 2 : Ετήσιες Αφίξεις Τουριστών την περίοδο των μεταναστευτικών ροών

Πηγή: Στατιστικά Στοιχεία Υπηρεσίας Πολιτικής Αεροπορίας/ Fraport

4.4.1 εικόνα της Λέσβου στην Διεθνή Αγορά

Το προσφυγικό-μεταναστευτικό ζήτημα παρουσιάζει μια πρωτόγνωρη εικόνα της Ελλάδας και της Λέσβου για τα ευρωπαϊκά δεδομένα. Πολλά είναι αυτά που έχουν ειπωθεί για το ζήτημα κάνοντας το να πάρει τεράστιες διαστάσεις. Οι εικόνες που μετέδωσαν τα διεθνή Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (ΜΜΕ) τον πρώτο καιρό της κρίσης, απέτρεψαν αρκετούς τουρίστες να επισκεφθούν το νησί, επιλέγοντας έναν άλλον τουριστικό προορισμό για την αναψυχή τους.

Οι εικόνες που προβλήθηκαν σε όλες τις τηλεοράσεις του κόσμου, με τους χιλιάδες πρόσφυγες και μετανάστες, να καταφθάνουν με πλαστικές βάρκες εξαντλημένοι και εξαθλιωμένοι, να προσπαθούν να βγουν στην ξηρά, έδωσε μεγάλη δημοσιότητα στο νησί η οποία άλλωτε ήταν θετική και άλλωτε αρνητική. Ήταν θετική καθώς πολλές ανθρωπιστικές οργανώσεις και μεμονωμένοι εθελοντές από Ελλάδα και εξωτερικό έσπευσαν να βοηθήσουν και να συνδράμουν όσο το δυνατόν περισσότερο μπορούσαν με τον δικό τους τρόπο. Αντιθέτως έδωσε και αρνητική προβολή καθώς υπονομέφθηκε η Λέσβος σαν τουριστικός προορισμός διότι τα διεθνή ΜΜΕ παρουσίαζαν το νησί σαν «κολαστήριο ψυχών» με τις άθλιες συνθήκες διαβίωσης, κάνοντας το να φαίνεται σαν ένας απάνθρωπος τόπος που θα μπορούσε κανείς να περάσει τις διακοπές του και αποθώντας έτσι τους εν δυνάμει τουρίστες.

Η Λέσβος όπως έχει προειπωθεί είναι ένα νησί με πλούσια φυσική ομορφιά και τόσους εναλλακτικούς τρόπους τουρισμού που αντί να διαφημίζεται για το κάλος της, τον πολιτισμό της και την έντονη γαστρονομία της, αντ' αυτού δυσφημίζεται ολοένα και περισσότερο στα μάτια των ανθρώπων κάνοντας την λιγότερη ελκυστική για όποιον επιθυμεί να την επισκεφτεί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 : Η Ανάπτυξη της Λέσβου

5.1 SWOT analysis

Η ανάλυση SWOT είναι ένα εργαλείο στρατηγικού σχεδιασμού το οποίο χρησιμοποιείται για την ανάλυση του εσωτερικού περιβάλλοντος μίας επιχείρησης σε σχέση με το εξωτερικό της περιβάλλον. Επίσης χρησιμοποιείται για τη στρατηγική ανάπτυξη μιας γεωγραφικής περιοχής όταν αυτή πρέπει να σχεδιάσει και να υλοποιήσει τους αναπτυξιακούς της στόχους. (Κιλίπρης, 2018)

Με την ανάλυση SWOT μελετώνται τα Ισχυρά (Strengths) και τα Αδύναμα σημεία (Weaknesses) ενός τουριστικού προορισμού, καθώς και οι Ευκαιρίες (Opportunities) και οι Απειλές (Threats) από το περιβάλλον που δραστηριοποιείται. Η Ανάλυση SWOT χωρίζεται σε δύο βασικά μέρη. Στην ανάλυση του εσωτερικού περιβάλλοντος του προορισμού που είναι τα δυνατά και αδύναμα σημεία και στην ανάλυση του εξωτερικού περιβάλλοντος που είναι οι ευκαιρίες και οι απειλές.

Εικόνα 15. Swot Analysis

Στην προσπάθεια βελτίωσης της τουριστικής ανάπτυξης στη Λέσβο, η ανάλυση SWOT είναι ιδιαίτερα χρήσιμη καθώς συμβάλλει στην μελέτη του προορισμού αναλύοντας όλα εκείνα τα στοιχεία που βρίσκονται στο εσωτερικό και εξωτερικό περιβάλλον του τόπου.

Αναλύοντας το εσωτερικό περιβάλλον της Λέσβου, τα δυνατά σημεία που προκύπτουν είναι τα παρακάτω:

- Το φυσικό περιβάλλον της Λέσβου που αποτελεί προϊόν μοναδικής ομορφιάς με την πλούσια βλάστηση και τις τεράστιες και αμέτρητες ακτογραμμές.
- Το μεσογειακό κλίμα με τις ευνοϊκές κλιματολογικές συνθήκες που συντελούν στην προσέλωση των τουριστών για την μέγιστη απόλαυση του ήλιου και της θάλασσας.
- Η ύπαρξη του πολιτιστικού προϊόντος και εκδηλώσεων στο νησί μαζί με τις πνευματικές προσωπικότητες που έζησαν και εμπνεύστηκαν από τον τόπο επιδρούν θετικά στην τουριστική εικόνα της Λέσβου.
- Η πλούσια τοπική γαστρονομία αποτελεί ένα από τα ισχυρότερα σημεία που κάθε επισκέπτης επιθυμεί να γευτεί.
- Τα λογικά επίπεδα τιμών που βοηθάνε στην επιλογή καλοκαιρινών διακοπών από τον κόσμο.
- Η ύπαρξη πολλών μορφών εναλλακτικού τουρισμού επιτρέπει στον επισκέπτη να διαλέξει κάτι πέρα από το τρίπτυχο «ήλιο-άμμο-θάλασσα» δίνοντας του την ευκαιρία να επιλέξει διαφορετικό τρόπο διακοπών.

Τα αδύναμα σημεία του εσωτερικού περιβάλλοντος είναι τα εξής:

- Η έλλειψη υποδομών και προβληματικών δικτύων συγκοινωνιών δημιουργούν μεγάλα ζητήματα στην υποδοχή των επισκεπτών καθώς δεν υπάρχουν αρκετές πτήσεις και καθημερινά δρομολόγια με το ακτοπλοϊκό δίκτυο που να συνδέουν περισσότερους από τους βασικούς προορισμούς.
- Η εποχικότητα του προορισμού της Λέσβου αποτελεί μεγάλη αδυναμία του τουριστικού προϊόντος της, διότι αν και έχει την δυνατότητα για διακοπές όλο τον χρόνο, ο κόσμος την επιλέγει μόνο τους καλοκαιρινούς μήνες επειδή είναι νησί.
- Οι υποδομές φιλοξενίας είναι ελλιπείς λόγω των χαμηλών τάξεων ξενοδοχείων, της χαμηλής ποιότητας υπηρεσιών, του επαγγελματισμού, του μη

καταρτισμένου προσωπικού και των σωστών προδιαγραφών υγιεινής αποτελούν σημαντικές αδυναμίες στο τουριστικό προϊόν της Λέσβου.

- Η δυσκολία στην αναγνωρισιμότητα της Λέσβου την καθιστούν λίγοτερο επισκέψιμη καθώς πλήθος τουριστών επιλέγουν τα πιο διάσημα νησιά της Ελλάδας για τις διακοπές τους.
- Η προώθηση του νησιού είναι ανεπαρκής καθώς δεν υπάρχει σωστή διαφήμιση και εκμετάλλευση του brand name. Ένας παράγοντας που συντέλεσε σε αυτό είναι και το μεταναστευτικό-προσφυγικό ζήτημα που αλλοίωσε την εικόνα της Λέσβου στα μάτια των επισκεπτών της.

Τώρα, αναλύοντας το εξωτερικό περιβάλλον της Λέσβου θα μελετηθούν οι ευκαιρίες και οι απειλές του τόπου. Στις ευκαιρίες συμπεριλαμβάνονται οι παρακάτω:

- Η αναγνωρισιμότητα του προορισμού σε κάποιες ευρωπαϊκές χώρες (Ολλανδία, Αγγλία, Γερμανία) που θα βοηθήσουν στην προβολή του νησιού μέσω της καλής προφορικής προώθησης που οφείλεται στην θετική εικόνα που σχηματίζουν οι περισσότεροι που την επισκέπτονται.
- Το γεγονός των προσφυγικών ροών, που έδωσε μεγάλη έκταση και προβολή της Λέσβου από τα διεθνή ΜΜΕ, μπορεί να συντελέσει στην προώθηση και στην προσέλκυση τουριστών από όλο τον κόσμο.
- Το προϊόν ήλιος και θάλασσα που διαθέτει ήδη η Λέσβος σαν νησί, την βοηθούν να γίνει ένας τουριστικός προορισμός με μεγαλύτερη ζήτηση στην τουριστική αγορά και να την αναδείξουν ακόμα περισσότερο.
- Η πληθώρα εναλλακτικών μορφών τουρισμού αποτελεί ευκαιρία για το νησί και μέσα από την προβολή τους θα συμβάλλει στην περεταίρω ανάπτυξη αυτών των μορφών με σκοπό την ανάδειξη τους για τους επισκέπτες που προτιμούν αυτού του είδους τουρισμού.
- Βελτίωση συγκοινωνιών και υποδομών που θα συνδράμουν στην ευκολότερη πρόσβαση πολλών τουριστών.
- Καλύτερη προώθηση και προβολή της Λέσβου μέσω διαφημίσεων από τα ΜΜΕ και τους tour operators, αλλά και από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (blogs, facebook, instagram, youtube).

Οι απειλές του εξωτερικού περιβάλλοντος είναι οι εξής:

- Η διαστρεβλωμένη εικόνα της Λέσβου από τα ΜΜΕ για το προσφυγικό ζήτημα αποτελεί μεγάλο κίνδυνο για την αποτελεσματική προώθηση του τουρισμού.
- Άλλοι ανταγωνιστικοί προορισμοί εναλλακτικών μορφών τουρισμού και η άμεση επιρροή των tour operators για την προώθηση αυτών των προορισμών εκτός της Λέσβου.
- Η ζήτηση των επισκεπτών για καλύτερο τουριστικό προϊόν στην ίδια ή χαμηλότερη τιμή.
- Η μείωση των συνεχόμενων επισκέψεων αποτελεί μεγάλο πρόβλημα για τον αναμενόμενο τουρισμό του νησιού.
- Η συνεχής άρνηση των επαγγελματιών της Λέσβου για προσαρμογή στο χώρο του τουρισμού για σωστό επαγγελματισμό, συντονισμό με τα νέα δεδομένα του τουρισμού και οργάνωση.
- Η απουσία της προώθησης και προβολής του νησιού λόγω κακής διαχείρισης marketing.

5.2 Ο κύκλος ζωής του νησιού

Η Λέσβος θεωρείται ένας τουριστικός προορισμός του Αιγαίου τον οποίο πολλοί επισκέπτες επιλέγουν για τις καλοκαιρινές τους διακοπές. Ο τουριστικός προορισμός είναι μια συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή στην οποία αναπτύσσεται η τουριστική δραστηριότητα ή υπάρχει προοπτική ανάπτυξης της στο μέλλον. Για κάθε τουριστικό προορισμό έχει δημιουργηθεί μια πορεία εξέλιξης η οποία μέσα από κάποια στάδια καθορίζει την ανάπτυξη του. Αυτή η πορεία εξέλιξης ονομάζεται Κύκλος Ζωής του προορισμού. Ο Κύκλος Ζωής του Προορισμού δείχνει τα διάφορα στάδια ανάπτυξης από τα οποία διέρχεται ένας τουριστικός προορισμός σε συνάρτηση με το χρόνο και τις τουριστικές αφίξεις στην περιοχή. (Κιλιπίρης, 2018)

Τα στάδια ανάπτυξης του κύκλου ζωής είναι η είσοδος, η ανάπτυξη, η ωρίμανση, η στασιμότητα και η πτώση. Πιο συγκεκριμένα μπορούν να παρατηρηθούν τα εξής:

Στάδιο 1: ΕΙΣΟΔΟΣ

Το στάδιο αυτό περιλαμβάνει μικρό αριθμό επισκεπτών που προσελκύνονται συνήθως από το φυσικό και πολιτισμικό περιβάλλον της περιοχής,ελάχιστες τουριστικές υποδομές και ο τουρισμός είναι κυρίως εσωτερικός.

Στάδιο 2: ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Το στάδιο αυτό περιλαμβάνει έναν αυξανόμενο αριθμό επισκεπτών στον προορισμό,έναν αυξανόμενο αριθμό στις τουριστικές επιχειρήσεις και οι αφίξεις των επισκεπτών προέρχονται από εσωτερικό τουρισμό αλλά και τουρισμό από το εξωτερικό.

Στάδιο 3: ΩΡΙΜΑΝΣΗ

Το στάδιο αυτό περιλαμβάνει έναν γνωστό και καθιερωμένο διεθνώς προορισμό με πληθώρα τουριστικών επιχειρήσεων και υψηλές τιμές γης.

Στάδιο 4: ΣΤΑΣΙΜΟΤΗΤΑ

Το στάδιο αυτό περιλαμβάνει την σταθεροποίηση των τουριστικών αφίξεων,ο προορισμός πλέον δεν θεωρείται και τόσο ελκυστικός και ενδεχομένως να υπάρχουν προβλήματα με το φυσικό περιβάλλον και την τοπική κοινωνία.

Στάδιο 5: ΠΤΩΣΗ

Το στάδιο αυτό περιλαμβάνει τις συνεχόμενες μειώσεις στις αφίξεις επισκεπτών του προορισμού καθώς και τις μειώσεις των τουριστικών εισπράξεων.Σε αυτό το σημείο του κύκλου ζωής υπάρχουν και πολιτικές που μπορούν να ανατρέψουν το στάδιο της πτώσης.Αυτές είναι η ανανέωση ή η επανίδρυση του τουριστικού προορισμού.

Η Λέσβος ως τουριστικός προορισμός τα τελευταία χρόνια βρίσκεται στο στάδιο της πτώσης,καθώς υπάρχουν πολλές διακυμάνσεις όπως έχει προειπωθεί και παραπάνω για να φτάσει στο σημείο που βρίσκεται.Σύμφωνα με το στάδιο 5 της πτώσης,η τουριστική αγορά της Λέσβου έχει διαρκώς μειώσεις στις αφίξεις των επισκεπτών της από Ελλάδα και το εξωτερικό αλλά και στις τουριστικές εισπράξεις που συμβάλλουν στην οικονομία του τόπου.Το νησί δεν μπορεί να ανταγωνιστεί άλλους τουριστικούς

προορισμούς και έτσι δεν είναι πλέον στις επιλογές των τουριστών για αναψυχή. Παρόλο αυτά υπάρχει η επιλογή της ανανέωσης ή της επανίδρυσης της Λέσβου σαν τουριστικός προορισμός.

5.3 Νέα μορφή ανάπτυξης

Όπως έχει αναφερθεί και αναλυθεί στα προηγούμενα κεφάλαια, η τουριστική κρίση στην περίπτωση της Λέσβου είναι ένα βασικό ζήτημα το οποίο χρειάζεται άμεση παρέμβαση με νέες στρατηγικές, καινούριες μεθόδους ανάπτυξης και φρέσκες ιδέες για να αλλάξει η υπάρχουσα εικόνα του νησιού. Καθοριστικό παράγοντα «θα παίξουν» τα μέσα και οι τρόποι που θα βοηθήσουν για να αναπτυχθεί και να αναδειχθεί εκ νέου ο τουρισμός της Λέσβου. Ο προορισμός μπορεί να βελτιωθεί σε βάθος χρόνου με ποικίλες δράσεις και νέες ιδέες που θα συμβάλλουν στο σχεδιασμό του νησιού για την δημιουργία ενός νέου τουριστικού προφίλ.

5.3.1 Ανάπτυξη υποδομών

Αεροδρόμιο

Βασικός παράγοντας για να ξεκινήσουν οι νέες στρατηγικές να λειτουργούν είναι οι υποδομές και οι αναδομές που χρειάζονται στο νησί. Από τα τέλη του έτους 2017 ξεκίνησε η δημιουργία από το μηδέν ενός νέου αεροδρομίου, με την υποστήριξη και την υλοποίηση της Fraport, που σήμερα εν έτη 2020 ολοκληρώθηκε και τέθηκε σε λειτουργία. Αν και το αεροδρόμιο εκτελεί καθημερινές πτήσεις σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη και κάποιες εβδομαδιαίες για εξωτερικό με ενδιάμεση στάση, θα ήταν αποτελεσματικό να πραγματοποιούνται περισσότερες πτήσεις στους κύριους αερολιμένες της Ελλάδος. Επίσης να ναυλωθούν πτήσεις charter, σε απευθείας σύνδεση με το νησί, για περισσότερους διεθνείς προορισμούς για την διευκόλυνση των ξένων επισκεπτών κυρίως τους καλοκαιρινούς μήνες.

Λιμάνι

Όπως με την δημιουργία του αεροδρομίου,έτσι και με τον χώρο του λιμανιού της Λέσβου θα χρειαζόταν μια αναδόμηση.Το λιμάνι είναι η πρώτη εικόνα που αντικρίζει κάποιος με την άφιξη του στη Λέσβο άρα κρίνεται αναγκαίο η ανακατασκευή και η ανανέωση του λιμανιού μέσω διάφορων ενεργειών.Το λιμάνι αποτελείται από έναν τεράστιο χώρο ο οποίος είναι ανεκμετάλετος.

Εικόνα 16.Η προκυμαία με το λιμάνι της Μυτιλήνης

Μέσα στον χώρο αυτό,υπάρχει ένα κολυμβητήριο το οποίο παλαιότερα λειτουργούσε και υποδεχόταν ναυταθλητικούς συλλόγους και αθλητές του υγρού στίβου.Όμως με την έξαρση του μεταναστευτικού ζητήματος,κρίθηκε απαραίτητο να δοθεί στους πρόσφυγες που διέμεναν στο λιμάνι τον πρώτο καιρό.Το κολυμβητήριο αυτό αποτελούσε βιτρίνα της πόλης της Μυτιλήνης,όμως με αυτά τα γεγονότα που υπήρξαν το έκαναν να αχρηστευτεί.

Οι λύσεις για να αναδειχθεί είναι να καθαριστεί και να ανοικοδομηθεί ώστε να υπάρχει ένα κολυμβητήριο ξανα στο νησί ή να γκρεμιστεί ολόκληρο,λόγω των αντίξων συνθηκών υγιεινής,και να ανοίξει ο ήδη υπάρχον χώρος του πάρκινγκ μαζί με την δημιουργία νέων χώρων αναμονής και αναψυκτηρίων για αυτούς που περιμένουν να ταξιδέψουν.Όσον αφορά τα ακτοπλοικά δρομολόγια όπως έχει αναφερθεί και σε

προηγούμενο κεφάλαιο, χρειάζεται να δημιουργηθούν νέες συνδέσεις με περισσότερους προορισμούς της Ελλάδος για την καλύτερη εξυπηρέτηση των ταξιδιωτών.

Ξενοδοχεία

Ένα από τα κυριότερα ζητήματα που έχει να αντιμετωπίσει το νησί είναι τα ξενοδοχεία και τα καταλύματα. Η Λέσβος ενώ διαθέτει μια πληρώθια ξενοδοχειακών μονάδων, δεν είναι σε θέση να καλύψει τις ανάγκες των επισκεπτών της. Αυτό συμβαίνει λόγω των χαμηλών τάξεων καταλυμάτων, την έλλειψη προσωπικού και εγκαταστάσεων, την απουσία οργάνωσης και συντονισμού και τέλος την «άρνηση» των επιχειρήσεων να δοκιμαστούν σε νέες και πρωτοπόρες ιδέες. Έτσι κρίνεται απαραίτητο να βρεθούν λύσεις ώστε να αναβαθμιστούν οι ξενοδοχειακές υποδομές.

Αρχικά θα χρειαστεί να χορηγηθούν κάποιες επιδοτήσεις από διάφορα προγράμματα (π.χ. ΕΣΠΑ) στις επιχειρήσεις ώστε να μπορέσουν να κάνουν τις αναγκαίες ανακαινίσεις με σκοπό την ανάπτυξη τους. Όσο περνάνε τα χρόνια ο κόσμος γίνεται όλο και περισσότερο περιβαλλοντικά συνηθειτοποιημένος και αυτό αποδεικνύεται καθώς επιλέγουν τις διακοπές τους με γνώμονα τους πιο Eco Friendly προορισμούς και ξενοδοχεία. Βασικό μέλημα των καταλυμάτων λοιπόν είναι να συμμετέχουν πιο ενεργά στην διαδικασία της ανακύκλωσης και να βοηθούν στην μείωση των αποβλήτων, καθώς έχει παρατηρηθεί πως ένας ένοικος ξενοδοχείου παράγει καθημερινά 1 κιλό απόβλητα την ημέρα.

Σημαντικό ρόλο παίζει επίσης και η διαχείριση του νερού στα ξενοδοχεία καθώς πρέπει να αναπτυχθούν τρόποι για την εξοικονόμηση του νερού. Ένα Eco Friendly ξενοδοχείο θα πρέπει να παρακολουθεί τις καθημερινές καταναλώσεις νερού, να φροντίζει για την ορθή συντήρηση των εγκαταστάσεων του, να παρέχει ενημέρωση στους πελάτες για την ορθή και όχι αλόγιστη χρήση του νερού, ενώ παράλληλα να χρησιμοποιεί κατάλληλες τεχνολογίες εξοικονόμησης νερού. Αν καταφέρουν να γίνουν πράξη όλα τα παραπάνω και να δημιουργηθούν καινοτόμες ιδέες στις ξενοδοχειακές υποδομές τότε θα αυξηθεί και ο ανταγωνισμός μεταξύ των επιχειρήσεων, πράγμα που θα φέρει κέρδη στον τουρισμό για το νησί και περισσότερο κόσμο.

Σχέδια Ανάπτυξης

Σύμφωνα με μία σύσκεψη που πραγματοποιήθηκε τον Μάρτιο του 2020 στα πλαίσια της Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης της πόλης της Μυτιλήνης, παρουσιάστηκαν κάποιες προτάσεις για τον σχεδιασμό του Δήμου. Κάποιες από τις προτάσεις αφορούσαν την υλοποίηση διάφορων έργων για την ανάπτυξη της προκυμαίας της πόλης. Πιο συγκεκριμένα είναι το πιο σημαντικό έργο καθώς η Προκυμαία της Μυτιλήνης είναι η πρόσοψη του νησιού και είναι απαραίτητο να αναδειχθεί όπως της αρμόζει.

Σε αυτό το έργο σύμφωνα με την προμελέτη προβλέπεται η επίστρωση των πεζοδρομίων με βότσαλα και να εξασφαλιστεί η κυκλοφορία των πεζών και ΑΜΕΑ με ράμπες και διαβάσεις σε όλα τα σημεία των πεζοδρομίων καθώς και διάφορα καθιστικά περιμετρικά της Προκυμαίας. Η κεντρική πλατεία του νησιού θα σχεδιαστεί κατ' επέκταση των πεζοδρομίων και της πόλης χρησιμοποιώντας στοιχεία του παρελθόντος δεμένα αρμονικά με τη σημερινή εποχή και τέλος όλη η Προκυμαία και η πλατεία θα φωτιστούν με σύγχρονα φωτιστικά με στόχο την εξοικονόμηση ενέργειας αλλά και το σωστό φωτισμό όλων των χώρων.

5.3.2 Ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού

Θρησκευτικός τουρισμός

Μια ακμάζουσα μορφή εναλλακτικού τουρισμού στην Λέσβο είναι ο θρησκευτικός τουρισμός ο οποίος έχει μεγάλες δυνατότητες και προοπτικές ανάπτυξης. Κάθε χρόνο όλο και περισσότεροι πιστοί επιλέγουν το νησί για το προσκύνημα τους, βοηθώντας την Λέσβο να αναδειχθεί ως ένας ιδανικός προορισμός θρησκευτικής σημασίας. Επειδή η διάρκεια παραμονής των τουριστών είναι σχετικά μικρή (ειδικότερα αν δεν συνδυάζεται με άλλες μορφές τουρισμού) χρειάζεται να κτιστούν νέες ξενοδοχειακές υποδομές ή να αναβαθμιστούν οι ήδη υπάρχουσες στους χώρους γύρω από τις μεγάλες εκκλησίες, ώστε οι ταξιδιώτες να έχουν την δυνατότητα του all inclusive μέσα στο χώρο των καταλυμάτων.

Σημαντικό μέλημα είναι και η αύξηση των καθημερινών δρομολογίων με τα λεωφορεία ΚΤΕΛ για τον κόσμο που επιθυμεί να επισκεφθεί τους ναούς και τα

προσκυνήματα με δυνατότητα επιστροφής την ώρα που ο ίδιος διαλέξει. Συνεπώς, καλύτερα και ευέλικτα ωράρια από τις επιχειρήσεις που διαθέτουν τα μέσα μεταφοράς. Λόγω του ότι ο θρησκευτικός τουρισμός έχει διεθνή εμβέλεια, δημιουργείται η ανάγκη πολλών τουριστών να προσέλθουν στο νησί για να επισκεφτούν τα διάφορα μοναστήρια, όμως η μετάβαση τους από άλλες χώρες το καθιστά δύσκολο. Θα πρέπει λοιπόν, οι αρμόδιοι φορείς να παρατηρήσουν τα στατιστικά των ξένων επισκεπτών δηλαδή από ποιες χώρες προέρχονται και να ζητηθεί η απευθείας αεροπορική σύνδεση με τις συγκεκριμένες χώρες για την διευκόλυνση τους.

Θαλάσσιος τουρισμός

Λόγω του μεγέθους του νησιού και των τεράστιων ακτογραμμών είναι αναγκαίο να αναπτυχθεί περισσότερο η έννοια του θαλάσσιου τουρισμού στη Λέσβο. Ιδιαίτερα τους καλοκαιρινούς μήνες θα ήταν δημιουργικό και βολικό να πραγματοποιούνται κάποια θαλάσσια tour με διάφορα σκάφη, προσφέροντας έτσι την δυνατότητα και την εμπειρία σε πολλούς τουρίστες να επισκεφτούν παραλίες χωρίς το αμάξι λόγω των μεγάλων αποστάσεων. Επίσης πολλές επιχειρήσεις θα ήταν ιδανικό να παρέχουν την δυνατότητα για ενοικίαση μικρών σκαφών και ιστιοπλοϊκών στους τουρίστες έτσι ώστε να γνωρίζουν από μόνοι τους την μαγεία της θάλασσας.

Ιαματικός Τουρισμός

Τα Ιαματικά Λουτρά είναι μια μορφή τουρισμού η οποία υπάρχει εκ φύσεως στην Λέσβο μιας και όπως έχει αναφερθεί σε προηγούμενα κεφάλαια υπάρχουν αρκετές θερμές πηγές που έχουν δημιουργηθεί λόγω των ηφαιστειογενών πλακών της νήσου. Υπάρχουν κάποια κέντρα ευεξίας που διαθέτουν τις θερμές πηγές και παράλληλα προσφέρουν και άλλες υπηρεσίες όπως μασάζ, χαμάμ και σπα. Όμως αυτό δεν αρκεί, καθώς υπάρχουν θερμές πηγές πάνω στο νησί σε πολλές περιοχές, οι οποίες είναι ακόμα ανεκμετάλλευτες. Έτσι θα χρειαστεί να δημιουργηθούν νέα κέντρα ευεξίας και υπηρεσιών που αναλογούν σε κάθε θερμή πηγή, με στόχο να αναπτυχθούν ακόμη περισσότερο ώστε να προσελκύουν επισκέπτες που ενδιαφέρονται για αυτού του είδους μορφής εναλλακτικού τουρισμού.

Birdwatching

Η παρατήρηση των πουλιών είναι μια μορφή που υπάρχει και έχει περιθώρια ανάπτυξης για τους λάτρεις του είδους των διάφορων πτηνών. Η Λέσβος διαθέτει μεγάλη ποικιλία βιοτόπων και υγροτόπων οι οποίοι δεν είναι εκμεταλλεύσιμοι από τους ανθρώπους που τις επισκέπτονται. Για αυτό θα πρέπει να δημιουργηθούν στους βιοτόπους όπου διαμένουν τα πουλιά, πολλά παρατηρητήρια και χώροι για ξεκούραση και αναψυχή των τουριστών. Επίσης μιας και ζούμε στην εποχή της τεχνολογίας και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης είναι σημαντικό για πολλούς ανθρώπους να φωτογραφίζουν εκθαμβωτικές εικόνες που κόβουν την ανάσα. Κρίνεται απαραίτητο γύρω από τους υδροβιότοπους, τα τοπία να είναι πάντα περιποιημένα και αισθητικά όμορφα.

5.3.3 Μέσα και προβολή ανάδειξης

Tour Operators

Οι tour operators ή αλλιώς οι πράκτορες των ταξιδιωτικών γραφείων έχουν πρωταρχικό ρόλο στην διαφήμιση της Λέσβου. Είναι εκείνοι οι οποίοι μπορούν να αναδείξουν έναν προορισμό και να του δώσουν ζωή επιδεικνύοντας τον στον εν δυνάμει ταξιδιώτη. Είναι ζωτικής σημασίας να ξεκινήσουν την ανάδειξη της νήσου μέσα από την δουλειά τους ενημερώνοντας τους τουρίστες και για άλλα νησιά πέρα από τα πιο διαδεδομένα της Ελλάδας. Να συνεχίσουν προβάλλοντας την ομορφιά του τόπου, τις παραλίες, την διασκέδαση, την γαστρονομία και το πλήθος δραστηριοτήτων σε άτομα που δεν γνωρίζουν, δίνοντας την ευκαιρία στην Λέσβο να μαθευτεί και να προτιμηθεί από καινούριο κόσμο στο μέλλον.

Τοπικά προϊόντα

Η γαστρονομία που δεσπόζει στην Λέσβο είναι μοναδική καθώς πληθώρα τοπικών παραγόμενων προϊόντων συνθέτουν μια απίστευτη ελληνική κουζίνα, που ο κάθε επισκέπτης πρέπει να δοκιμάσει. Στο νησί αρκετά καταστήματα πωλούν τα διάφορα τοπικά προϊόντα όπως λάδι, τυρί, ούζο και γλυκά όμως είναι σημαντικό η πώληση και η αγορά τους να μην μείνει μόνο στην Λέσβο αλλά να προχωρήσει σε ολόκληρη την Ελλάδα ακόμα και στο εξωτερικό. Τα προϊόντα πρέπει να παράγονται και

να τυποποιούνται στο νησί και ύστερα να ακολουθεί η εξαγωγή τους. Για να επιτευχθεί η εξαγωγή τους θα πρέπει να γίνεται σωστή διαφήμιση με τα κατάλληλα μέσα, συμμετοχή σε διάφορες εκθέσεις για προβολή των εδεσμάτων και γνωριμία με την αγορά και τους ανταγωνιστές και τέλος δημιουργία ιστοσελίδας της κάθε επιχείρησης για διευκόλυνση αγοράς των προϊόντων.

Μαρίνα

Η μαρίνα της Μυτιλήνης βρίσκεται κοντά στο κέντρο της πρωτεύουσας προσφέροντας στους ταξιδιώτες όλες τις ανέσεις της πόλης. Έχει 220 θέσεις ελλιμενισμού σκαφών και είναι περιφραγμένη και καλά προστατευμένη. Είναι ένας ιδιαίτερος χώρος στον οποίο στεγάζονται εστιατόρια, καφέ και μπαρ αλλά ακόμα και καταστήματα ναυτιλιακών ειδών για τους επισκέπτες της. Η ομορφιά της μαρίνας όμως μένει ανεκμετάλλευτη καθώς θα μπορούσαν να διοργανώνονται διάφορα φεστιβάλ και εκδηλώσεις μέσα στον χώρο αυτό, καθ' όλη την διάρκεια του έτους.

Στο εσωτερικό της μαρίνας μπορούν να γίνουν συναυλίες με γνωστούς και άγνωστους καλλιτέχνες (πράγμα που συνέβαινε παλαιότερα), να γίνουν εκδηλώσεις για την προβολή των τοπικών προϊόντων και υπηρεσιών, να διοργανώνονται διάφορες εκδρομές σε όλο το νησί και όχι μόνο μέσω της βοήθειας των πρακτόρων και γενικώς να δημιουργηθεί ένα ευχάριστο κλίμα για τους τουρίστες αλλά και τους ντόπιους κατοίκους της Λέσβου που θα έχουν την δυνατότητα για ένα πολιτισμικό καλοκαίρι.

Εικόνα 17. Η μαρίνα της Μυτιλήνης

Μάρκετινγκ & Brand Name

Βασικό στοιχείο της πυραμίδας της ανάπτυξης της Λέσβου σαν τουριστικός προορισμός αποτελεί το κατάλληλο μάρκετινγκ. Η διαφήμιση είναι το παν για την ανάδειξη του νησιού και αυτό πρέπει να επιτευχθεί με κάθε δυνατό μέσο. Σημαντικό στοιχείο είναι η δημιουργία νέων ιστοσελιδών με κατατοπιστικές πληροφορίες για τους επισκέπτες, με μοντέρνα γραφικά και με καλαίσθητα οπτικοακουστικά μέσα. Έτσι θα δοθεί η ευκαιρία στους τουρίστες να έρθουν σε μια πρώτη επαφή με το νησί, ανακαλύπτοντας τις ποικίλες δραστηριότητες που μπορούν να δοκιμάσουν επισκέπτοντας το.

Καθώς οι γενιές εξελίσσονται έτσι και η τεχνολογία βρίσκεται στο απόγειο της. Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης αποτελούν ένα αναπόσπαστο κομμάτι από τις ζωές των ανθρώπων δίνοντας την δυνατότητα να περιηγηθούν μέσα από ένα κόσμο φωτογραφιών και εικόνων σε διάφορους προορισμούς. Δημιουργώντας ένα δυνατό brand name στα λεγόμενα social media για την Λέσβο, θα δινόταν η ευκαιρία να αναγνωρισθεί καλύτερα ως τουριστικός προορισμός στο ευρύτερο κοινό. Η προβολή της νήσου στο διαδίκτυο μέσα από τα media, τα blogs και τα βίντεο είναι ένας αποτελεσματικός τρόπος διαφήμισης μιας και ο κόσμος ασχολείται καθημερινά με αυτά.

Η τηλεόραση αν και τα τελευταία χρόνια βρίσκεται σε ύφεση, δεν παύει να είναι το δυνατότερο μέσο διαφήμισης σε όλο τον κόσμο. Μέσα από αυτήν θα πρέπει να γίνουν καμπάνιες για την ανάδειξη της ομορφιάς της Λέσβου, του γαστρονομικού της πλούτου, των παραλιών της και ευρύτερα μια εικόνα για το τι σημαίνει καλοκαίρι στο νησί. Επιπλέον ανα τους καιρούς, η Λέσβος υπήρξε συχνά τόπος όπου πραγματοποιήθηκαν τα γυρίσματα και διαδραματίστηκαν οι ιστορίες γνωστών ή λιγότερο γνωστών κινηματογραφικών ταινιών. Είναι σημαντικό να δοθεί ξανά η ευκαιρία μέσα από ταινίες, ντοκιμαντέρ και καλλιτεχνικά βίντεο να αναδειχθεί το νησί και να γίνει ένας αναγνωρίσιμος προορισμός.

Μια καλή ευκαιρία μάρκετινγκ για τον τουρισμό της Λέσβου είναι και οι διεθνείς εκθέσεις τουρισμού. Κάθε χρόνο διοργανώνονται τέτοιες εκθέσεις με σκοπό την ανάδειξη του κάθε προορισμού για την προσέλκυση νέων τουριστικών αγορών. Είναι σημαντικό η Λέσβος να συμμετάσχει στις τουριστικές εκθέσεις αναδεικνύοντας επάξια

τα τοπικά προϊόντα της, τα ετήσια φεστιβάλ και τις εκδηλώσεις που γίνονται με επιτυχία και την πληθώρα δραστηριοτήτων που διαθέτει δημιουργώντας έτσι ένα δυνατό τουριστικό προφίλ στην διεθνή αγορά. Αν οι δράσεις αυτές επιτευχθούν και εφαρμοστούν, το νησί της Λέσβου θα αποκτήσει μια ισχυρή φήμη οδηγώντας την σε νέες τουριστικές ευκαιρίες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 : Μεθολογία Έρευνας

Επιλογή Μεθοδολογίας

Η επιλογή της μεθολογίας για την παρούσα έρευνα είναι ποιοτική αλλά παράλληλα και ποσοτική. Το πρώτο σκέλος της πτυχιακής εργασίας είναι κυρίως ποιοτική έρευνα καθώς χρησιμοποιήθηκαν εικόνες, δεδομένα και πληροφορίες τα οποία πάρθηκαν από δευτερογενείς πηγές δηλαδή αντλήθηκαν δεδομένα από ήδη δημοσιευμένο υλικό. Επιπλέον δημιουργήθηκε και μια συνέντευξη σε βάθος με έναν επικεφαλής μιας Μη Κυβερνητικής Οργάνωσης.

Ταυτόχρονα όμως η έρευνα είναι και ποσοτική διότι χρησιμοποιεί δεδομένα τα οποία έχουν ποσοτικοποιηθεί και έχουν παρθεί από πρωτογενείς πηγές. Πιο συγκεκριμένα συλλέχθηκαν δεδομένα που απεικονίστηκαν με την μορφή αριθμών πινάκων και διαγραμμάτων καθώς και με τη βοήθεια ερωτηματολογίου μέσω στατιστικών στοιχείων.

Στόχος Έρευνας

Η έρευνα δημιουργήθηκε για να μελετήσει τις αλλαγές στον τουρισμό της Λέσβου και για να διερευνήσει τα αποτελέσματα που δόθηκαν μέσω των ερωτηματολογίων. Στόχος της είναι η καλύτερη ανάλυση και προσέγγιση των απόψεων των κατοίκων της Λέσβου και των ατόμων που σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με το νησί.

Σχεδιασμός Ερευνητικού Ερωτηματολογίου

Προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος της παρούσας έρευνας, μελετήθηκαν τα δεδομένα που προέκυψαν από ερωτηματολόγιο, το οποίο σχεδιάστηκε με συγκεκριμένες ερωτήσεις. Οι ερωτήσεις αφορούσαν αρχικά τα δημογραφικά στοιχεία των ατόμων που απάντησαν και στην συνέχεια ερωτήσεις σχετικά με τις αλλαγές που θα επιθυμούσαν να υπάρχουν στον τουρισμό της Λέσβου.

Για τη συλλογή δεδομένων, σχεδιάστηκε ένα ερωτηματολόγιο, σχετικά σύντομο και ευχάριστο, ώστε να υπάρξουν σαφείς απαντήσεις και να μην κουραστούν όσοι ανταποκριθούν σε αυτό. Συγκεκριμένα το ερωτηματολόγιο περιείχε 21 ερωτήσεις και

σχεδιάστηκε μέσω της ειδικής πλατφόρμας Google Form. Η μέθοδος διανομής του ερωτηματολογίου πραγματοποιήθηκε μέσω του διαδικτύου.

Δείγμα Έρευνας

Το πλήθος των απαντήσεων που συγκεντρώθηκαν ανέρχεται στις 98 ώστε να μπορέσουν να δημιουργηθούν τα γραφήματα με μια σαφέστερη ανάλυση των αποτελεσμάτων. Το κριτήριο επιλογής των ερωτηθέντων ήταν να είναι μόνιμοι κάτοικοι της Λέσβου ή να έχουν κάποια άμεση επαφή με το νησί.

Επίσης λήφθηκε υπόψη οι ερωτηθέντες να είναι όλων των ηλικιών και διάφορων μορφωτικών επιπέδων για να αναλυθεί καλύτερα η έρευνα με μια ευρεία απαντήσεων. Μια πρώτη εικόνα φαίνεται να είναι πως το θέμα ήταν ιδιαίτερα ενδιαφέρον και τα αποτελέσματα συγκεντρώθηκαν άμεσα μέσα σε 2 ημέρες.

Χρονοδιάγραμμα

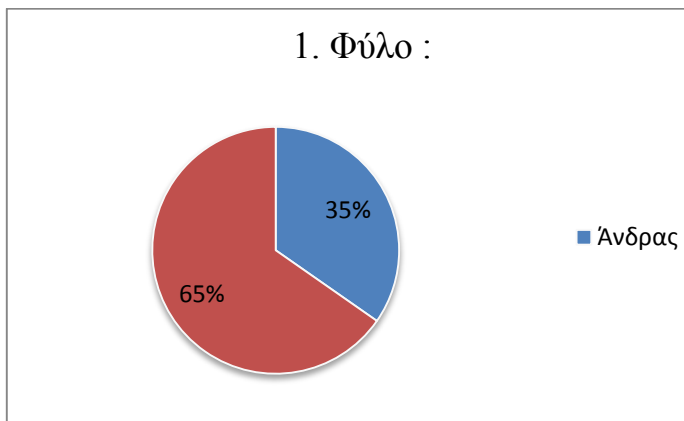
Η εκπόνηση της παρούσας πτυχιακής εργασίας πραγματοποιήθηκε τον Μάρτιο και η συνολική διάρκεια της έρευνας υλοποιήθηκε από τις 13/03/2020 έως τις 15/07/2020. Η εργασία αυτή υλοποιήθηκε εν μέσω της πανδημίας του Κορονοϊού που προέκυψε το 2020 και η συγγραφή της έγινε μέσω τηλεφωνικής συνεργασίας από απόσταση.

Διαθέσιμοι Πόροι

Η ανωτέρω σχετική έρευνα διεξήχθη με μηδενικό κόστος ενώ η πρόσβαση στην βιβλιογραφική ανασκόπηση παρήχθη δωρεάν μέσω του διαδικτύου. Για την εκπόνηση της χρειάστηκαν 2 φορητοί υπολογιστές και συνεχή επικοινωνία μέσω τηλεφώνου καθώς και η χρήση του ειδικού προγράμματος Google Forms για την δημιουργία των ερωτηματολογίων.

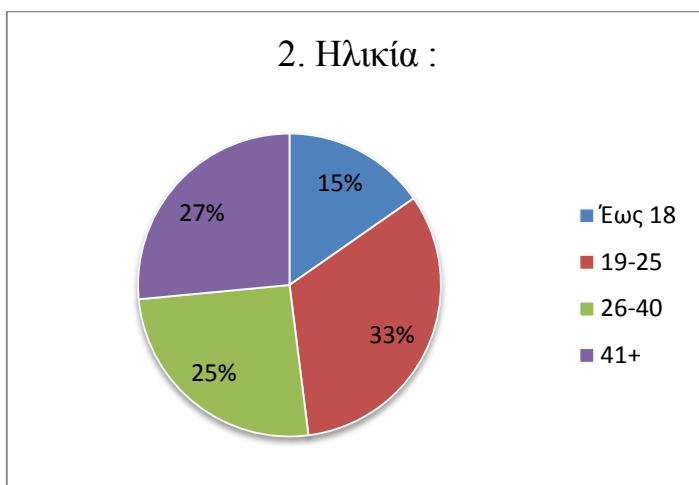
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7 : Αποτελέσματα Έρευνας

Παρακάτω θα αναφερθούν αναλυτικά τα αποτελέσματα της έρευνας μέσω του ερωτηματολογίου. Θα παρατίθονται οι ερωτήσεις που γίνανε και θα φαίνονται τα αποτελέσματα με μορφή γραφήματος. Τα ποσοστά θα είναι στρογγυλοποιημένα λόγω του προγράμματος Microsoft Excel. Οι ερωτήσεις απαντήθηκαν από 98 άτομα.

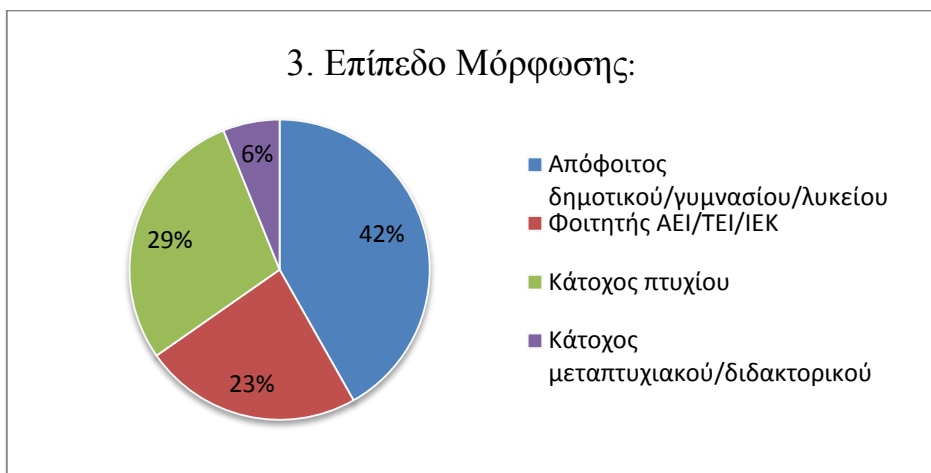
Γράφημα 3: Φύλο ερωτηθέντων

Όπως παρατηρείται στο παραπάνω γράφημα, το ποσοστό των γυναικών που απάντησαν στην έρευνα ήταν 65% και το αντίστοιχο ποσοστό των ανδρών ήταν 35%.

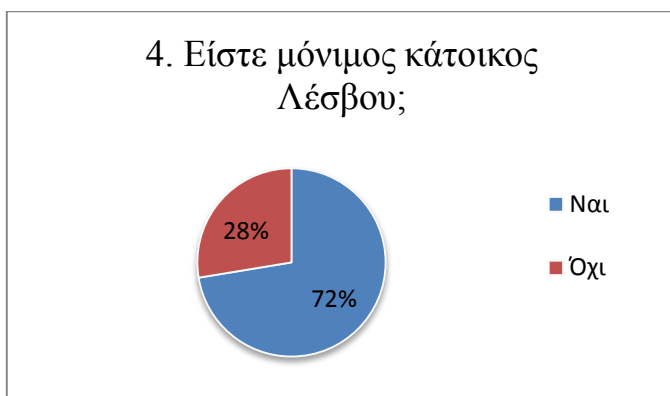
Γράφημα 4: Ηλικία ερωτηθέντων

Αυτό που παρατηρείται από τα παραπάνω,είναι ότι όσον αφορά στην ηλικία των ερωτηθέντων,αυτοί κατά 15% ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα έως 18 ετών,κατά 33% στην ηλικιακή ομάδα 19-25,κατά 25% στην ηλικιακή ομάδα 26-40 και κατά 27% στην ηλικιακή ομάδα άνω των 41 ετών.

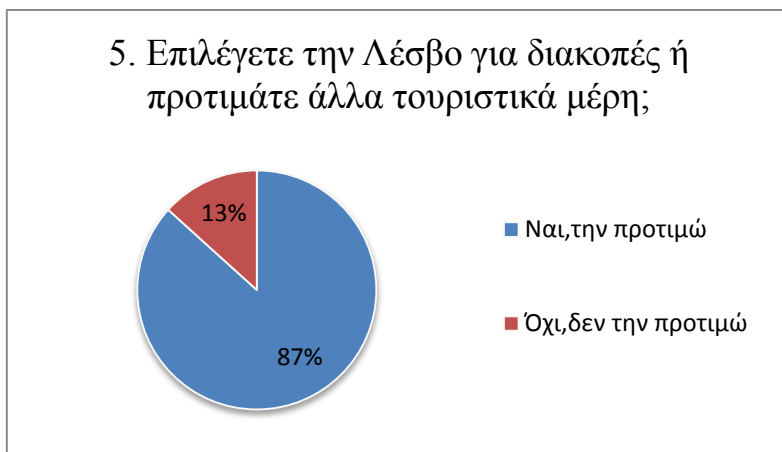
Γράφημα 5:Μορφωτικό επίπεδο ερωτηθέντων

Όσον αφορά στο μορφωτικό επίπεδο των ερωτηθέντων,εδώ παρατηρείται ότι το 42% δηλώνουν απόφοιτοι δημοτικού/γυμνασίου/λυκείου,το 23% δηλώνουν φοιτητές ΑΕΙ/ΤΕΙ/ΙΕΚ,το 29% είναι κάτοχοι κάποιου πτυχίου και το 6% δηλώνουν κάτοχοι μεταπτυχιακού/διδακτορικού.

Γράφημα 6:Μονιμότητα κατοίκων Λέσβου

Όπως παρατηρείται στο παραπάνω γράφημα,το 72% των ερωτηθέντων διαμένουν στο νησί της Λέσβου ενώ το 28% όχι.

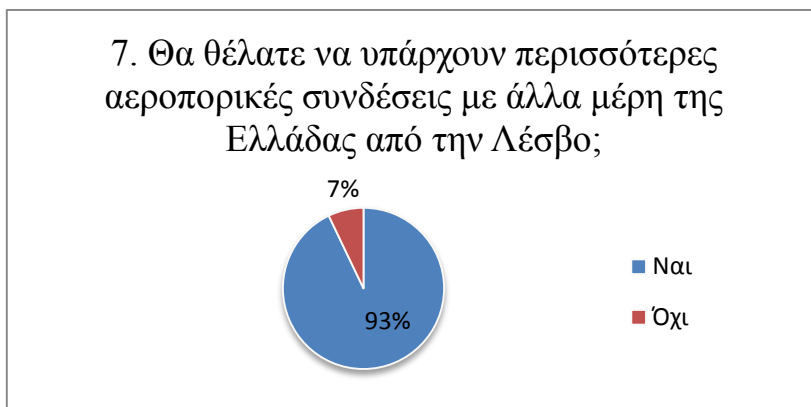
Γράφημα 7: Προτίμηση ερωτηθέντων Λέσβου για διακοπές

Όπως αποδεικνύει το γράφημα, το 87% επιλέγουν την Λέσβο για τις διακοπές τους ενώ το 13% δεν την προτιμούν.

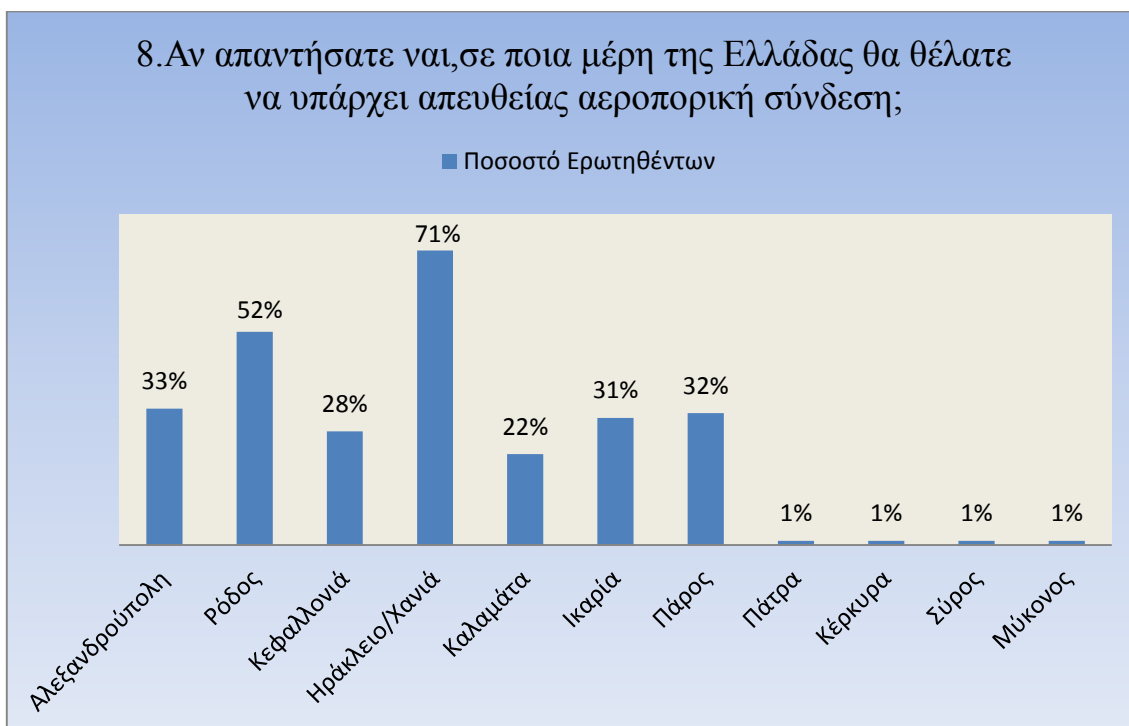
Γράφημα 8: Επιθυμία αλλαγών στον τουρισμό

Όπως παρατηρείται στο παραπάνω γράφημα το 50% των ατόμων δηλώνουν ότι επιθυμούν απολύτως αλλαγές στην Λέσβο στο κομμάτι του τουρισμού. Το 44% επιθυμεί αρκετά, το 5% λίγο ενώ μόλις το 1% δηλώνει καθόλου.

Γράφημα 9:Επιθυμία αεροπορικών συνδέσεων με Λέσβο

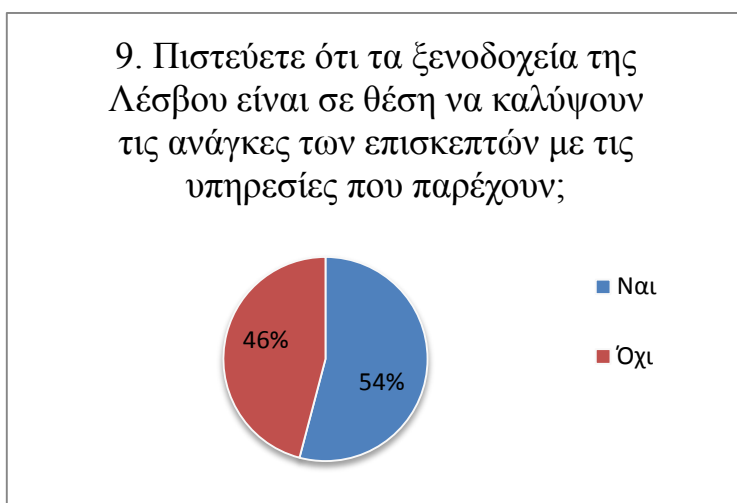
Ενδεικτικό είναι πως το 93% των ερωτηθέντων επιθυμούν περισσότερες αεροπορικές συνδέσεις καθώς το 7% δεν επιθυμούν.

Γράφημα 10:Ποια η προτίμηση σε αεροπορικές συνδέσεις

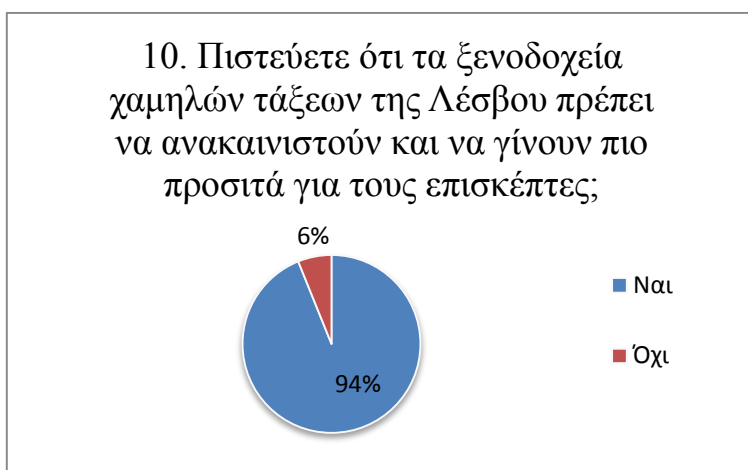
Όπως αποδεικνύεται στο παραπάνω διάγραμμα ένα ποσοστό της τάξης του 33% επιθυμεί απευθείας αεροπορική σύνδεση της Λέσβου με την Αλεξανδρούπολη. Το 52% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι ενδιαφέρεται για την Ρόδο. Το 28% για Κεφαλλονιά, το 71% προτιμά σύνδεση με Ηράκλειο/Χανιά, το 22% του δείγματος με Καλαμάτα, το 31%

με Ικαρία, το 32% με Πάρο, ενώ ισόποσα ένα ποσοστό της τάξης του 1% επιθυμεί σύνδεση με Πάτρα, Κέρκυρα, Σύρο και Μύκονο.

Γράφημα 11: Ξενοδοχεία και κάλυψη αναγκών

Το παραπάνω γράφημα δείχνει το συγκεντρωτικό ποσοστό 54% των ερωτηθέντων ότι τα ξενοδοχεία της Λέσβου είναι σε θέση να καλύψουν τις ανάγκες των επισκεπτών. Ενώ το 46% απάντησε ότι δεν είναι σε θέση να καλύψουν τις ανάγκες των επισκεπτών με τις υπηρεσίες του.

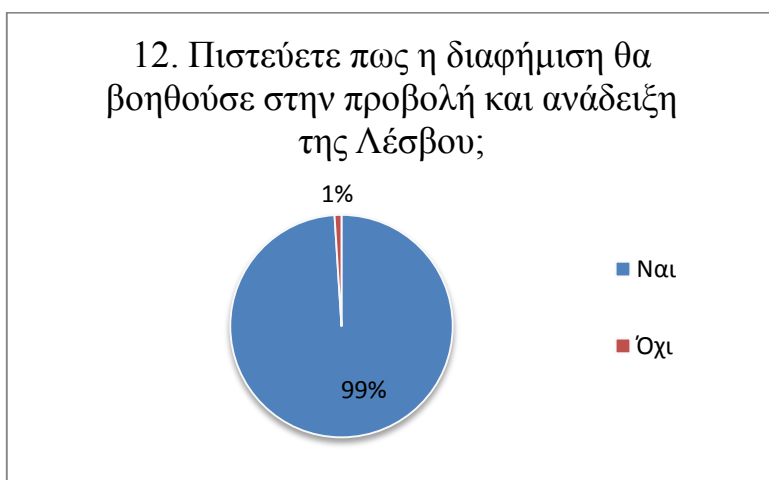
Γράφημα 12: Ξενοδοχεία και ανακαίνιση

Από τα στοιχεία του γραφήματος αποδεικνύεται ότι ένα μεγάλο ποσοστό της τάξης του 94% των ερωτηθέντων πιστεύουν ότι τα ξενοδοχεία χαμηλών τάξεων της Λέσβου πρέπει να ανακαινιστούν, ενώ μόλις το 6% πιστεύει ότι τα ξενοδοχεία δεν χρειάζονται κάποια ανακαίνιση.

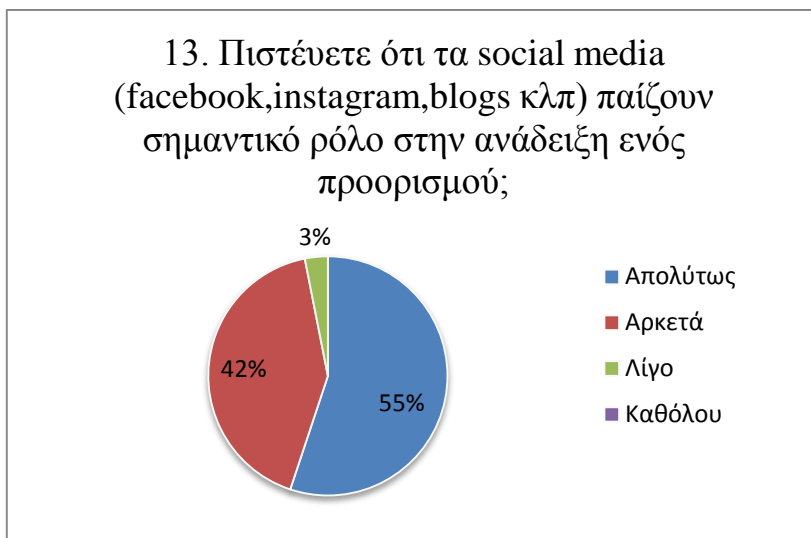
Γράφημα 13: Καλή φήμη Λέσβου στην τουριστική αγορά

Όσον αφορά το γράφημα, ένα 61% πιστεύει ότι η Λέσβος δεν έχει καλή φήμη στην τουριστική αγορά. Ένα 19% ότι έχει καλή φήμη και ένα 20% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι δεν γνωρίζει.

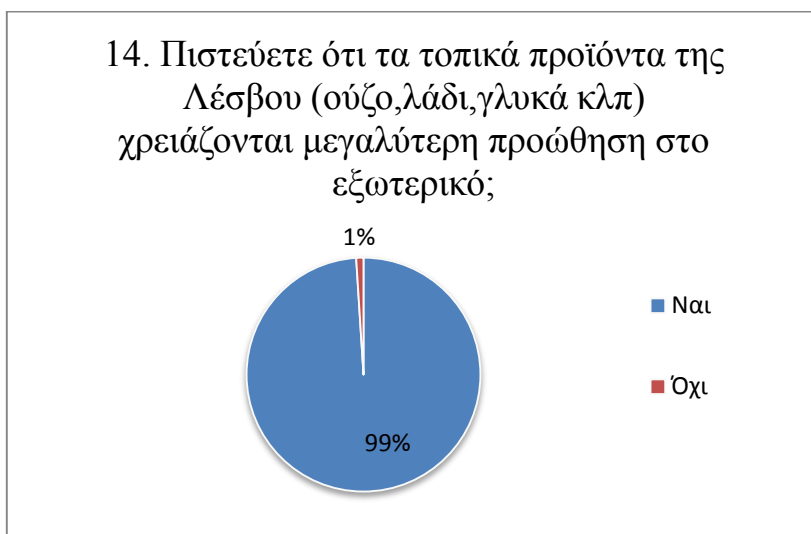
Γράφημα 14: Διαφήμιση για προβολή και ανάδειξη

Όπως παρατηρείται στο παραπάνω γράφημα, ένα μεγάλο ποσοστό των ερωτηθέντων της τάξης του 99% πιστεύει πως η διαφήμιση θα βοηθούσε στην προβολή και ανάδειξη του νησιού ενώ μόλις το 1% θεωρεί ότι δεν θα βοηθούσε.

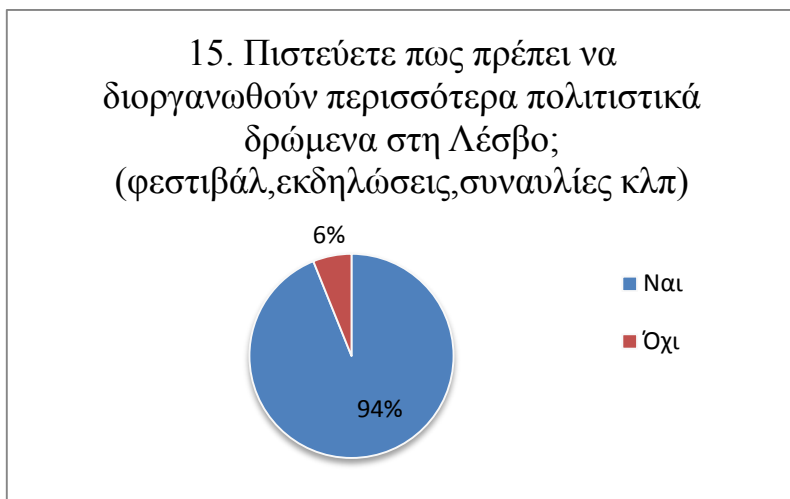
Γράφημα 15: Social Media για ανάδειξη προορισμού

Όσον αφορά την σπουδαιότητα των social media στην ανάδειξη ενός τουριστικού προορισμού, οι ερωτηθέντες πιστεύουν κατά 55% ότι είναι απολύτως σημαντικά, κατά 42% ότι είναι αρκετά σημαντικά και ένα 3% ότι είναι λίγο.

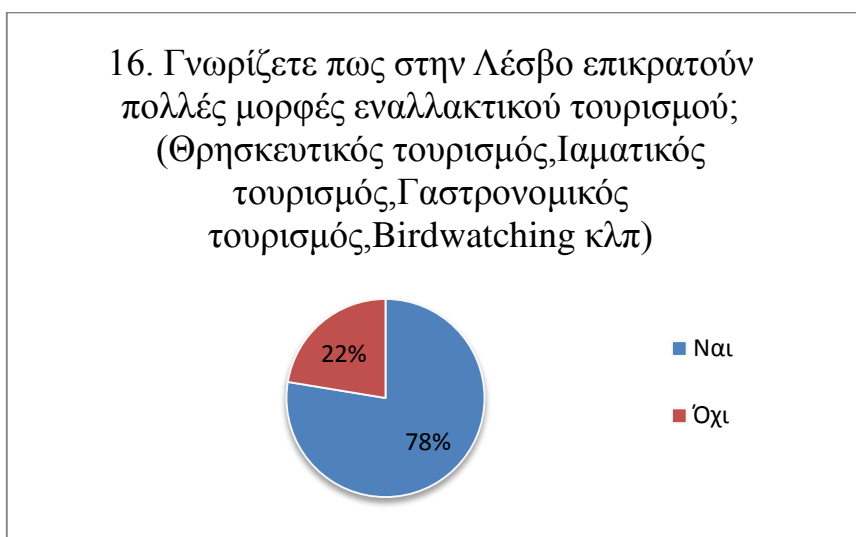
Γράφημα 16: Τοπικά προϊόντα στο εξωτερικό

Όπως φαίνεται παραπάνω, από τις 98 απαντήσεις που δόθηκαν οι 97 ήταν κατηγορηματικοί λέγοντας πως τα τοπικά προϊόντα χρειάζονται προώθηση στο εξωτερικό (δηλαδή το 99%) ενώ μόλις 1 άτομα (1%) δήλωσε πως δεν χρειάζονται προώθηση.

Γράφημα 17:Διοργάνωση πολιτιστικών δρώμενων

Το άνωθεν διάγραμμα δείχνει ότι από τις 98 απαντήσεις που δόθηκαν, οι 94 απάντησαν λέγοντας πως πρέπει να δημιουργηθούν περισσότερα πολιτιστικά δρώμενα στην Λέσβο (94%), ενώ μόλις 4 άτομα δήλωσαν πως δεν χρειάζεται (6%).

Γράφημα 18:Γνώση ύπαρξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού

Από το ανωτέρω γράφημα γίνεται αντιληπτό ότι από το δείγμα των 98 ερωτηθέντων, το 78% γνωρίζει πως στο νησί υπάρχουν πολλές μορφές εναλλακτικού τουρισμού, αντίθετα το 22% όχι.

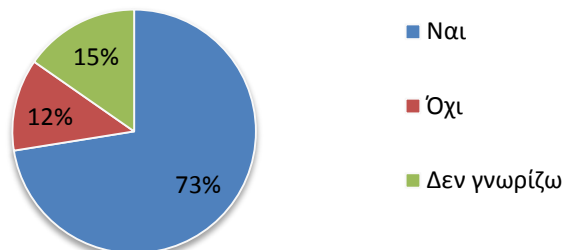

Γράφημα 19: Προτίμηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού

Το παραπάνω διάγραμμα δείχνει ποιες μορφές εναλλακτικού τουρισμού προτιμάνε οι ερωτηθέντες, από το οποίο προκύπτει ότι:

- Το 39% του δείγματος προτιμά τον Θρησκευτικό τουρισμό
- Το 32% αφορά τον Ιαματικό τουρισμό
- Το 62% έχει προτίμηση στον Θαλάσσιο/Καταδυτικό τουρισμό
- Το 48% των ερωτηθέντων επιθυμεί τον Γαστρονομικό τουρισμό
- Το 32% σχετίζεται με τον Περιηγητικό/Ποδηλατικό τουρισμό
- Το 14% των ατόμων προτιμά το Birdwatching (Παρατήρηση πουλιών)
- Το 21% των απαντήσεων σχετίζονται με τον Αγροτουρισμό
- Ένα 1% ενδιαφέρεται για Yoga/Meditation retreats

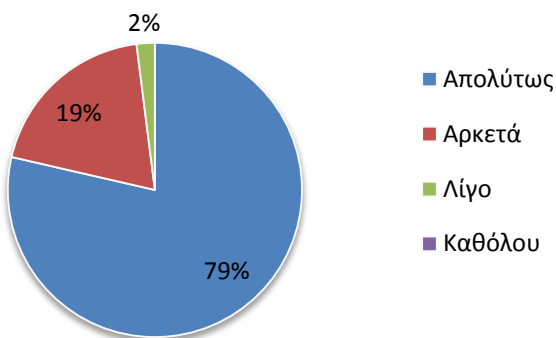
18. Θεωρείται πως οι εναλλακτικές δραστηριότητες που προσφέρει η Λέσβος είναι ένα στοιχείο που προσελκύει τους τουρίστες για να έρθουν στο νησί,πέρα από το στοιχείο "Ηλιος & Θάλασσα" ;

Γράφημα 20:Οι εναλλακτικές μορφές ως ελκτικό στοιχείο τουριστών

Το γράφημα σχετίζεται με το αν οι εναλλακτικές δραστηριότητες που προσφέρει το νησί,είναι ένα στοιχείο που προσελκύει τους τουρίστες.Το 73% του δείγματος απάντησε ναι,το 12% απάντησε όχι,ενώ το 15% δήλωσε πως δεν γνωρίζει.

19. Πιστεύετε ότι η προσφυγική-μεταναστευτική κρίση επηρέασε αρνητικά τον τουρισμό της Λέσβου;

Γράφημα 21:Επιρροή μεταναστευτικής-προσφυγικής κρίσης στον τουρισμό

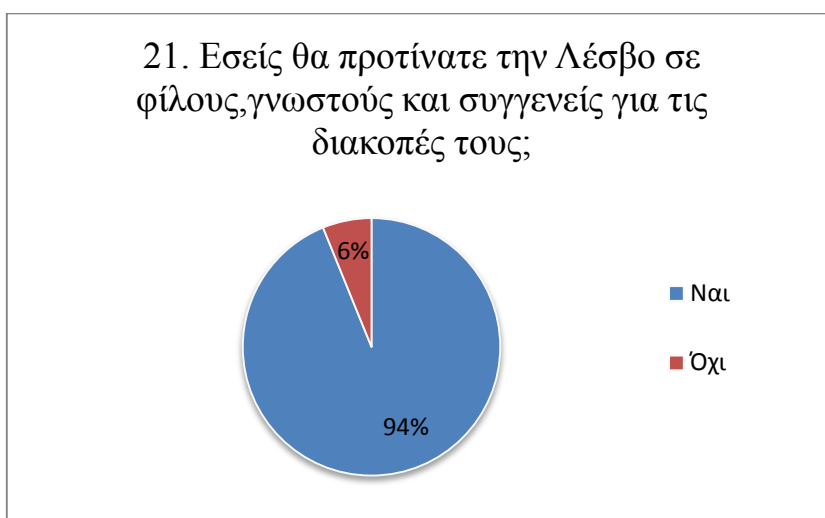
Το εικονιζόμενο γράφημα εξετάζει την άποψη των ατόμων σχετικά με το αν η προσφυγική κρίση επηρέασε αρνητικά τον τουρισμό της Λέσβου.Το 79% θεωρεί πως οι

μεταναστευτικές ροές επηρέασαν απολύτως τον τουρισμό του νησιού,το 19% αρκετά, ενώ ένα 2% απάντησε πως η επιρροή ήταν λίγη.

Γράφημα 22:Αλλαγή κρίσης σύντομα

Όσον αφορά το γράφημα οι ερωτηθέντες κρίνουν πως το 74% δεν μπορεί να αλλάξει αυτή η κρίση,το 13% διαφωνεί ενώ ισόποσα το 13% δήλωσε ότι δεν γνωρίζει.

Γράφημα 23:Προώθηση Λέσβου για διακοπές σε τρίτους

Το ανωτέρω γράφημα δείχνει ότι από τα 98 δείγματα,οι 94 θα πρότειναν την Λέσβο σε φίλους και συγγενείς για τις διακοπές τους (94%),ενω μόλις 4 άτομα δήλωσαν πως δεν θα την πρότειναν (6%).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8 : Συμπεράσματα

Αποδεικνύεται λοιπόν πως το νησί της Λέσβου είναι πλούσιο σε φυσικά στοιχεία όμως πλουσιότερο σε διάφορα είδη τουρισμού. Οι παραλίες είναι το βασικό ελκτικό στοιχείο για όλους τους τουρίστες όμως τα τελευταία χρόνια έχουν αναπτυχθεί πολλές μορφές εναλλακτικού τουρισμού. Θρησκευτικός τουρισμός, ιαματικός τουρισμός, τουρισμός περιήγησης και ποδηλασίας είναι κάποια από τα πιο διαδεδομένα είδη τουρισμού στο νησί. Η Λέσβος συνθέτει έναν ιδανικό τουριστικό προορισμό που συνδυάζει τον φυσικό πλούτο με τον πολιτισμό μιας και έχει πολλά να δείξει και να διηγηθεί στους επισκέπτες της. Πολλοί τουρίστες από αρκετές χώρες επιλέγουν τη Λέσβο για τις καλοκαιρινές τους διακοπές και αυτό είναι κάτι το ενθαρρυντικό, διότι αποδεικνύει πως παρά τις κρίσεις που περνάει κατά καιρούς το νησί, οι οποίες αποτελούν και μελανά σημεία για τον τουρισμό της Λέσβου, ο τουρισμός αντέχει μιας και είναι η βαριά βιομηχανία της Ελλάδας.

Το 2015 ήταν ένα έτος σταθμός για την Λέσβο καθώς είδαμε πως ξέσπασε η μεγαλύτερη προσφυγική κρίση στην Ελλάδα. Τα προβλήματα πολλά και η εικόνα του νησιού πολύ απογοητευτική. Αναλύθηκε το ιστορικό πίσω από το ξεκίνημα των ροών στη Λέσβο και παρατηρήθηκε και μια άλλη πλευρά του νομίσματος από την οπτική μιας μη κερδοσκοπικής οργάνωσης που βοήθησε στο να έχουμε μια πλήρη εικόνα για το τι επικρατεί στις δομές και γενικότερα στην κατάσταση που βρίσκονται όλοι αυτοί οι άνθρωποι. Άγνωστο όμως που οδεύει η κατάσταση αυτή, πόσο θα κρατήσει ακόμα και αν η κοινωνία και η πολιτεία είναι έτοιμες να πράξουν και να βρουν λύσεις στο ζήτημα αυτό.

Η ανάπτυξη της Λέσβου ήταν ένα ιδιαίτερο κεφάλαιο καθώς έπρεπε να γίνει λεπτομερής ανάλυση με έμφαση στα δυνατά και αδύναμα σημεία του προορισμού αλλά και στις απειλές και στις ευκαιρίες που υπάρχουν μέσω του εργαλείου Swot Analysis. Μελετήθηκε διεξοδικά το εσωτερικό και εξωτερικό περιβάλλον του νησιού και προέκυψαν πολλές παρατηρήσεις σχετικά με την ανάπτυξη του τόπου. Συγκεκριμένα βρέθηκε και σε ποιο σημείο του κύκλου ζωής ενός προορισμού υπάρχει

η Λέσβος, το οποίο σε συνδυασμό με την ανάλυση Swot βοήθησαν στο να υπάρχει κατανόηση για το τι ακριβώς χρειάζεται το νησί στο κομμάτι των αλλαγών του τουρισμού. Έτσι με ένα αναλυτικό brainstorming, δηλαδή μια συζήτηση για αναζήτηση λύσεων και νέων ιδεών, έφτασε στο σημείο να προταθούν σε ποια ακριβώς σημεία το νησί θέλει αλλαγές. Οι προτάσεις έγιναν αποκλειστικά από προσωπικές ιδέες και από αναζήτηση του τι χρειάζεται η Λέσβος εν έτει 2020.

Μέσα από την έρευνα που πραγματοποιήθηκε, φάνηκε ότι μεγάλο ποσοστό των κατοίκων και μη της Λέσβου επιθυμούν για μια γρήγορη και ριζική αλλαγή στον τόπο όπου ζούνε στο κομμάτι του τουρισμού. Αρκεί να ξεκινήσει από κάτι μικρό αυτή η αλλαγή ώστε να μπορέσουν και οι υπόλοιποι να βρίσκονται σε εγρήγορση για να βελτιωθεί η εικόνα και ο τουρισμός του νησιού. Να δοθεί στην Λέσβο η ευκαιρία για ουσιαστική αναγνωρισιμότητα από το ευρύτερο πλήθος ανθρώπων ώστε ο τουρισμός να ανθίσει και πάλι και να γίνει ακόμα καλύτερος με γνώμονα την ευχαρίστηση όλων. Ιδιαίτερα την ευχαρίστη των τουριστών, των κατοίκων αλλά και των ανθρώπων που παρέχουν υπηρεσίες σε όλους τους υπόλοιπους. Το μόνο που χρειάζεται είναι ένας σωστός σχεδιασμός και η όρεξη για αλλαγές, δίνοντας μια τουριστική ευκαιρία στο νησί να αναδειχθεί ξανά.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βαρβαρέσος, Σ. (2008). Οικονομική του τουρισμού, εννοιολογικές, θεωρητικές και μεθοδολογικές προσεγγίσεις από τον 19ο αιώνα έως τον 21ο αιώνα.. Αθήνα: Παραπομπός.

Βελισσαρίου, Ε. (2015). Εννοιολογική προσέγγιση του τουρισμού. Λάρισα: ΑΤΕΙ Λάρισας.

Ηγουμενάκης, Ν. (1997). Τουριστική Οικονομία. Αθήνα: Εκδόσεις Interbooks

Κιλίπρης, Φ. (2006). Αειφόρος Τουριστική Ανάπτυξη στις Μικρομεσαίες Τουριστικές Επιχειρήσεις (Ξενοδοχεία-Τουριστικά Γραφεία). Διδακτορική διατριβή. Θεσσαλονίκη.: [χ.ε.].

Λαγός, Δ. Γ. (2005). Τουριστική Οικονομική. Αθήνα: Κριτική Α.Ε.

Λιανός, Θ. & Μπένος, Θ. (2003). «Η εγκληματικότητα των αλλοδαπών: Τα στατιστικά δεδομένα» Αθήνα, Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών.

Ναξιάκης, Χ. & Χλέτσος, Μ.(2003) «Μετανάστες και μετανάστευση: Οικονομικές, Πολιτικές και Κοινωνικές Πτυχές», Εκδόσεις Πατάκη.

Πολύζος, Σ. (2010). Η χωρική και οικονομική διάσταση του θρησκευτικού τουρισμού στην Ελλάδα.

Φίλης, Κ. (2017). «Πρόσφυγες, Ευρώπη Ανασφάλεια» Εκδόσεις Παπαδόπουλος.

UNHCR, (2005a). Καθορισμός του καθεστώτος του πρόσφυγα: Καθορίζοντας ποιος είναι πρόσφυγας. Εγχειρίδιο αυτοδιδασκαλίας II. Αθήνα.

UNHCR, (2010). Προστατεύοντας τους πρόσφυγες. Ο ρόλος της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες. Αθήνα.

UNHCR, (1959). Σύμβαση της 28.4.1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων Πρωτόκολλο της 31.1.1967 για τη Νομική Κατάσταση των Προσφύγων.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Jefferson, A., & Lickorish, L. (1988). Marketing Tourism:A Practical Guide. Harlow, Essex:Longman

Hunziker, W. and Krapf, K. (1942) “Grundriss der Allgemeinen Fremdenverkehrslehre (Outline of the general teaching of tourism)”,Zurich

Mill, R.C and Morrison, A. M (1992), «the tourism system», 2 η έκδοση, London: PrenticeHall International.

McIntosh, R., & Goeldner, C. (1990). Tourism,Principles,Practices,Philosophies,. New York: Wiley New York

Smith, S. (1944). The tourism product. Annals of Tourism Research. Volume 21, Issue 3, pages 582-595

Theobald, W. (1994) Global Tourism:The Next Decade

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

Αγροτουρισμός- Τι είναι;.Διαθέσιμο

σε: <https://www.agrotourismos.gr/agrotourismos/> (Ανακτήθηκε 26 Μαρτίου, 2020).

Αγροτουριστικοί Συνεταιρισμοί-ΝΗΣΟΣ ΛΕΣΒΟΣ:ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΓΕΩΠΑΡΚΟ UNESCO.Διαθέσιμο

σε: <http://www.lesvosgeopark.gr/%CE%B3%CE%B1%CF%83%CF%84%CF%81%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%AF%CE%B1/%CE%B1%CE%B3%CF%81%CE%BF%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%AF-%CF%83%CF%85%CE%BD%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%B9%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%BF%CE%AF/> (Ανακτήθηκε 26 Μαρτίου, 2020).

Αξιοθέατα της Λέσβου. Διαθέσιμο

σε: http://www.hotelsline.gr/root/newhotel/mx/m_Lesvos_sights.asp (Ανακτήθηκε 24 Μαρτίου, 2020).

Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (Gross domestic product (GDP)). Διαθέσιμο

σε: https://www.euretirio.com/akatharisto-egxorio-proion/?fbclid=IwAR30RP-EtwbmuIywqUSRGELTIFF_-RjTAwGPHpm2VoYBiuuA0JWV_LKLLcE (Ανακτήθηκε 14 Απριλίου, 2020).

Αποστολή ΕΣΠ στη Λέσβο. Διαθέσιμο

σε: https://www.gcr.gr/media/k2/attachments/Report_Lesvos_GCR_2015_1.pdf?fbclid=IwAR0I7co4ipOgd11xajwlQkw_VQc_rfKt7d5tfIPxcxPx9AKP3Y84IKGzffM (Ανακτήθηκε 9 Απριλίου, 2020).

Βικιπαίδεια-Λέσβος. Διαθέσιμο

σε: <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9B%CE%AD%CF%83%CE%B2%CE%BF%CF%82> (Ανακτήθηκε 24 Μαρτίου, 2020).

Βικιπαίδεια-Μετανάστευση. Διαθέσιμο

σε: <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9C%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CF%83%CF%84%CE%B5%CF%85%CF%83%CE%B7> (Ανακτήθηκε 8 Απριλίου, 2020).

Βικιπαίδεια-Μεταναστευτικό ζήτημα στην Ελλάδα. Διαθέσιμο

σε: https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9C%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%B5%CF%85%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C_%CE%B6%CE%AE%CF%84%CE%B7%CE%BC%CE%B1_%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD_%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1?fbclid=IwAR30TVORNT0wvNIZTi9AEteH2QlnPcamscmxyGeIEIyEghvMGssQHSLvZ54 (Ανακτήθηκε 13 Απριλίου, 2020).

Γκριτζαλης, Σ. (Σεπτέμβριος 2015). Το μεταναστευτικό πρόβλημα στη Λέσβο. Η Καθημερινή. Διαθέσιμο σε: <https://www.kathimerini.gr/opinion/830930/to-metanasteytiko-provlima-sti-lesvo/> (Ανακτήθηκε 8 Απριλίου, 2020).

Γουρνή, Ε. (Απρίλιος 2017). Λέσβος: Οδοιπορικό στο νησί του Ταξιάρχη & του Θεόφιλου. Γνωρίστε την Ελλάδα. Διαθέσιμο

σε: https://www.gnoristetinellada.gr/odoiporika/nisia-aigaiou-pelagous/354-lesvos-odoiporiko-sto-nisi-tou-taksiarxi-tou-theofilou?fbclid=IwAR1eLPZOER-pDT69IXa3Az3DLzsZii68j8u_FvVJI9jnCMNBnNIIC-ASUE0 (Ανακτήθηκε 28 Μαρτίου, 2020).

Έργα Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης στην Μυτιλήνη-ΕΡΤ Β.Αιγαίου. Διαθέσιμο

σε: <https://voreioaigaio.ert.gr/%CE%B1%CF%85%CF%84%CE%BF%CE%B4%CE%B9%CE%BF%CE%AF%CE%BA%CE%B7%CF%83%CE%B7/erga-viosimis-astikis-anartyxis-stin-mytilini/> (Ανακτήθηκε 22 Απριλίου, 2020).

Η Λέσβος μπορεί να πρωταγωνιστήσει στη διεθνή τουριστική αγορά. Διαθέσιμο

σε: <https://voreioaigaio.ert.gr/eidiseis/lesvos/quot-i-lesvos-mporei-na-protagonistisei-sti-diethni-toyristiki-agora-quot/> (Ανακτήθηκε 30 Μαρτίου, 2020).

Η συμμόρφωση της Λέσβου.... το σχέδιο (;) της Κυβέρνησης για το μεταναστευτικό/προσφυγικό. Διαθέσιμο σε: <https://www.lesvosnews.net/articles/news-categories/arthra-gnomes/i-symforisi-tis-lesboy-shedio-tis-kybernis-gia> (Ανακτήθηκε 9 Απριλίου, 2020).

Θαλάσσιες Δραστηριότητες-ΝΗΣΟΣ ΛΕΣΒΟΣ:ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΓΕΩΠΑΡΚΟ UNESCO Διαθέσιμο σε: <http://www.lesvosgeopark.gr/%CE%B8%CE%B1%CE%BB%CE%B1%CF%83%CF%83%CE%B9%CE%B5%CF%83-%CE%B4%CF%81%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%B7%CF%81%CE%B9%CE%BF%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B5%CF%83/> (Ανακτήθηκε 27 Μαρτίου, 2020).

Θρησκευτικός Τουρισμός-Lesvos Hoteliers Association. Διαθέσιμο σε: <https://lesvoshoteliers.gr/el/%CE%BB%CE%AD%CF%83%CE%B2%CE%BF%CF%82/%CE%B8%CF%81%CE%B7%CF%83%CE%BA%CE%B5%CF%85%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%82-%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82/?fbclid=IwAR2WrHqOdHFnc9uXTr8yFvC69y3UFZMtlKIsdRU26akPVh2bPF05ptTTcig> (Ανακτήθηκε 28 Μαρτίου, 2020).

Ιαματικά Λουτρά στη Λέσβο-Κτήμα Οινοφόρος. Διαθέσιμο σε: http://www.lesvios-oinos.gr/%CE%B9%CE%B1%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC-%CE%BB%CE%BF%CF%85%CF%84%CF%81%CE%AC-%CF%83%CF%84%CE%B7-%CE%BB%CE%AD%CF%83%CE%B2%CE%BF/?fbclid=IwAR1yFrZibRq_p3yy6xTG130wgVLLqaPSstRiQjbnO2u962V6GxJuNRMuThs (Ανακτήθηκε 28 Μαρτίου, 2020).

Καραγιάννης, Ν. (Μάρτιος 2020). Το Σεπτέμβριο ολοκληρώνεται το Νέο Λιμάνι στο Σιγρί Λέσβου. Ypodomes.com. Διαθέσιμο σε: <https://ypodomes.com/to-septemvrio-oloklironetai-to-neo-limani-sto-sigri-lesvoy/> (Ανακτήθηκε 3 Απριλίου, 2020).

Κοντογιάννη, Σ. (2019). Πτώση στις αεροπορικές αφίξεις εξωτερικού σε Λέσβο, Σάμο και Χίο. Διαθέσιμο σε: <https://www.tornosnews.gr/foreis/periferies/40932-ptosh-stis-aeroporikes-afixeis-exoterikoy-se-lesvo-samo-kai-chio.html> (Ανακτήθηκε 30 Μαρτίου, 2020).

Μανιάτης, Δ. (Νοέμβριος 2019). Υπάρχουν και ΜΚΟ τεράστιων συμφερόντων. in.gr. Διαθέσιμο σε: <https://www.in.gr/2019/11/12/greece/yparxoun-kai-mko-terastion-symferonton/> (Ανακτήθηκε 13 Απριλίου, 2020).

Μαρίνα Μυτιλήνης. Διαθέσιμο σε: <https://greek-marinas.gr/el/marinas/mytilene-marina/> (Ανακτήθηκε 27 Απριλίου, 2020).

Μπέλλος, Η. (Μάιος 2019). Ο τουρισμός έδωσε το 1/4 του ΑΕΠ. Η Καθημερινή. Διαθέσιμο σε: <https://www.kathimerini.gr/economy/local/1026637/o-toyrismos-edose-to-1-4-toy-aep/> (Ανακτήθηκε 30 Μαρτίου, 2020).

Μυτιλήνη: Καθίζηση για τον τουρισμό του νησιού - Στο 70% η μείωση των αφίξεων. Διαθέσιμο σε: <https://tempo24.news/eidisi/85220/mytilini-kathizisi-gia-ton-toyrismo-toy-nisioy-sto-70-i-meiosi-ton-afixeon> (Ανακτήθηκε 23 Απριλίου, 2020).

Ναοί και Μονές στη Λέσβο- IMERTI Resort Hotel. Διαθέσιμο σε: <https://www.imerti.gr/%CE%BD%CE%B1%CE%BF%CE%AF-%CE%BC%CE%BF%CE%BD%CE%AD%CF%82-%CF%83%CF%84%CE%B7-%CE%BB%CE%AD%CF%83%CE%B2%CE%BF/?lang=el&fbclid=IwAR1ZevrJo5Nff7X9V-pgieGAbwyNZGyY6eUpMGRsQXsFYBUX7RgzmmBYtDw> (Ανακτήθηκε 28 Μαρτίου, 2020).

Newsroom, -. (Ιούλιος 2019). Αναπαράσταση της πυρπόλησης της Τουρκικής Ναυαρχίδας. Στο Νησί. Διαθέσιμο σε: <https://www.stonisi.gr/post/3149/anaparastash-ths-pyrrpolhshs-ths-toyrkikhs-nayarxidas> (Ανακτήθηκε 25 Μαρτίου, 2020).

Παζιάνου, Α. (Φεβρουάριος 2018). Ανακάμπτει σταδιακά ο τουρισμός στη Λέσβο Διαβάστε περισσότερα: <https://etravelnews.gr/anakamptei-tourismos-sti-lesvo/>. Travel News. Διαθέσιμο σε: <https://etravelnews.gr/anakamptei-tourismos-sti-lesvo/> (Ανακτήθηκε 3 Απριλίου, 2020).

Παζιάνου, Α. (Μάρτιος 2019). Πώς θα γίνει το λιμάνι της Μυτιλήνης. Στο Νησί. Διαθέσιμο σε: <https://www.stonisi.gr/post/870/pws-tha-ginei-to-limani-ths-mytilhnhs-pics-video> (Ανακτήθηκε 24 Απριλίου, 2020).

Παραδοσιακή Κουζίνα Λέσβου-Greek Guide Gastronomy. Διαθέσιμο σε: <https://www.greekgastronomyguide.gr/lesvos/paradosiaki-kouzina/> (Ανακτήθηκε 30 Μαρτίου, 2020).

Παρατήρηση Πουλιών. Διαθέσιμο σε: <http://www.lesvosgeopark.gr/%CF%80%CE%B1%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%B7%CF%81%CE%B7%CF%83%CE%B7-%CF%80%CE%BF%CF%85%CE%BB%CE%B9%CF%89%CE%BD/> (Ανακτήθηκε 24 Μαρτίου, 2020).

Περιπατητικές Διαδρομές στη Λέσβο. Διαθέσιμο σε: <https://www.lesvorama.gr/el/hiking-trails-at-lesvos/> (Ανακτήθηκε 24 Μαρτίου, 2020).

ΣΕΤΕ-Βασικά Μεγέθη του Ελληνικού Τουρισμού. Διαθέσιμο σε: <https://sete.gr/el/stratigiki-gia-ton-tourismo/vasika-megethi-tou-ellinikoy-tourismo/?year=2017> (Ανακτήθηκε 26 Μαρτίου, 2020).

ΣΕΤΕ- Ελληνικός Τουρισμός Εξελίξεις/Προοπτικές. Διαθέσιμο σε: https://sete.gr/media/5444/periodiki-meleti-ellinikos-tourismos_teyhos-1.pdf (Ανακτήθηκε 31 Μαρτίου, 2020).

Στατιστικά Στοιχεία Αεροπορικής Κίνησης. Διαθέσιμο σε: <https://www.mjt-airport.gr/el/mjt/air-traffic-statistics> (Ανακτήθηκε 28 Μαρτίου, 2020).

Συνάνης, Γ. (Οκτώβριος 2017). Οι δυνατότητες και οι προοπτικές ανάπτυξης του θρησκευτικού τουρισμού στη Λέσβο. Lesvosnews.gr. Διαθέσιμο σε: <https://www.lesvosnews.gr/28054/i-dynatotites-ke-i-prooptikes-anaptyxis-tou-thriskoftikou-tourismou-sti-lesvo/?fbclid=IwAR0crzGxV7TSCDFIqUFIInEB-QvJ3008ltkF3Yo1byJ7XkbnHgSel6A6wU> (Ανακτήθηκε 28 Μαρτίου, 2020).

Σχέδιο δράσεων μάρκετινγκ 2018-2019 για τον τουριστικό προορισμό «Λέσβος», tourism generis. Διαθέσιμο σε: https://www.tourism-generis.com/_res/file/5257/52/0/Lesvos-by-tourism-generis_.pdf (Ανακτήθηκε 26 Μαρτίου, 2020).

Τάκης, Α. (Δεκέμβριος 2015). Προσφυγικό 2015: Χρονικό μιας προαναγγελθείσας κρίσης. Boell Seed Greek. Διαθέσιμο σε: <https://gr.boell.org/el/2015/12/04/prosfygiko-2015-hroniko-mias-proanaggeltheisas-krisis> (Ανακτήθηκε 9 Απριλίου, 2020).

Τα 7 έργα που θα αλλάξουν την πόλη της Μυτιλήνης. Διαθέσιμο σε: <https://www.lesvosnews.net/articles/news-categories/periballon/ta-7-erga-poy-tha-allaxoyn-tin-poli-tis-mytilinis> (Ανακτήθηκε 22 Απριλίου, 2020).

Τα στατιστικά στοιχεία των αερολιμένων Χίου και Λέσβου καταγράφουν την κάθετη τουριστική πτώση. Διαθέσιμο σε: <https://www.naftikachronika.gr/2016/08/05/ta-statistika-stoicheia-ton-aerolimenon-chiou-kai-lesvou-katagrafoun-tin-katheti-touristikiptosi/> (Ανακτήθηκε 3 Απριλίου, 2020).

Τουριστικός Οδηγός Λέσβου-Μυτιλήνης. Διαθέσιμο σε: http://www.hotelsline.gr/root/newhotel/mx/m_Lesvos_tour.asp (Ανακτήθηκε 24 Μαρτίου, 2020).

Υγροβιότοποι της Λέσβου-Κτήμα Οινοφόρος. Διαθέσιμο σε: <http://www.lesvios-oinos.gr/%CF%85%CE%B3%CF%81%CE%BF%CE%B2%CE%B9%CF%8C%CF%84%CE%BF%CF%80%CE%BF%CE%B9-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%BB%CE%AD%CF%83%CE%B2%CE%BF%CF%85/?fbclid=IwAR0KpsyjoM1F4K4oF8DYA1SMB1NmbcefS5L0YanvOXNFXih8tTDCvmpUV30> (Ανακτήθηκε 28 Μαρτίου, 2020).

Fraport Traffic Development Overview. Διαθέσιμο σε: https://www.mjt-airport.gr/uploads/sys_nodelng/2/2890/Mitilini_FY_Traffic_2018vs2017.pdf (Ανακτήθηκε 28 Μαρτίου, 2020).

Fraport Traffic Report by Country. Διαθέσιμο σε: https://www.mjt-airport.gr/uploads/sys_nodelng/2/2890/MJT_Traffic%20Report%20by%20Country%202019.pdf (Ανακτήθηκε 28 Μαρτίου, 2020).

Sea and Land arrivals monthly-UNHCR. Διαθέσιμο σε: https://data2.unhcr.org/en/situations/mediterranean/location/5179#_ga=2.15863990.1253366310.1586768432-1395322879.1586162533 (Ανακτήθηκε 2 Απριλίου, 2020).

ΠΤΥΧΙΑΚΕΣ/ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

Αγγελάκη Μ.(2017) *Η Ανατομία του Τουρισμού*.Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Κρήτης,Σχολή Διοίκηση και Οικονομίας,Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων,Ηράκλειο

Γιαννακής Γ.(2017) *Η Εξέλιξη της Τουριστικής Ανάπτυξης στη Μυτιλήνη*.Πανεπιστήμιο Αιγαίου,Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων.

Κεμερλή Μ.(2014) *Μελέτη της Τουριστικής Κατάστασης στη νήσο Λέσβο*.Πανεπιστήμιο Μακεδονίας,Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών,Τμήματος Εφαρμοσμένης Πληροφορικής,Θεσσαλονίκη

Κουναλάκη Φ.(2017) *Η επίδραση της προσφυγικής κρίσης στην οικονομία της Λέσβου*. Τει Ηπείρου,Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας,Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων,Ηγουμενίτσα

Λαμπρινάκης Μ.(2017) *Τα χαρακτηριστικά και οι τάσεις των προσφυγικών ροών στην Ελλάδα. Η επίδραση του προσφυγικού ζητήματος στον τουρισμό του Β.Α. Αιγαίου*.Πανεπιστήμιο Αιγαίου,Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων,Χίος.

Μάτα Ρ. και Πότκα Γ.(2019) *Η Διαχείριση του μεταναστευτικού προβλήματος σε τοπικό επίπεδο-Μελέτη περίπτωσης Λέσβος*. Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Πελοποννήσου, Σχολή Διοίκησης και Οργανισμών,Τμήμα Τοπικής Αυτοδιοίκησης,Καλαμάτα.

Πανουκλά Ν. και Παπακυριάκου Κ.(2009) *Το Πρόβλημα Εποχικότητας Τουρισμού στο νησί της Κρήτης*. ΑΤΕΙ Κρήτης, Σχολή Διοίκησης και Οργάνωσης, Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων

Πετμέζης Γ.(2017) *Η Γεωστρατηγική συγκυρία του Αιγαίου στην τουριστική ανάπτυξη της περιοχής*. Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Πειραιά-Τεχνολογικού Τομέα, Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας, Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων, Κατεύθυνση Διοίκησης Τουριστικών Επιχειρήσεων.

Χρηστίδης Π.(2017) *Οι Επιπτώσεις του μεταναστευτικού προβλήματος στην Τουριστική Ανάπτυξη του Βορείου Αιγαίου*. Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Σχολή Επιστημών της Διοίκησης, Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων, Χίος.